

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ Κ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 1 / 15 ΜΑΡΤΙΟΥ 1971 | ΑΡΙΘ. 5 - 6

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ο Ν

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α'

XXXV. Ὡς μακάρια καὶ θαυμαστὰ τὰ δῶρα τοῦ θεοῦ, ἀγαπητοί. 2. ζῶν ἐν ἀθανασίᾳ, λαμπρότης ἐν δικαιοσύνῃ, ἀλήθεια ἐν παρρησίᾳ, πίστις ἐν πεποιθήσει, ἐγκράτεια ἐν ἀγιασμῷ καὶ ταῦτα ὑπέπιπτεν πάντα ὑπὸ τὴν διάνοιαν ἡμῶν. 3. τίνα οὖν ἄρα ἐστὶν τὰ ἐτοιμαζόμενα τοῖς ὑπομένουσιν; ὁ δημιουργὸς καὶ πατὴρ τῶν αἰῶνων ὁ πανάγιος αὐτὸς γινώσκει τὴν ποσότητα καὶ τὴν καλλονὴν αὐτῶν. 4. ἡμεῖς οὖν ἀγωνισώμεθα εὐρεθῆναι ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν ὑπομενόντων αὐτόν, ὅπως μεταλάβωμεν τῶν ἐπηγγελμένων δωρεῶν. 5. πῶς δὲ ἔσται τοῦτο, ἀγαπητοί; ἐὰν ἐστηριγμένη ἦ ἡ διάνοια ἡμῶν πιστῶς πρὸς τὸν θεόν, ἐὰν ἐκζητῶμεν τὰ εὐάρεστα καὶ εὐπρόσδεκτα αὐτῷ, ἐὰν ἐπιτελέσωμεν τὰ ἀνήκοντα τῇ ἀμώμῃ βουλήσει αὐτοῦ καὶ ἀκολουθήσωμεν τῇ ὁδοῦ τῆς ἀληθείας, ἀπορρίψαντες ἀφ' ἑαυτῶν πᾶσαν ἀδικίαν καὶ πονηρίαν, πλεονεξίαν, ἔρεις, κακοηθείας τε καὶ δό-

8 Πβλ. Ἰακ. 1,12. 13/14 Πβλ. Β' Πέτρ. 2,2. 14/15 Πβλ. Ρωμ. 1,28—32.

4 ὑπέπιπτεν (ὑποπίπτει I) πάντα AI: ὑποπίπτοντα ΔΣ | 6 καὶ πατὴρ-πανάγιος ΑΔΣ: τῶν αἰῶνων καὶ πατὴρ πανάγιος I | 9 ὑπομενόντων ΙΑ: + αὐτόν Α | ἐπηγγελμένων δωρεῶν ΑΔ: δωρεῶν τῶν ἐπηγγελμένων I | 11 ἦ: λ. I | πιστῶς ΙΑ: πίστεως Α: διὰ πίστεως Σ | ἐκζητήσωμεν I | 11/12 τὰ—αὐτῷ ΑΔΣ: τὰ ἀγαθὰ καὶ εὐάρεστα αὐτῷ καὶ εὐπρόσδεκτα I | 15 πονηρίαν ΙΑΣ: ἀνομίαν Α | πλεονεξίαν: λ. I.

λους, ψιθυρισμούς τε καὶ καταλαλιάς, θεοστυγίαν, ὑπερηφανίαν τε καὶ ἀλαζονείαν, κενοδοξίαν τε καὶ ἀφιλοξενίαν.
 6. ταῦτα γὰρ οἱ πράσσοντες στυγητοὶ τῷ θεῷ ὑπάρχουσιν· οὐ μόνον δὲ οἱ πράσσοντες αὐτά, ἀλλὰ καὶ οἱ συνευδοκοῦντες
 20 αὐτοῖς. 7. λέγει γὰρ ἡ γραφή· Τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ θεός· Ἰνατί σὺ διηγῆ τὰ δικαιώματά μου, καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου ἐπὶ στόματός σου; 8. σὺ δὲ ἐμίσησας παιδείαν καὶ ἐξέβαλες τοὺς λόγους μου εἰς τὰ ὀπίσω. εἰ
 25 ἐθεώρεις κλέπτην, συνέτρεχες αὐτῷ, καὶ μετὰ μοιχῶν τὴν μερίδα σου ἐτίθεις. τὸ στόμα σου ἐπλεόνασεν κακίαν, καὶ ἡ γλῶσσά σου περιέπλεκεν δολιότητα. καθήμενος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου κατελάλεις, καὶ κατὰ τοῦ υἱοῦ τῆς μητρὸς σου ἐτίθεις σκάνδαλον.
 9. ταῦτα ἐποίησας καὶ ἐσίγησα· ὑπέλαβες, ἄνομε, ὅτι ἔσομαί σοι ὅμοιος. 10. ἐλέγξω σε καὶ παραστήσω σε κατὰ πρόσωπόν
 30 σου. 11. σύνετε δὴ ταῦτα, οἱ ἐπιλανθανόμενοι τοῦ θεοῦ, μήποτε ἀρπάσῃ ὡς λέων, καὶ μὴ ᾗ ὁ ῥυόμενος. 12. θυσία αἰνέσεως δοξάσει με, καὶ ἐκεῖ ὁδός, ἣν δεῖξω αὐτῷ τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ.

21 Πβλ. Ψαλμ. 49,16-23. 31 Πβλ. Ψαλμ. 7,3.

17 ἀφιλοξενίαν ΙΣ: φιλοξενίαν Α: inhumilitatem (=φιλοδοξίαν) Δ. |
 21 διηγῆ Α: ἐκδιηγῆ Ι | 22 ἐπὶ ΑΔ: διὰ ΙΣ | σου ΙΔΣ: μου Α | σὺ δὲ ῥυόμενος: λ. Ι | 23 ἐξέβαλες ΛΣ: ἐξέβαλλες Α | 28 ἄνομε Α: ἀνομίαν ΛΣ |
 31 θυσία ΑΔΣ: καὶ ἐν τῷ τέλει· θυσία Ι | 33 τοῦ θεοῦ ΑΔΣ: μου Ι.

Κ Α Η Μ Ε Ν Τ Ο Σ Ρ Ω Μ Η Σ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α΄ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ

(Ἀπόδοσις εἰς ἀπλήν νεοελληνικὴν γλῶσσαν).

XXXV. 1. Πόσον μακάρια καὶ ἀξιοθαύμαστα εἶναι τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ, ἀγαπητοί. 2. Ἡ ζωὴ μὲ τὴν ἀθανασίαν, ἡ λαμπρότης μὲ τὴν δικαιοσύνην, ἡ ἀλήθεια μὲ τὴν παρρησίαν, ἡ πίστις μὲ τὴν βεβαιότητα, ἡ ἐγκράτεια μὲ τὸν ἁγιασμόν· καὶ αὐτὰ μὲν ἔπιπτον ὅλα εἰς τὴν διάνοιάν μας (ἤμπορούσαμεν νὰ τὰ ἐνοήσωμεν). 3. Ἄλλ' ἄρά γε ποῖα εἶναι λοιπὸν τὰ ὅσα ἐτοιμάζονται εἰς ἐκείνους ποὺ θὰ ὑπομείνουν (μέχρι τέλους τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ); Ὁ δημιουργὸς καὶ πατὴρ τῶν αἰώνων, ὁ Πανάγιος, Αὐτὸς μόνος γνωρίζει

τὴν ποσότητα καὶ τὴν ὠραιότητα αὐτῶν (τῶν ἀγαθῶν). 4. Ἡμεῖς λοιπὸν ἄς ἀγωνισθῶμεν διὰ νὰ εὐρεθῶμεν εἰς τὸν ἀριθμὸν ἐκείνων ποῦ ὑπομένουν Αὐτὸν (καὶ τὰς ἐντολάς Του), ὅπως μεταλάβωμεν (γίνωμεν κοινωνοὶ καὶ μέτοχοι) τῶν δωρεῶν ποῦ μᾶς ὑπεσχέθη. 5. Πῶς δὲ θὰ γίνη τοῦτο, ἀγαπητοί; Ἐὰν ἡ διάνοιά μας (αἱ σκέψεις καὶ τὰ διανοήματά μας) στηρίζεται σταθερὰ καὶ μὲ πίστιν εἰς τὸν Θεόν, ἐὰν ζητῶμεν ἐπιμόνως τὰ εὐάρεστα καὶ εὐπρόσδεκτα εἰς Αὐτὸν (ἐκεῖνα ποῦ τὸν εὐχαριστοῦν καὶ γίνονται προθύμως ἀποδεκτά), ἐὰν πράξωμεν ὅσα ἀνήκουν καὶ προέρχονται ἀπὸ τὴν ἁγίαν Αὐτοῦ θέλησιν καὶ ἐὰν ἀκολουθήσωμεν τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας, ἀφοῦ θὰ ἔχωμεν ἀπορρίψει καὶ ἀπομακρύνει ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μας «κάθε ἀδικίαν καὶ πονηρίαν, πλεονεξίαν, ἔριδας, κακοθείας καὶ δόλους, κρυφομιλήματα καὶ κατακρίσεις, ἀσέβειαν, ὑπερηφανίαν καὶ ἀλαζονείαν», κενοδοξίαν καὶ ἀφιλοξενίαν. 6. «Διότι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι διαπράττουν πάντα ταῦτα εἶναι μισητοὶ εἰς τὸ Θεόν· ὅχι δὲ μόνον οἱ διαπράττοντες αὐτά, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι ποῦ τὰ ἐγκρίνουν». 7. Διότι λέγει ἡ Ἁγία Γραφή· «Εἰς δὲ τὸν ἀμαρτωλὸν εἶπεν ὁ Θεός· πῶς σὺ τολμᾷς νὰ διηγῆσαι (κηρύττων) τὰ δικαιώματά μου, καὶ ἀναλαμβάνεις (βάζεις) εἰς τὸ στόμα σου τὴν διαθήκην μου; 8. Ἄλλὰ σὺ ἐμίσησες τὴν παιδείαν (τὴν κατὰ Θεὸν μόρφωσιν) καὶ ἐπέταξες ὀπίσω σου (περιεφρόνησες) τοὺς λόγους μου. Ἐὰν ἔβλεπες κλέπτην, τὸν βοηθοῦσες, καὶ μαζὶ μὲ τοὺς μοιχοὺς συμμετεῖχες (ἔχων τὸ μερίδιόν σου). Τὸ στόμα σου ἐπλεόνασεν ἀπὸ κακίαν, καὶ ἡ γλῶσσά σου περιέπλεκε δολιότητα. Καθήμενος κατηγοροῦσες τὸν ἀδελφόν σου, καὶ κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου ποῦ εἶναι τὸ παιδί τῆς μητρὸς σου ἔβαζες σκάνδαλον. 9. Αὐτὰ ἔκαμνες, καὶ ὅμως ἐγὼ ἐσίγησα· ἐνόμισες, παράνομε (ἀμαρτωλέ), ὅτι θὰ γίνω ὁμοίός σου. 10. Θὰ σὲ ἐλέγξω καὶ θὰ σὲ παρουσιάσω ὅπως εἶσαι κατὰ πρόσωπον». 11. Καταλάβετε τα λοιπὸν ὅλα αὐτά, ὅσοι λησμονεῖτε τὸν Θεόν, (καὶ προσέξτε) μήπως σᾶς ἀρπάσῃ ὅπως τὸ λιοντάρι, καὶ δὲν εὐρεθῇ ἐκεῖνος ποῦ θὰ ἠμπορέσῃ νὰ σᾶς σώσῃ. 12. Ἡ θυσία (ἡ πνευματικὴ) τῆς αἰνέσεως (τοῦ ὕμνου, τῆς τιμῆς, τῆς λατρείας) αὐτὴ θὰ μὲ δοξάσῃ, καὶ ἐκεῖ εὐρίσκεται ὁ δρόμος, τὸν ὅποιον θὰ ὑποδείξω εἰς αὐτὸν (καὶ ποῦ ὀδηγεῖ) εἰς τὴν σωτηρίαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Ἡ Θ. Λειτουργία τῆς Ἀναστάσεως.

Εἶναι παρατηρημένον ὅτι μέγα μέρος τῶν πιστῶν συνηθίζει νὰ ἀποχωρῇ καὶ νὰ ἐπιστρέφῃ οἴκαδε μετὰ τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη», μὴ λαμβάνον μέρος εἰς τὴν ἐπακολουθοῦσαν, ἐντὸς τοῦ Ναοῦ, Θ. Λειτουργίαν τοῦ Πάσχα. Τὸ ἄτοπον τοῦτο, ὀφειλόμενον εἰς ἐπιπολαίαν καὶ ἀφώτιστον θρησκευτικότητα, ἀντιμετωπίζεται ἀπὸ τοὺς λειτουργοὺς μὲ ὀλιγόλογον σύστασιν κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, χωρὶς ἀποτελέσματα αἰσθητά. Καλὸν εἶναι λοιπὸν ἡ σχετικὴ διαφώτισις τοῦ λαοῦ νὰ γίνεται ἐγκαιρότερον καὶ μὲ μεγαλυτέραν χρονικὴν καὶ ψυχολογικὴν ἄνεσιν, ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος καὶ μὲ κατ' ἴδιαν νοουθεσίας. Εἶναι, πράγματι, καιρὸς νὰ λείψῃ τὸ ἄτοπον αὐτό, δηλαδή ἡ μὴ συμμετοχὴ τῶν πιστῶν εἰς τὴν κορυφαίαν Θ. Λειτουργίαν τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἡ ὁποία εἶναι ἡ τοῦ Πάσχα.

Ἡ καθαριότης εἰς τὸν Ναόν.

Ἡ ὕλική καθαριότης εἰς τὸν Ναὸν καὶ ἡ ἐπιμελὴς τήρησις τῆς εἶναι φαινόμενον παράλληλον πρὸς τὴν πνευματικὴν καθαρότητα τῆς ἐν αὐτῷ τελουμένης λατρείας. Κύριος ὑπόλογος δι' ἀμφοτέρα εἶναι ὁ ἐφημέριος, ἡ κεφαλὴ τῆς ἐνορίας. Ὅσον πτωχὸς καὶ ἂν εἶναι ὁ Ναός, τίποτε δὲν ἐμποδίζει νὰ τηρῆται νοικοκυρνευμένος ἀπὸ ὕλικῆς ἀπόψεως, τοῦ μέτρου τούτου δίδοντος εἰκόνα καὶ τῆς πνευματικῆς καθαρότητος τῆς ἐνορίας. Ὁ ἐφημέριος εἶναι φυσικὸν νὰ θεωρῇ τὸν Ναὸν «σὰν τὸ σπίτι του» καὶ νὰ ἐνδιαφέρεται ζωηρῶς διὰ τὸν εὐτρεπισμὸν του. Μὲ τὰς προτροπὰς καὶ τὰς ὁδηγίας του, δύναται νὰ ἐπιτυγχάνῃ τὴν διατήρησιν, ἐντὸς τοῦ Ναοῦ, τῆς τάξεως καὶ τῆς εὐπρεπειας, διὰ τῶν ὁποίων ὑλοποιεῖται ὁ ὀφειλόμενος εἰς τὸν ἐκεῖ οἰκοῦντα Κύριον σεβασμός. Τὸ πνεῦμα τοῦτο, μεταδιδόμενον ἀπὸ τὸν ἐφημέριον εἰς τοὺς νεωκόρους καὶ τὰ ὑπη-

ροτῶντα εἰς τὸ Ἱερὸν Βῆμα παιδία, δύνανται ἐνκόλως νὰ ἔχη ἀγαθὰ ἀποτελέσματα.

Αἱ παιδικαὶ κατασκηνώσεις.

Ὡς ἀνεκοινώθη διὰ τοῦ ἡμερησίου Τύπου, τὸ Ὑπουργεῖον Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν προέβη προσφάτως εἰς τὴν λήψιν ὠρισμένων μέτρων, διὰ τῶν ὁποίων καθίσταται ἀπὸ ἐφέτος ἀσφαλές τερα ἢ παραχώρησις ἀδείας ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας εἰς τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ διοργανώσουν παιδικὰς κατασκηνώσεις. Χάρις εἰς τὰ μέτρα αὐτά, ἐξασφαλίζεται ὁ ἔγκαιρος ἔλεγχος ὡς πρὸς τὸ ἦθος τῶν ἐν λόγῳ προσώπων, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸν ὑπ' ἀριθ.1 παράγοντα τῆς καλῆς καὶ ἀποδοτικῆς λειτουργίας τῶν παιδικῶν κατασκηνώσεων. Εἰς τὰς κατασκηνώσεις αὐτὰς δὲν ἐπιδιώκεται μόνον ἡ ἐνίσχυσις τῆς σωματικῆς ὑγείας τῶν ἑλληνοπαίδων καὶ ἡ ψυχαγωγία των, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀγωγή των συμφώνως πρὸς τὰ ἰδεώδη τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἐθνικῶν μας παραδόσεων. Ὅρθῶς λοιπὸν ποιοῦσα ἡ Πολιτεία, προέβη εἰς τὴν λήψιν τῶν ἀναφερθέντων μέτρων, διὰ νὰ προφυλάξῃ τὴν ψυχὴν τῆς νεότητος ἀπὸ τοὺς κινδύνους ἐνὸς περιβάλλοντος οὐχὶ ἀφόγου ἐθνικῶς καὶ θρησκευτικῶς.

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Ι Σ

Ἀποφάσει τῆς Ἐποπτικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς (Πρακτικὸν τῆς 23/1/69), ἅπαντες οἱ Ἱ. Ναοὶ τῆς Χώρας εἰς τοὺς ὁποίους ἀπεστέλλετο ἡ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» δὲν θὰ λαμβάνωσιν εἰς τὸ ἐξῆς φύλλον καθ' ὑποχρέωσιν. Οἱ Πρόεδροι τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων ἐκάστου Ἱ. Ναοῦ, ἐφ' ὅσον ἐπιθυμοῦν νὰ συνεχισθῇ ἡ ἀποστολὴ διὰ νὰ ἔχωσι τὴν σειρὰν τῶν τόμων τοῦ Περιδικοῦ εἰς τὰς Βιβλιοθήκας τῶν Ἱ. Ναῶν, παρακαλοῦνται νὰ δηλώσωσι τοῦτο ἐγγράφως, συναποστέλλοντες καὶ τὴν ἐξ 100 δραχμῶν ἐτησίαν συνδρομὴν, ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140), Περιδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Η ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ*

Γ'

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν στάσιν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ἐναντι τῆς Τέχνης, πρέπει νὰ τονισθῆ, ὅτι εἶναι ἄδικος ἢ κατὰ τὸ πρόσφατον παρελθὸν ἐκφρασθεῖσα γνώμη, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι διέκειντο δῆθεν δυσμενῶς ἢ ἀδιαφόρως πρὸς τὰς Καλὰς Τέχνας. Ἀντιθέτως τὰ κείμενα πιστοποιοῦν, ὅτι συνεκινουνοὺν τὰ μέγιστα ἐκ τῆς ἀληθοῦς Τέχνης. Ὁ Γρηγόριος λ.χ. ἐξυμνεῖ τὰς μούσας, τὰς Ἀθήνας, τὴν Ρώμην, καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν, αἵτινες διακρίνονται διὰ τὸ «κάλλει δὲ κάλλος ἄντανίσχειν».

Καὶ διὰ τοὺς τρεῖς ἁγίους πᾶν καλλιτεχνικὸν ἔργον εἶναι μία μορφή, ἥτις ἐκφράζει ἓν νόημα. Κατὰ τὸν Χρυσόστομον εἰς τὰς ἐποπτικὰς μορφὰς τῆς Τέχνης «ἐν ὀρωμένοις σχήμασιν» ὑλοποιεῖται καὶ ἐνσαρκουταὶ «τὸ βούλημα τοῦ καλλιτέχνου τεχνίτου». Κατὰ τὸν αὐτὸν πατέρα πᾶν καλλιτεχνικὸν ἔργον εἶναι ὠραῖον «οὐχ ἀπὸ τῆς διαπλάσεως, οὐδ' ἀπὸ τοῦ χρώματος, ἀλλ' ἀπὸ τῆς δακονίας», δηλαδή, ὅπως θὰ συνεπλήρωνεν ὁ Βασίλειος, ἐκ τοῦ κατὰ πόσον ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ἰδέαν καὶ δημιουργικὴν θέλησιν τοῦ καλλιτέχνου καὶ ἐκ τοῦ κατὰ πόσον «πρὸς τὴν τέλους εὐχρηστίαν συντείνει».

Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι συνεχῶς καὶ ἀκαταπαύστως ὁμιλοῦν διὰ πάσας τὰς τέχνας ταύτας. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ποιήσιν, τὴν ὁποίαν καὶ αὐτοπροσώπως ἐκαλλιέργει λίαν ἐπιτυχῶς ὁ ἅγιος Γρηγόριος, τόσον ὁ ἱερός οὗτος πατήρ, ὅσον καὶ ὁ Βασίλειος ἐνθέρμως συνίσταν τὴν μελέτην καὶ αὐτῆς τῆς ἐθνικῆς ποιήσεως. Δὲν πρόκειται μόνον διὰ τὰς γνωστὰς συστάσεις τοῦ Βασιλείου πρὸς τοὺς νέους. Καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος εἰς ἓν ποίημά του λέγει: «Βίβλοις ποιητῶν... ἐμφρόνως ἐντύγγανε σοφῶς ἀπάντων συλλέγων τὸ χρήσιμον». Κατ' ἀμφοτέρους τοὺς ἱερούς τούτους πατέρας, ἢ ποιήσεις εἶναι μορφή, ἥτις εἶναι δυνατὸν νὰ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 96 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4 τεύχους.

περικλείη τόσον ὕμνους τῆς ἀρετῆς, ὅσον καὶ ἀναιδεῖς αἰσχρότητας. Μάλιστα ἐν ποίημα τοῦ Γρηγορίου, ἐπιγραφόμενον «εἰς τὰ ἔμμετρα», εἶναι ἀληθῆς «Ποιητική», δηλαδὴ θεωρία τῆς ποιήσεως, εἰς τὴν ὁποίαν θεωρίαν παρουσιάζεται ἡ οὐσία καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ ποιητικοῦ λόγου.

Ἡ κλεψύδρα δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἀναλύσωμεν τὰς θαυμαστάς σελίδας, τὰς ὁποίας οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι ἀφιερώνουν εἰς τὴν μουσικὴν. Τὸ κυριώτερον ἐκ τῶν ἐκφραστικῶν τῆς μέσων εἶναι ὁ μουσικὸς ρυθμὸς, ὅστις ὀργανώνει καὶ συνθέτει τὰς ἠχητικὰς κυμάνσεις ἀναλόγως πρὸς τοὺς κυματισμοὺς τῶν συναισθηματικῶν δονήσεων, τὰς ὁποίας ἐκφράζει καὶ μορφοποιεῖ. Οἱ ἐπὶ μέρους μουσικοὶ ἤχοι δὲν ἔχουν αὐθυπαρξίαν, ἀλλὰ μὲ προσαρμολογικότητα καὶ ἐσωτερικὴν πειθαρχίαν ἐντάσσονται ὀργανικῶς εἰς μίαν κλειστὴν ὁλότητα, διὰ νὰ δημιουργήσουν τὴν μουσικὴν μελωδίαν, εἰς τὴν ὁποίαν, ὡς λέγει ὁ Χρυσόστομος, «διάφοροι μὲν οἱ φθόγγοι, μία δὲ ἡ συμφωνία» καὶ «μία ἡ ἄρμονία». Ὁ αὐτὸς πατήρ, ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἐκ τῆς λύρας ἢ κιθάρας μελωδίαν, λέγει ὅτι αἱ «ἐνηλλαγμένοι χορδαί, μίαν καὶ παναρμόνιον ἀναπέμπουσι μελωδίαν, ἠχοῦσαι μὲν καὶ καθ' ἑαυτάς, ἠχοῦσαι δὲ καὶ μετ' ἀλλήλων» «τῇ συμφωνίᾳ τῶν κρουσμάτων». Καὶ κατὰ τὸν Γρηγόριον, εἰς τὴν μελωδίαν πάντες οἱ ἐπὶ μέρους ἤχοι συντείνουν «πρὸς ἓν κάλλος ἄρμονίας».

Οἱ τρεῖς ἅγιοι ἔπειτα ὁμιλοῦν διὰ τὴν κιθάραν τοῦ Ὁρφέως, διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Πυθαγόρου χρῆσιν τοῦ Δωρικοῦ μέλους, διὰ τοὺς αὐλοὺς, διὰ τὰ μουσικὰ ὄργανα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, διὰ τὰ δημοτικὰ ἄσματα, ὡς εἶναι τὰ τῶν ὁδοιπόρων, τῶν γεωργῶν, τῶν ναυτῶν. Ἐπὶ πλέον ἐξυμνοῦν τὰ ἐναρμόνια μέλη τῶν ψαλμῶν, τὰς ἄρμονίας τῶν ψαλμωδιῶν, ἐνῶ ἐξ ἄλλου καταδικάζουν τὸν μουσικὸν φορμαλισμὸν, ὅστις συνδέει τὴν μουσικὴν μὲ αἰσχρότητα. Ὡς λέγουν, μόνον «ἡ ἀμείνων καὶ εἰς ἀμεινον φέρουσα μουσικὴ» ὀδηγεῖ εἰς Πνευματικὸν καθαρμόν, καταπραΰνει καὶ γαληνεύει τὴν ψυχὴν, ἀφαιρεῖ ἐξ αὐτῆς τὴν λύπην, προσφέρει βάλαμον πνευματικόν, συναδελφώνει τοὺς ἀνθρώπους «εἰς ἓνὸς χοροῦ συμφωνίαν τὸν λαὸν συναρμόζουσα» διὰ τῆς συνφωδίας.

᾽Ωσαύτως οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι κατέχουν ἄριστα πᾶν ὄ,τι συναρτᾶται πρὸς τὴν ζωγραφικὴν. Γνωρίζουν, ὅτι οἱ ζωγράφοι ἐπιδιώκουν τὴν πρὸς τὸ ἀρχέτυπον ἐξομοίωσιν τοῦ ζωγραφικοῦ πίνακος. «Τοῖς πίναξιν ἐγχαράττοντες» προβάλλουν διαφόρους σκηνὰς ἐκ τῆς ζωῆς τῶν βασιλέων, «τὰς τῶν ἀνδρῶν ἀριστείας», πολεμικὰ ἀνδραγαθήματα κ.τ.τ. Ἡ εἰκὼν συντίθεται διὰ τοῦ καταλλήλου συγκερασμοῦ τῶν χρωμάτων εἴτε ρεαλιστικῶς καὶ νατουραλιστικῶς, ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον, διὰ τῆς πιστῆς ἀπεικονίσεως τῶν ἀρχετύπων, ὡς μαρτυρεῖ ὁ μέγας Βασίλειος, εἴτε ἐμπρεσσιονιστικῶς ἢ ἀναγωγικῶς, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ναζιανζηνός, λέγων, ὅτι οἱ ζωγράφοι παρουσιάζουν «οὐ τὰς ἀληθείας τῶν πραγμάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ τούτων ἰνδάλματα», μεταμορφούντες οὕτω καὶ ἐξιδανικεύοντες τὴν πραγματικότητα. Ἡ ζωγραφικὴ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, προϋποθέτει ἄσκησιν καὶ ἐπισταμένην μελέτην τῶν «μοντέλων» ἢ τῶν πρωτοτύπων, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ ζωγράφοι, ὡς συμπληρῶνει ὁ Βασίλειος, «τὸν ἐκεῖθεν χαρακτήρα πρὸς τὸ ἑαυτῶν σπουδάζουσι μεταθεῖναι καλλιτέχνημα». Ὁ Ναζιανζηνός, ἀναφέρων εἰς ἓν ποίημά του, ὅτι οἱ ζωγράφοι χρησιμοποιοῦν ὡς μοντέλα διὰ τὴν Ἄφροδιτην τὰς ἑταίρας, εἰς ἕτερον ποίημά του σημειοῖ, ὅτι «ζωγράφος ἐστὶν ἄριστος, ὃς ἐν πινάκεσσι χαράσσει μορφὰς ἀτρεκέας, ἔμπνοα δερκομένας».

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

(Συνεχίζεται)

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Ι Σ

Ἄνακοινοῦται ὅτι τὸ Δ/κὸν Συμβούλιον τοῦ TAKE ἐν τῇ συνεδρίᾳ αὐτοῦ τὴν 9-2-71 ἀπεφάσισεν ὅπως ἀπὸ 1/1/1971 καὶ ἐφεξῆς ἡ σύνταξις τῶν ἐφημερίων κανονίζεται εἰς τὰ 70% τῶν ἀποδοχῶν ἐνεργείας των, ὡς τοιούτων νοουμένων τοῦ βασικοῦ μισθοῦ τῆς μισθολογικῆς βαθμίδος εἰς ἣν ἀνήκουσιν οὗτοι κατὰ τὴν ἐξοδὸν των ἐκ τῆς ὑπηρεσίας καὶ τοῦ καταβαλλομένου ἐπιδόματος πενταετιῶν.

Ἐπίσης ἀπεφάσισε καὶ τὴν ἀναπροσαρμογὴν ἀπὸ 1-1-1971 τῶν συντάξεων τῶν ἀπονεμηθειῶν ἀπὸ 1-1-1967 καὶ ἐντεῦθεν εἰς τὸ 70 % τῶν ἀποδοχῶν τὰς ὁποίας ἐλάμβανεν ἕκαστος κατὰ τὴν ἐξοδὸν του ἐκ τῆς ὑπηρεσίας.

Τέλος τὸ Συμβούλιον, δι' ἑτέρας ἀποφάσεώς του καὶ ἐπὶ τῷ τέλει τῆς διαπιστώσεως τῆς οικονομικῆς πορείας τοῦ Ὄργανισμοῦ, ἀπεφάσισε τὴν σύνταξιν ἀναλογιστικῆς μελέτης καὶ διὰ τοὺς τρεῖς κλάδους αὐτοῦ.

Ἐκ τοῦ TAKE

Ο ΥΨΩΘΕΙΣ

ΕΝ ΤΩ ΣΤΑΥΡΩ ΕΚΟΥΣΙΩΣ...

«Καὶ καθὼς Μωϋσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ,
οὕτως ὕψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου».
(Ἰωάν. γ' 14).

1. Τὰ σωτηριώδη ἀποτελέσματα τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Σωτῆρος.

Σύμπας ὁ χριστιανικὸς κόσμος ἀνέζησε κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἐβδομάδα τὰς ἐξόχως συγκινητικὰς καὶ δραματικὰς στιγμὰς τοῦ σωτηρίου πάθους Του εἰς ὅλας αὐτοῦ τὰς φάσεις. Παρηκολουθήσαμεν μὲ ἀγωνίαν καὶ πόνον τὸν ἀμνὸν τοῦ Θεοῦ ἀγόμενον ἄφωνα ἐπὶ σφαγὴν, ἵνα ἄρη διὰ τοῦ αἵματός Του τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου. Καὶ εἶδομεν τὸν Διδάσκαλον προδιδόμενον καὶ παραδιδόμενον ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ. Εἶδομεν τὸν δίκαιον προπηλακιζόμενον ἐν Συνεδρίοις ἀνόμων καὶ ὑπὸ τοῦ ζηλωτοῦ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀπαρνούμενον. Ἐγίναμεν μάρτυρες τῆς σκληρᾶς καὶ ἀνευδότου μάχης τοῦ ψεύδους κατὰ τῆς ἀληθείας, τοῦ σκότους κατὰ τοῦ φωτός, τοῦ θανάτου κατὰ τῆς ζωῆς. Ἐγίναμεν μάρτυρες μὲ ψυχὴν καθημαγμένην ἀπὸ τὸν πόνον τοῦ Θείου δράματος καὶ ἠκολουθήσαμεν τὸν ἀναμάρτητον ἀγόμενον ὑπὸ ἁμαρτωλῶν διὰ μέσου τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν εἰς τὸν τόπον τῆς κρίσεως. ἤκούσαμεν τὴν φωνὴν τοῦ φανατισμένου ὄχλου «Ἄρον ἄρον, σταύρωσον αὐτόν!» (Ἰωάν. ιθ' 15). Καὶ ἐκείθεν μετὰ τοῦ Σίμωνος τοῦ Κυρηναίου συνωδύσαμεν Αὐτὸν εἰς τὸν Κρανίου τόπον. Ἐντὸς ὀλίγου τὸ μεγαλύτερον ἐγκλημα τῆς ἀνθρωπίνης κακίας εἶχε συντελεσθῆ. Ὁ δίκαιος παρέδωκε τὸ Πνεῦμα του τῷ Πατρὶ αὐτοῦ, ἵνα πληρωθῆ τὸ ρηθὲν ὑπὸ τοῦ Προφήτου: «Ὅτι αἵρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ, ἀπὸ τῶν ἀνομιῶν τοῦ λαοῦ μου ἤχθη εἰς θάνατον» (Ἠσ. ΝΓ' 8).

Καὶ τότε ἐκ τοῦ Σταυροῦ ἐξεχύθη χαρὰ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. Διότι ὁ ἀθάνατος διὰ τοῦ Σταυροῦ καθεῖλε τὸν θάνατον καὶ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἀνάστασιν εἰς ἡμᾶς ἐδωρήσατο. Ἐν τῷ Σταυρῷ ἐξηλείφθη τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον. Τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἐφωτίσθη. Ἡ σκιά τοῦ Νόμου παρῆλθεν. Ἡ χάρις ἦλθεν. Ἡνοίχθη ὁ Παράδεισος. Κατηργήθη ἡ πλάνη τοῦ διαβόλου. Αἱ πύλαι τοῦ Ἄδου συνετρίβησαν. Ἐκ τῆς φθορᾶς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων

ἡλευθερώθη καὶ ἀφθαρσίαν καὶ ζωὴν ἔλαβεν. Οὕτως ἠδδόκησεν ὁ Κύριος, ἐν τῷ σχεδίῳ τῆς πανσόφου οἰκονομίας του «συνέκλεισε γὰρ ὁ Θεὸς τοὺς πάντας εἰς ἀπίθειαν, ἵνα τοὺς πάντας ἐλεήσῃ» (Ρωμ. ια' 32). Ἡ συμφιλίωσις μεταξὺ Θεοῦ καὶ τοῦ ἐκπεσόντος ἀνθρώπου συνετελέσθη διὰ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἐκ τοῦ ἐπικαταράτου ξύλου ἐξεπήγασεν ἡ ἀνεκλάλητος ἀγάπη, ἡ ὑπακοή, ἡ ταπεινῶσις, ἡ συγγνώμη, ἡ περιφρόνησις τοῦ πόνου, ἡ νίκη τοῦ θανάτου, αὕτη αὕτη ἡ ζωή. Ποίαν πληρεστέραν ἀπόδειξιν τῆς ἀγάπης ἠδύνατο νὰ παράσχω εἰς τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεάνθρωπος, ὅστις ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν «προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ Θεῷ εἰς ὁσμὴν εὐωδίας;» (Ἐφ. ε' 2). Καὶ πράγματι ἰάθημεν, ὅσοι εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ ἐπιστεύσαμεν. Διότι καὶ τὴν ἰδικὴν μας ἀνάστασιν προσδοκῶμεν ὡς τι βέβαιον καὶ ἐπακόλουθον τῆς πίστεώς μας ταύτης. Μεγίστης τιμῆς ἤξιώθημεν, διότι ἐξηγοράσθημεν διὰ τῆς τιμῆς τοῦ ἀτιμήτου, τοῦ ἀμώμου καὶ ἀναμαρτήτου, ὃς «ἀνομίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὗρεθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ» (Ἡσ. ΝΓ' 9). Μεγίστη ἡ τοῦ Σωτῆρος καὶ Θεοῦ συγκατάβασις. Αὐτός, ὅστις οὐδέποτε ἐγνώρισε τὴν ἀμαρτίαν, παρέδωκεν ἑαυτὸν εἰς χεῖρας ἀμαρτωλῶν καὶ παρανόμων, ἵνα ὡς κακοῦργος λογισθῇ καὶ ὡς ἐπικατάρατος ἀποθάνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ «ἵνα ἡμεῖς γενώμεθα δικαιοσύνη Θεοῦ ἐν αὐτῷ» (Β' Κορ. ε' 21), ἵνα προσφέρῃ εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀναξίους τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς. Εἰς ἐκούσιον πάθος ἑαυτὸν προσήνεγκε καὶ τελιωθεὶς διὰ τῆς εἰς ὑπέρτατον βαθμὸν ἐπιδειχθείσης ὑπακοῆς πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Πατρός, «ἐγένετο τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ πᾶσιν αἴτιος σωτηρίας» (Ἐβρ. ε' 9). Μισήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ καὶ νικητῆς τοῦ κόσμου ἀναδειχθείς, ἠγάπησε τὸν ἄνθρωπον ὡς τὸ λαμπρότερον τῶν δημιουργημάτων τῆς θείας σοφίας, ὡς θείας οὐσίας μέτοχον, ὡς Θεοῦ γεώργιον, ὡς Θεοῦ οἰκοδομήν, εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἀγάπης ὥστε, καίτοι γνωρίζει ὅτι ὑπὸ ἀνθρώπων θὰ συλληφθῇ καὶ εἰς μαρτύριον θὰ παραδοθῇ, ἐν τούτοις χάριν τῆς σωτηρίας τῶν πολλῶν αἴρει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ μορφήν δούλου λαβὼν ὁ τῶν πάντων Κύριος. Καὶ «ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφήν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὐρεθείς ὡς ἄνθρωπος ἐταπεινώσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ» (Φιλιπ. β' 7-8).

2. Ἡ οἰκονομία τοῦ Σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Σωτῆρος.

Ἡ πραγματοποίησις τῆς προαιωνίου βουλῆς τοῦ Θεοῦ περὶ ἀπολυτρώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους συνετελέσθη ἀκριβῶς καθ'

ὁν τρόπον προεῖπον οἱ θεόπνευστοι Προφῆται. Ἐφερὲν αὐτῇ πάντα τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα, ἅτινα πείθουν καὶ τοὺς ἀπίστους ἀκόμη, ὅτι ἡ σταυρικὴ θυσία τοῦ Χριστοῦ δὲν ἦτο σύνηθες τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος γεγονός, ἐξ ἐκείνων τὰ ὅποια ἐπαναλαμβάνονται καὶ συνεπῶς στεροῦνται γενικωτέρας σημασίας καὶ πρὸ παντὸς ὑπερφυσικῆς τοιαύτης. Ἡ θυσία τοῦ Ἰησοῦ δὲν ἦτο μία ἀπλῶς πολύκροτος ὑπόθεσις, ἡ ὅποια ἐβασάνισε τὸν Πιλάτον καὶ τὴν ὁποίαν ἐπιμελῶς ἐσκηνοθέτησε τὸ Συνέδριον τῶν Ἀρχιερέων. Ἦτο ἔργον Ἀγάπης ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ Θεοῦ καὶ ἔργον μίσους ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ ἀνθρώπου. Ἐν τοσοῦτῳ ἡ ἐντολὴ τοῦ Πατρὸς ἐξετελέσθη παρὰ τοῦ Υἱοῦ ἀδιστάκτως καὶ ἐκουσίως. Τὸ ποτήριον τοῦ πόνου ἐξέκενώθη μέχρι τρυγός. Ἡ διαδικασία τῆς καταλλαγῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐπεσφραγίσθη διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου. Σάλπισμα σωτηρίας καὶ εἰρήνης, ἰαχὴ θριάμβου κατὰ τοῦ θανάτου ἐπλήρωσαν τὴν οἰκουμένην σύμπασαν. Διότι ὁ σταυρωθεὶς ἐξάνεστη τοῦ μνήματος δωρούμενος τῷ κόσμῳ τὴν ζωὴν.

Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ σταυρωθέντος Χριστοῦ ὁ Θεὸς ἠυδόκησε νὰ συζεύξῃ ὡς διὰ γεφύρας στερεᾶς καὶ ἀκαταλύτου θείαν τε καὶ ἀνθρωπίνην φύσιν, καταλύσας τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ· «ὅτι ἐν αὐτῷ εὐδόκησε πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι καὶ δι' αὐτοῦ ἀποκαταλλάξαι τὰ πάντα εἰς αὐτόν, εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ, δι' αὐτοῦ εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς εἴτε τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Κολασσ. α' 19-20). Ὁ Χριστός, διὰ τοῦ θεανδρικοῦ του χαρακτῆρος ἐθέωσε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ μετέστησε τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανόν, καίπερ ἀπηλλοτριωμένον καὶ ἐχθρὸν ὄντα τῇ διανοίᾳ πρὸς τὸν Θεόν, λόγῳ τῶν πονηρῶν αὐτοῦ ἔργων. Ἡ ἀνθρωπίνῃ φύσιν, θεωθεῖσα διὰ τῆς περιχωρήσεως ἐν τῇ θεανδρικῇ ὑποστάσει τοῦ Χριστοῦ, ἀνεζωοποιήθη συνταφεῖσα καὶ ἀναστηθεῖσα ὡς νέα κτίσις μετὰ τοῦ ἀναστάντος Χριστοῦ, λυτρωθεῖσα ἐκ τῆς δουλείας τῆς ἁμαρτίας καὶ νικήσασα τὸν θάνατον.

Ὁ Ἰησοῦς δὲν ἔπαθε δωρεάν. Ἡ σταυρικὴ θυσία ἦτο ἀναγκαία διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ πλανηθεῖσα ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ ἀνεζήτηε τὸν λυτρωτὴν τῆς. Μόνος ὁ ἄνθρωπος δὲν ἠδύνατο νὰ σωθῇ. Αἱ ἠθικαὶ καὶ διανοητικαὶ δυνάμεις του εἶχον παραλύσει ὑπὸ τὸ κράτος τῆς δουλείας τῆς σαρκὸς καὶ ἡ ψυχὴ εἶχεν ὑποστῆ τοιαύτην διαστροφὴν, ὥστε νὰ λαμβάνῃ πάντοτε ἐχθρικὴν στάσιν ἔναντι τῆς θείας βουλῆς καὶ τῆς θείας δικαιοσύνης. Ὑφίστατο οὕτως ἐκκρεμὸς εἰς βάρος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ ὑπαιτιότητι αὐτοῦ ἐν χρεωστικῶν χειρόγραφον. Τὸ χειρόγραφον ἀκριβῶς τοῦτο ἐξῆλείφθη ὑπὸ τοῦ θυσιασθέντος Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὅστις καὶ τὸ ἀῆρεν

ἐκ τοῦ μέσου προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ» (Κολασσ. β' 14). Ἴδου ἡ οἰκονομία τοῦ Σταυροῦ. Ἡ σωτηρία ὁλοκλήρου τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Διότι ὁ Θεὸς ἐξ ἀγάπης «πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔλθειν» (Α' Τιμ. β' 4). Ἄν δὲ συμβαίνει νὰ μὴ σώζωνται πάντες καὶ νὰ μὴ οἰκειῶνται τὴν ἐκ τοῦ Σταυροῦ πηγάζουσαν θείαν χάριν, τοῦτο δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' εἰς τὴν μὴ ἀποδοχὴν ἐκ μέρους ὄλων τῶν ἀνθρώπων τῆς δωρεᾶν προσφερομένης σωτηρίας.

Διὰ τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Θεανθρώπου ὁ Γολγοθᾶς, ὁ τόπος ἐκεῖνος τῶν θανατικῶν ἐκτελέσεων, ἀπέκτησε τὴν αἴγλην ἐνὸς ὑπερόχου Βωμοῦ Ἀγάπης καὶ ὑψώθη εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ κόσμου ὡς σύμβολον, ὡς κρατῆρ ἐκχέων ἰάματα. Ἐκτοτε ἡ ἀνάμνησις τοῦ τόπου ἐκείνου, ἔνθα τὸ θεῖον δρᾶμα ἐφθασεν εἰς τὴν τελικὴν του φάσιν, δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ συγκινηθῇ βαθύτατα τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ πληροῖ ταύτας ἀγάπης. Ἄν οἱ ἄνθρωποι κατώρθωναν νὰ φθάσουν εἰς τὸ νόημα τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ, τότε ἡ ἀγάπη θὰ συνεῖχε τὰς καρδίας ὄλων καὶ θὰ εἶχε διττὰ ἀποτελέσματα: Τὴν ἰδίαν ἐκάστου σωτηρίαν καὶ τὴν τῶν ἄλλων οἰκοδομήν. Αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ἔχει καὶ εἰς τοῦτο ἀποβλέπει ἡ μέχρι θανάτου ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον: «Ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην, ὅτι ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκε· καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς τιθέναι» (Α' Ἰωάν. γ' 16).

Πιστεύσαντες εἰς τὸν Χριστὸν καὶ εἰς τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν Του, ἐλάβομεν διὰ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς σωτηρίας τὴν σφραγίδα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὡς ἀρραβῶνα τῆς κληρονομίας τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ «εἰς ἀπολύτρωσιν τῆς περιποιήσεως» (Ἐφεσ. α' 14). Ἡ δοθεῖσα ἡμῖν δωρεὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀποτελεῖ ἐγγύησιν τοῦ αἰωνίου φωτός, τὸ ὁποῖον θὰ μᾶς περιβάλλῃ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν. Εἶναι προάγγελος μιᾶς δόξης, τὴν ὁποῖαν οὐδέποτε ἐφαντάσθημεν. Ἀλλὰ διὰ νὰ τύχωμεν τῆς τελείας ἀγιότητος ὀφείλομεν νὰ ἐργαζώμεθα πάντοτε ἐν πνεύματι θυσίας καὶ ἀνυποκρίτου ἀγάπης, προσηλωμένοι εἰς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου μὲ πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας ἡμῶν, ὥστε νὰ ἀποκτήσωμεν βαθυτέραν συνείδησιν περὶ τοῦ «τίς ἐστὶν ἡ ἐλπίς τῆς κλήσεως αὐτοῦ, καὶ τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τῆς κληρονομίας αὐτοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις» (Ἐφεσ. α' 18).

3. Καθήκοντα τῶν χριστιανῶν, ἀπορρέοντα ἐκ τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ θυσία τοῦ Σταυροῦ θέλει παραμείνῃ ἄνευ τῶν σωτηριωδῶν αὐτῆς ἀποτελεσμάτων, ἂν τὰ ἔργα ἡμῶν καὶ αἱ διαθέσεις δὲν εἶναι σύμφωνα καὶ σύμμετρα πρὸς τὰ ἐντάλματα τοῦ Εὐαγγελίου. Ὡς κληρονόμοι Θεοῦ καὶ συγκληρονόμοι Χριστοῦ ὀφείλομεν νὰ τηρήσωμεν μέχρι τέλους τὴν διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ὑπογραφείσαν συμφωνίαν καταλλαγῆς. Αὐτὸς παρέδωκεν ἡμῖν «τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς» (Β' Κορ. ε' 19). Καὶ ὡς ὁ Κύριος τῶν πάντων τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐταπείνωσε, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ, τὸ ἴδιον καὶ ἡμεῖς πρέπει νὰ πράξωμεν. Νὰ σταυρώσωμεν τὴν ἀνθρωπίνην σάρκα, θανατοῦντες ἕλας τὰς ἀδυναμίας αὐτῆς. Διότι εἷς ἐκ τῶν σκοπῶν δι' οὓς ὁ Χριστὸς καθηλώθη ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, ἦτο ἡ τελεία ἐξουθένωσις τῶν σαρκικῶν ἀδυναμιῶν καὶ ἡ πλήρης ἀνακαίνισις τοῦ ἀνθρώπου. Οὕτως ἀναγεννηθέντες, ὡς ἀρτιγέννητα βρέφη θὰ ἐπιποθῶμεν μόνον τὸ γάλα τῆς ζωῆς, τοῦτέστιν τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου. Χριστὸς καὶ κόσμος, Σταυρὸς καὶ σάρεξ εἶναι δύο ἔννοιαι ἐκ διαμέτρου ἀντίθετοι. Καὶ ὅπως οἱ στρατευόμενοι, προκειμένης μάχης, προετοιμαζόνται ἐπιμελῶς δι' ἀσκήσεων καὶ ἐνδύονται τὴν κατάλληλον πανοπλίαν, διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὸν τῆς νίκης στέφανον, οὕτω καὶ οἱ χριστιανοί, ὡς στρατιῶται τοῦ Χριστοῦ, ὀφείλουν ν' ἀσκοῦν ἑαυτοὺς εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελίου ὀριζομένην γυμνασίαν. Εἰς τὴν ἀσκησιν τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος, τῆς ἀγάπης, τῆς ὑπομονῆς, καὶ παντὸς ἐτέρου ἀγαθοῦ ἔργου εἰς τὴν ἀνόρθωσιν τῆς ψυχῆς συντελοῦντος. Ἐν καινότητι ζωῆς νὰ περιπατήσωμεν καὶ ἰδίως ἐν καινότητι σαρκός, ἀφοῦ διὰ τοῦ ἐν Χριστῷ βαπτίσματος ἐγενόμεθα καινὴ κτίσις: «Εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις: τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα» (Β' Κορ. ε' 17).

Πόσον, ἀληθῶς, διάφορος θὰ ἦτο ἡ ζωὴ καὶ ἡ μορφή τοῦ κόσμου τούτου, ἂν ἕκαστος τῶν χριστιανῶν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ φέρῃ μέχρι τέλους εἰς πέρας τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς, τὴν διακονίαν τοῦ Εὐαγγελίου; Πόσα δεινὰ θ' ἀπέφευγεν ἡ ἀνθρωπότης, ἂν οἱ χριστιανικοὶ λαοὶ ἐπίστευαν πράγματι εἰς τὴν ὑψηλὴν ἀποστολὴν των ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἀπετέλουν μίαν ἐνότητα ἀγάπης; Πόσαι συντετριμμένα ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης κακίας καρδιά ἐδὲν θὰ ἀνεκουφίζοντο μὲ τὸ βάλαμον τῆς ἀγάπης καὶ πόσαι καθημαγμένα ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας καὶ τῆς πλάνης ψυχαὶ δὲν θὰ ἠτένιζον μὲ ἀγάπην τὸν Σταυρὸν τοῦ Κυρίου καὶ δὲν θὰ ἐπέστρεφον εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας; Καὶ πόσον αἶμα ἀθῶων ἀνθρωπίνων ὑπάρ-

ξεων δὲν θὰ ἐχύνετο εἰς τὴν αἰώνιαν διαμάχην τῶν ἀντιτιθεμένων ἐγκοσμίων συμφερόντων, ἂν τὰ ἐκ τοῦ Σταυροῦ ἐκπηγάζοντα ὑψηλά διδάγματα τῆς ἀγάπης, τῆς συγνώμης, τοῦ ἐλέους καὶ τῆς ἀνεξικακίας εὔρισκον ἀπήχησιν εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων;

Εἰς ἡμᾶς πάντας τοὺς χριστιανοὺς διανοίγεται θύρα ὑψηλῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἀποστολῆς. Νὰ συνεχίσωμεν τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ, ὅστις ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐκ τοῦ σκότους τῆς δουλείας τῆς σαρκὸς καὶ μετέστησεν ἡμᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ πνεύματος. Οἱ ἄξιοι ὅμως τοιαύτης ἀποστολῆς ὀφείλου, ὡς ὁ θεῖος Παῦλος, νὰ περιφέρουν εἰς τὰ σώματα αὐτῶν τὰ στίγματα τοῦ Σταυροῦ. Ν' ἀπαλλοτριωθοῦν τῶν ἔργων τῆς ἀνομίας ὡς γνήσια τέκνα τοῦ Χριστοῦ, ὡς τέκνα φωτός. Εἰς τοῦτο ἀφορῶν καὶ ὁ Ἀπόστολος καὶ εἰς τὴν ἐν Χριστῷ οἰκοδομῆν τῶν Κορινθίων, γράφει πρὸς αὐτοὺς ὅτι ἡ προτέρα ἁμαρτωλὸς κατάστασις των οὐδεμίαν σχέσιν πρέπει νὰ ἔχη μὲ τὴν νέαν ζωὴν των, τὴν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. «τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνης καὶ ἀνομίας; τίς δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος;» (Β' Κορ. στ' 14).

Βαρὺ τὸ ἔργον μας. Πλοῦσιος ὁ θερισμός. Αὐτὴ εἶναι ἡ καλλιτέρα προσδοκία μας. Θὰ τὴν ἐπιτύχωμεν; Βεβαίως· ἐὰν ὁ Κύριος μᾶς βοηθήσῃ, φωτίζων τὰς καρδίας ὅλου τοῦ κόσμου καὶ στρέφων τὰς διανοίας μας καὶ τὰς ψυχὰς μας πρὸς τὸν Γολγοθᾶν! Ἐκεῖθεν θὰ ἀντλήσωμεν δύναμιν, σύνεσιν, ἀγάπην καὶ πρὸ παντὸς διαθέσειν θυσίας τοῦ ἑαυτοῦ μας ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἄλλων. Ἄς ζητήσωμεν τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἀναστάντος Θεανθρώπου διὰ νὰ δυναθῶμεν νὰ πληρώσωμεν τὴν διακονίαν ἡμῶν μὲ πνεῦμα ζέον, μὲ ὑψηλὸν φρόνημα, ἰσόψυχοι, προσκαρτεροῦντες τῇ προσευχῇ, ἐνδυναμούμενοι τῇ πίστει, τῇ ἐλπίδι χαίροντες. Ἄς ἀναλάβωμεν ἀπὸ σήμερον τὰ ὄπλα τῆς στρατείας μας. Οὐδεὶς νὰ ἀναβάλλῃ τὸ ἔργον τοῦτο διὰ τὴν αὔριον. Ἴσως νὰ εἶναι ἀργὰ διὰ πολλοὺς πλανωμένους μακριὰν τοῦ Σταυροῦ ἀδελφούς μας. Ἡ σωτηρία ἡμῶν εἶναι ἐγγύς. Ὁ Ἐσταυρωμένος κρούει τὴν θύραν μας. Ἄς ἐγερθῶμεν καὶ ἄς σπεύσωμεν νὰ ἀνοίξωμεν εἰς αὐτόν. «Ὅτι ὥρα ἡμᾶς ἦδη ἐξ ὕπνου ἐγερθῆναι» (Ρωμ. ιγ' 11).

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

50 ΧΡΟΝΙΑ

ΕΝΑ ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΟΝ ΑΓΑΠΗΣ

ΤΟ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΟΡΦΑΝΟΤΡΟΦΕΙΟΝ ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ

Τὴν Κυριακὴν 27ην Δεκεμβρίου 1970, ἐν μέσῳ συγκινητικῆς ἀτμοσφαιρας καὶ πηγαίων ἐκδηλώσεων, ἐγένετο ὁ ἑορτασμός τῆς Πεντηκονταετηρίδος τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ὁρφανοτροφείου Βουλιαγμένης, ἐν Βουλιαγμένη Ἀττικῆς. Μετὰ τὴν θείαν Λειτουργίαν, τελεσεθεΐσαν ὑπὸ τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Ἀχελώου κ. Εὐθυμίου, ἐψάλη Μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ἱδρυτῶν καὶ εὐεργετῶν τοῦ Ἰδρύματος, προεξάρχοντος τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ Προέδρου τοῦ Ὁρφανοτροφείου κ. Ἰερωνύμου.

Ἐν συνεχείᾳ ἤρχισεν ὁ ἑορτασμός, εἰς τὸν ὅποιον παρέστησαν: Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Ἰδρύματος, ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος Βουλιαγμένης, πενήκοντα ἱερεῖς τῆς Ἱερᾶς Ἀρχι-

Τὸ πρῶτον Δ. Συμβούλιον τοῦ Ἰδρύματος.

επισκοπῆς, δέκα ἐξ ἑκάστης Ἀρχιεπισκοπικῆς Περιφερείας, ὡς ἐκπρόσωποι τοῦ ἱεροῦ κλήρου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, εἰς ὃν ὀφείλεται ἡ Ἰδρυσις τοῦ Ὁρφανοτροφείου διὰ τοῦ «Ἱεροῦ Συνδέσμου» αὐτοῦ, κατὰ τὸ 1920. Ἐπίσης παρέστησαν διατελέσαντες ὡς μέλη τοῦ Δ.Σ. ἢ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Ἰδρύματος, συγγενεῖς εὐεργετῶν καὶ ἰδρυτῶν καὶ δωρητῶν τοῦ Ὁρφανοτροφείου, ὡς καὶ πολλοὶ φίλοι τούτου.

Ἐν ἀρχῇ, ὠμίλησεν εἰσαγωγικῶς ὁ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν διατελέσας Διευθυντῆς τοῦ Ἰδρύματος Αἰδεσιμολ. π. Ἰωάννης Ράμφος, εἰπὼν τὰ ἑξῆς.

«Μακαριώτατε,

Ἐὐχαριστῶ ἐκ βαθέων τὸν Κύριον ἡμῶν, τὸν Δοτῆρα παντὸς Ἀγαθοῦ καὶ Προστάτην τῶν Ὁρφανῶν, διότι μὲ ἠξίωσε νὰ παρίσταμαι σήμερον εἰς τὸν ὑπὸ τὴν Ὑμετέραν σεπτὴν Προεδρείαν τελούμενον πανηγυρισμὸν ἐπὶ τῇ συμπληρώσει πεντηκονταετίας ἀπὸ τῆς λειτουργίας τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ὁρφανοτροφείου Βουλιαγμένης τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, τοῦ «Φυτωρίου τῆς Ἀγάπης», κατὰ τὸν προσφύεστατον χαρακτηρισμὸν τοῦ αἰοιδίμου προκατόχου Ὑμῶν καὶ κοινοῦ διδασκάλου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κυροῦ Χρυσοστόμου.

Πλέον ὁμως τούτου, ἀποδίδω καὶ πρὸς Ὑμᾶς, Μακαριώτατε, τὴν ἔκφρασιν τῆς εὐγνωμοσύνης μου, διότι τῇ εὐγενεῖ εἰσηγήσει τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Ἀχελῷου κ.κ. Εὐθυμίου, Προέδρου τῆς Ἐφορείας τοῦ Ἰδρύματος τούτου, ἐνεκρίνατε καὶ ἐπετρέψατε ὅπως ἐγώ, ὁ ἐλάχιστος καὶ ταπεινὸς τοῦ Ὑψίστου λειτουργός, συνδεθῆις μετὰ τοῦ Ἰδρύματος τούτου διὰ δεσμῶν ἀκαταλύτου ἀγάπης, μόχθῳ καὶ καμάτῳ σφυρηλατηθέντων, εἰσαγάγω τὴν σεβαστὴν δμήγυριν εἰς τὸ πνεῦμα τῆς σημερινῆς ἑορτῆς.

Τὸ ἑορταζόμενον, σήμερον, γεγονός ἔχει ἰδιαίτεραν σημασίαν διὰ τὴν ὑπὸ τὴν Ὑμετέραν σεπτὴν ποιμαντορίαν Ἀγιωτάτην Ἀρχιεπισκοπὴν. Πρὸ 50 ἐτῶν, ἡ κίνησις τῆς ἀνεξαντλήτους δυνάμεις ἐκ τοῦ θείου καὶ ἀτέρομονος ἀποθέματος δυναμένης ν' ἀντλήσῃ Ἐκκλησίας τῶν Ἀθηνῶν, περιοριζέτο, κυρίως, πλὴν ἐξαιρέσεων, εἰς τὸν λειτουργικὸν τομέα. Ὁ κοινωνικὸς στόχος τῆς Βασιλειάδος, νοουμένης ὡς ὀργανωμένης κοινωνικῶς ἐκκλησιαστικῆς πολιτείας, παρεθεωρεῖτο τότε καὶ ἐπιστεύετο ὅτι ἡ εἰς τὰ ἔργα ταύτης ἀνάμιξις τῆς ἐπισήμου Ἐκκλησίας ἀπετέλει ἐπικίνδυνον καὶ ἄσχετον πολυπραγμοσύνην.

Ἀπὸ τοῦ χρονικοῦ, ὁμως, ὀρίου, τοῦ συμπύπτοντος μὲ τὴν Ἰδρυσιν τοῦ Ὁρφανοτροφείου τούτου, τροποποιοῦνται καὶ συμπλη-

ροῦνται αἱ βλέψεις τόσον τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἡγεσίας, ὅσον και τοῦ Ἐφημεριακοῦ Κλήρου καί, ἔκτοτε, ἄρχεται νέα ἐποχὴ εὐρυτέρας δράσεως.

Διὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ ἱεροῦ τούτου Παιδοτροφείου τῆς ὁμολογουμένως «Στέγης τῆς Ἐκκλησίας», ὡς ἐπωνομάσθη, ἀπητήθη, τότε, ὄχι μόνον ὁ σπινθηροβόλος, πολύτροπος καὶ μεγαλοπράγμων νοῦς τοῦ ἀοιδίμου Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Μελετίου, ἀλλὰ και τὸ ἀνεκτίμητον κεφάλαιον τῆς ἀγάπης καὶ ὑποστηρίξεως τοῦ Ἐφημεριακοῦ Κλήρου, ὅστις, διὰ τοῦ Ἱεροῦ Συνδέσμου αὐτοῦ, δι' ὄλων αὐτοῦ τῶν δυνάμεων, ἠθικῶν καὶ ὀλικῶν, συνέβαλεν εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ πρώτου αὐτοῦ Προγεφυρώματος.

Ἡ ἀρχὴ αὕτη—τὸ ἡμῶν τοῦ παντός, κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον—συνεπληρώθη, μετ' οὐ πολὺ, μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Μητροπολίτου Μελετίου καὶ τὴν ἀνάσχεσιν τοῦ μεγαλεπήβολου προγράμματος αὐτοῦ, ὅτε εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀθηνῶν ἀνῆλθεν ὁ ἀείμνηστος Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος. Ὁ ἀλησμόνητος ἐκεῖνος Προϋβιέράρχης, τοὺς σκοποὺς τοῦ Ἱδρύματος τούτου ἐταύτισε πρὸς τοὺς σκοποὺς τῆς ζωῆς του καὶ δὲν ἐγνώριζεν ἄλλην ὁδὸν φυγῆς ἀπὸ τὸν κάματον καὶ τὰς θλίψεις τῆς Διοικήσεως, πλὴν τῆς ἀγούσης πρὸς τὸ Ἱερὸν Θυσιαστήριον, τὸ Ἐπιστημονικὸν αὐτοῦ Γραφεῖον καὶ τὸ Ὀρφανοτροφεῖον τοῦτο, καὶ τὰ λοιπὰ Ἱδρύματα τῆς Ἐκκλησίας. Τόση ἦτο ἡ πρὸς τοὺς σκοποὺς τῆς προστασίας τῆς ὀρφανείας ἀγάπη του, εἰς ἐποχὴν θρήνων λόγῳ τῆς Μικρασιατικῆς Καταστροφῆς, ὥστε καὶ δεύτερον Ὀρφανοτροφεῖον, ἐν τῇ ἐν Σαλαμῖνι Ἱερῶ Μονῇ Φανερωμένης, ἀνηκούσῃ, τότε, εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, ἐσκόπει νὰ καθιδρούσῃ.

Ἡ Θεῖα Πρόνοια μὲ συνέδεσεν ἀρρήκτως μὲ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἦτο ἡ 5ῃ Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 1929. Εἶχον μόλις ἐπιστρέφει ἀπὸ τὴν γενετείράν μου καὶ νέος, τότε, πτυχιούχος τῆς Θεολογίας, πτερωτὸς ἀπὸ τὰς δυνάμεις τοῦ τότε «παρόντος» καὶ τὰς ἐλπίδας τοῦ «μέλλοντος», ἐσκέφθην ὅτι ὄφειλα νὰ ἐπισκεφθῶ, ἀρχόμενος τοῦ σταδίου μου, τὸν μακαριστὸν Ἀρχιεπίσκοπον. Δὲν ἦτο σύνθηδες δι' ἐμὲ πρόσωπον. Μὲ ὑπεστήριξε καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῶν σπουδῶν μου διὰ τοῦ διορισμοῦ μου ὡς Γραφέως ἐν τῇ Ἱερῶ Ἀρχιεπισκοπῇ.

Μόλις ἐνεφανίσθη ἐν τὴν Ἀρχιεπισκοπῇ, μοὶ ἀνεκινώθη, ὅτι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος μὲ ἀναζητεῖ ἀπὸ ἡμερῶν. Χωρὶς νὰ διστάσω, προὐχώρησα εἰς τὸ Γραφεῖον του. Μὲ ὑπεδέχθη, ὡς συνήθως, ὄρθιος καὶ μοῦ εἶπε· «Σὲ ἀνέμενον. Ἐχω ἐδῶ, ἔτοιμον τὸν διορισμὸν σου

ὡς Διευθυντοῦ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ὁρφανοτροφείου Βουλιαγμένης. Νὰ μεταβῆς εἰς Βουλιαγμένην καὶ ν' ἀναλάβῃς ὑπηρεσίαν».

Δὲν εἶχον ὀλοκληρώσει τὴν ἔννοιαν τῆς δημιουργουμένης καταστάσεως. Κατελήφθην ὑπὸ τοῦ διορισμοῦ καὶ δὲν προέβαλον ἀντίστασιν. Παρεδόθην ἀμαχητί. Ζαλισμένος κατέβαινον τὴν ξυλίνην, τότε, κλίμακα τοῦ Μεγάρου τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς, κρατῶν εἰς χεῖρας τὸ διοριστήριον ἔγγραφον, καὶ ἐκεῖ, ἀκριβῶς, συνήρτησα ἓνα ἀγαπητὸν παλαιὸν φίλον, συμμαθητὴν καὶ ἐν συνεχείᾳ συμφοιτητὴν μου, ὅστις αὐτὴν τὴν στιγμήν μὲ ἀκούει περιβεβλημένος τὸ Ἀνώτατον Ἀξίωμα. Τοῦ εἶπον τί μοῦ συνέβαιναν. Ἦτο ὁ πρῶτος ἀκούων τὸ μήνυμα καὶ ἦδη εἶναι ὁ Πρῶτος κατὰ τὴν τάξιν, ἀκούων τοὺς λόγους μου.

Τί συνέβη, ἔκτοτε, ἐπὶ μίαν ὀλόκληρον δεκαετίαν ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ χώρου, ἔστω εἰς δόξαν καὶ μεγαλωσύνην τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ. Τὸ Ἰδρυμα ἦτο ἀπερίφρακτον, χωρὶς στοιχειώδεις ἐγκαταστάσεις, χωρὶς Ἐκκλησίαν, χωρὶς νερό, χωρὶς ἠλεκτροικόν, χωρὶς συγκοινωνίαν, σχεδὸν χωρὶς τηλέφωνον καὶ τὸ σπουδαιότερον χωρὶς... χρήματα. Δι' ὅλα αὐτά, πρωτοστατοῦντος τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ἔπρεπε νὰ γίνῃ προσπάθεια καὶ ἐτέθη ἡ ψυχὴ ὅλων τῶν ἐργαζομένων βῆθρον τοῦ ἔργου.

Ἐκτοτε, παρήλασαν τὰ ἔτη καὶ τὸ Ἰδρυμα ἔζησεν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ἐκάστοτε Ἀρχιεπισκόπων, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Ἐφημεριακοῦ Κλήρου καὶ τοῦ Χριστεπωνύμου πληρώματος, ἄλλοτε στενάζον εἰς τὰ δεινὰ ἔτη τῆς Κατοχῆς, ἄλλοτε ἐπιζῶν καὶ ἄλλοτε μεγαλυνόμενον, ἀποδίδον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Κοινωνίαν ἀγλαοὺς καρπούς, ὡς θέλετε ἐν συνεχείᾳ διαπιστώσει διὰ τῆς ἐπισήμου φωνῆς τοῦ ἀξιολύτου κ. Χρήστου Σολομωνίδου, Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ὁρφανοτροφείου, ἐκλεκτοῦ ἀνθρώπου καὶ λογίου.

Ἦδη, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς Πυραμίδος τοῦ χρονικοῦ ὁροσήμου τῆς πεντηκονταετίας ἰστάμενοι, ἄνω—πρὸς τὸν Θεὸν τῶν Πατέρων ἡμῶν, τὸν Δοτῆρα παντὸς ἀγαθοῦ—ἔχομεν τὰς καρδίας. Εὐχαριστοῦμεν Αὐτὸν ἐκ βαθέων δι' ὅσα ἔδωκε καὶ δι' ὅσα δὲν ἔδωκε, διὰ τῶν προσβειῶν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου—εἰς τὴν Ἱερὰν Μνήμην τῆς Κοιμήσεως τῆς ὁποίας εἶναι ἀφιερωμένος καὶ ὁ Ἱερὸς Ναὸς τοῦ Ὁρφανοτροφείου—καὶ παρακαλοῦμεν ὅπως καὶ εἰς τὸ μέλλον σκέπη καὶ ὁδηγὴ τὸ Ἱερὸν τοῦτο Καθίδρυμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ Ὑμᾶς, Μακαριώτατε, σεπτὸν προστάτην τῆς Ὁρφανείας, γεννάμενον τὴν ἐξ αὐτῆς πικρίαν, πρὸς πλήρωσιν τοῦ Ἁγίου Αὐτοῦ Θελήματος, τοῦ Ὑπερόχου Νόμου τῆς Ἀγάπης».

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Ἀρχελοῦ ΕΥΘΥΜΙΟΣ

ΤΟ ΠΡΟΣ ΤΙΜΗΝ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΓΕΥΜΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΚΛΗΡΙΚΩΝ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ

Με πρωτοβουλίαν τοῦ ΙΕΡΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ τῶν κληρικῶν τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς, παρετέθη τὴν 28ην Ἰανουαρίου ἐ.ἔ. εἰς τὴν εὐρύχωρον αἴθουσαν τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀγ. Σοφίας Ψυχοῦ, γεῦμα, πρὸς τιμὴν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου κ. Ἱερωνύμου.

Ἡ αἴθουσα ὑπερεπλήρωθη ἀπὸ Κληρικούς, οἱ ὅποιοι κατέλαβον τὰ εἰς ἐπιμήκεις παραλλήλους μακρὰς σειρὰς τραπέζια.

Τὸ γεῦμα συνώδευαν μαγνητοφωνημένοι ψαλμοί, κατὰ δὲ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἱ. Συνδέσμου, Αἶδερ. Ἐλευθέριος Πετριτσόπουλος προσφωνῶν τὸν Μακαριώτατον, εἶπε:

* * *

«Μακαριώτατε,

Καὶ βαθεῖα καὶ μεγίστη εἶναι ἡ χαρὰ τῶν μελῶν τοῦ Ἱεροῦ Συνδέσμου, τῶν κληρικῶν τῆς Α.Α., αὐτὴν τὴν στιγμήν. Πολλοὶ εἶναι οἱ παράγοντες, οἱ ὅποιοι συμβάλλουν εἰς τοῦτο καὶ καθιστοῦν τὴν χαρὰν ἡμῶν ἀνεκκλάλητον: α) Τὸ γεγονός ὅτι ὁ Ἱ. Σύνδεσμος μετὰ ἀπὸ πολλὰς δεκαετίας ἀξιοῦται νὰ δεξιωθῇ εἰς γεῦμα τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπον, τὸν Προκαθήμενον δηλονότι τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τοῦ ἐκλεκτοῦ αὐτοῦ ἐπιτελείου. β) Ἡ ἀλήθεια, ὅτι Ὑμεῖς, καίτοι ἔμφροντις ἐκ τῶν ποικίλων προβλημάτων, τὰ ὁποῖα καλεῖσθε νὰ ἐπιλύσητε, ἀσμένως ἀπεδέχθητε τὴν πρόσκλησιν ἡμῶν, ἵνα παραστήτε εἰς τὸ ἐόρτιον ἐπὶ τῇ ἀνατολῇ τοῦ νέου ἔτους γεῦμα, ἀφιερῶντες πολῦτιμον πρὸς τοῦτο χρόνον. γ) Ἡ πραγματικότης ὅτι δὲν παρίστασθε μόνον ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ιδιότητος ταύτης ὡς στοργικὸς πατήρ, ἐγκύβας εἰς τὰ προβλήματα τῶν τέκνων του, ἐφ' ὅσον ἀποτελεσματικῶς καὶ διὰ τῆς ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἔνευ ἐπεμβάσεώς Σας εἶδρον τὴν αἰσίαν λύσιν των τόσον ἢ χορήγησις καὶ εἰς τοὺς ἐφημερίους τοῦ ἐκ 500 δραχ. μηνιαίου ἐπιδόματος, ὅσον καὶ ἢ ἐπὶ τὰ βελτίω χορήγησις τῆς νοσοκομειακῆς περιθάλψεως εἰς τὰ μέλη τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν. Πάντα ταῦτα, ἀκόμη καὶ τὸ γεγο-

νός, ὅτι ἐντὸς τοῦ τόσον βεβαρυμένου προγράμματος Ὑμῶν, ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὴν ἐκπόνησιν καὶ ἐπεξεργασίαν τῶν νέων νομοθετημάτων τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν κάθαρσιν ταύτης, εὐρίσκετε πάντοτε μέρος, εἰς δὲ νὰ τοποθετῆτε καὶ προβλήματα ἀπασχολούντα τὸν ἐφημεριακὸν Κλήρον.

Δὲν ἐπιθυμοῦμεν, Μακαριώτατε, τὴν στιγμὴν ταύτην νὰ τὴν μετατρέψωμεν εἰς Συνέλευσιν, διὰ νὰ αἰτήσωμεν παρ' Ὑμῶν τὴν λύσιν καὶ ἑτέρων προβλημάτων, ἀπασχολούντων τοὺς ἐφημερίους. Δὲν ἀντέχομεν ὁμῶς καὶ εἰς τὸν πειρασμόν, νὰ μὴ ἐπαναφέρωμεν εὐλαβῶς εἰς τὴν μνήμην Ὑμῶν ζητήματά τινα, ἅτινα ἔχομεν ἤδη ἀναφέρει ἐγγράφως πρὸς Ὑμᾶς.

Τὸ θέμα τῆς συγκλήσεως Ἱερατικοῦ Συνεδρίου πρὸς ἐξέτασιν τοῦ προβλήματος τοῦ Ἐκκλησιασμοῦ τῶν πιστῶν.

Τὸ θέμα τῆς ἐκπροσωπήσεως τοῦ ἐφημεριακοῦ Κλήρου εἰς τὴν Γ.Ε.Σ. καὶ τὰ Δ.Σ. τοῦ ΝΙΚΕ καὶ τοῦ ΤΑΚΕ.

Τὸ θέμα τῆς ἀνευ δημοκρασίας παραχωρήσεως εἰς τοὺς ἐφημερίους οἰκοδέπων ἐκ τῆς Ἰ.Μ. Πεντέλης, ὅπερ ἐνεκρίθη ἤδη ὑπὸ τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

Τὸ θέμα τῆς μισθολογικῆς ἱκανοποιήσεως τῶν ἐφημερίων ἐκείνων, δι' οὗς δὲν ὑπολογίζεται ὁ πλεονάζων χρόνος διὰ τὴν ἀπονομὴν εἰς αὐτοὺς καὶ τοῦ δευτέρου βαθμοῦ τῆς κατηγορίας των μετὰ τὴν 1-7-68, ὡς καὶ τῶν 2 φαλκιδευθέντων βαθμῶν, καίτοι ἀναγνωρίζομεν ὅτι τοῦτο εἶναι δυσκολώτατον.

Καὶ τὸ καιρὸν θέμα δι' ἅπαντας τοὺς ἐφημερίους τῆς συνταξιοδοτήσεώς των.

Ἔχομεν δι' ἐλπίδος, ὅτι καὶ ταῦτα ὁ σοφὸς Ὑμῶν νοῦς καὶ ἡ πανσθενὴς Ὑμῶν χεὶρ θὰ εὖρη τρόπον νὰ τὰ πραγματώσῃ, ἕως ὑπάρχει πρὸς τοῦτο κατάλληλος καιρὸς.

Σὺν τούτοις, προβαίνομεν, Μακ. Δέσποτα, τὴν στιγμὴν ταύτην ὄχι ἐκ καθήκοντος μόνον ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀνάγκης, ἥτις ὑπαγορεύεται ἐκ τῆς καρδίας ἡμῶν εἰς τὴν διαβεβαίωσιν, ὅτι ὁ Ἐφημεριακὸς Κλήρος τῆς καθ' Ὑμᾶς Ἰ.Α. εὐρίσκεται εἰς τὸ πλευρὸν Σας. Παρακαλοῦμεν, νὰ θεωρῆτε τοῦτον καὶ βοηθὸν καὶ ἐνθερμον συμπαραστάτην εἰς τὸ ἔργον Σας. Ἡ δόλοψυχος συμμετοχὴ του εἰς τὰς ἐκδηλώσεις τῆς Ἰ.Α. (Μπιάφρα, Ρουμανία, Πακιστάν, Ἑρανοὶ Ἀγάπης, Κ.Σ.Ο., Σπίτια Γαλήνης, Ε.Φ.Τ., Κίνημα Ἀγάπης καὶ ἄλλας), αἱ ὁποῖαι εἶναι ἔργον καθαρῶς τοῦ Ἐφημεριακοῦ Κλήρου, ὅστις ὑπὸ τὴν Ὑμετέραν ἔμπνευσιν καὶ εὐλογίαν συναγεῖρει τὰς ἐνορίας καὶ δημιουργεῖ τὰς ἐκδηλώσεις ταύ-

τας, αἱ ὁποῖα μεταφέρουν τὴν ζωτικότητα τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν εἰς ὀλόκληρον τὸν κόσμον, Σᾶς δίδουν τὸ δικαίωμα νὰ καυχᾶσθε δι' αὐτόν. Δὲν ὑπάρχει οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι θὰ παρουσιάσῃ οὗτος καὶ εὐαίσθητα σημεῖα, τὰ ὁποῖα ἐνδεχομένως νὰ Σᾶς ἐλύπησαν ἢ λυποῦν. Ὑπάρχει ὁμως ἡ εὐχέρεια νὰ εἴπωμεν, ὅτι παρὰ ταῦτα οἱ ἐφημέριοι ἐργάζονται ὑπὲρ τῶν ἔργων τῆς Ἰ. Ἀ. καὶ διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν ὠφελοῦν τοὺς Χριστιανούς, τιμοῦν Ὑμᾶς καὶ δι' Ὑμῶν τὸν Δομήτορα τῆς Ἐκκλησίας, τὸν Χριστόν.

Μὲ τὰς σκέψεις αὐτάς, ἀσπασζόμεθα εὐλαβῶς τὴν δεξιὰν Ὑμῶν, Μακαριώτατε, εὐχαριστοῦντες διὰ τὴν ἀποδοχὴν τῆς προσκλήσεως ἡμῶν, ὅπως τιμῆσητε διὰ τῆς παρουσίας Σας τὸ γεῦμα τοῦτο καὶ εὐλογήσητε τοὺς ἐφημερίους Σας. Εὐχόμεθα νικῶς, τέλος, ἐκ μέσης καρδίας, ὅπως ὁ Κύριος καὶ κατὰ τὸ ἀρξάμενον ἔτος χαρίσῃ εἰς Ὑμᾶς ὑγίαν ἀμετάπτωτον, φωτισμὸν καὶ χάριν, ἵνα συνεχίσῃτε τὰς θεαρέστους προσπάθειάς διὰ τὴν πρόοδον ὅχι μόνον τῆς Περιφερείας τῆς Ἰ. Ἀ., ἀλλὰ καὶ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας τῆς φιλιάτης ἡμῶν Πατρίδος».

Ὁ Μακαριώτατος, ἐν συνεχείᾳ, ἠὲχαρίστησε καὶ διὰ τὸ γεῦμα καὶ διὰ τὸ περιεχόμενον τῆς προσφωνήσεως, ὑπεγράμμισε δὲ τὴν πρόθυμον ἐν παντὶ παρουσίαν τοῦ Ἐφημεριακοῦ Κλήρου εἰς ἔργα Ἀγάπης συντελοῦντα εἰς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὑπεσχέθη τὴν προώθησιν τῶν θεμάτων τῶν Ἐφημερίων.

Ἀπηγγέλθησαν ὡσαύτως Ἐπίκαιροι στίχοι ὑπὸ τοῦ αἰδ. πρωτοπρεσβυτέρου κ. Κωνσταντίνου Ἀνδρουλάκη «ἐν χάριτι, ἄλατι ἡρτυμένοι».

Συνταχθεῖς ὑπὸ τοῦ Αἰδ. κ. Νικολάου Φίλια ἀνεγνώσθη μὲ χαριτωμένῃν ἔκφρασιν, ὁ ἀπολογισμὸς Ἀρχιερατείας τοῦ Μακαριωτάτου καὶ ἡ δραστηριότης του μέχρι σήμερον διὰ στατιστικῶν στοιχείων.

«Ἐργάζεσθε», εἶπεν ὁ ὁμιλητής, «Μακαριώτατε, 15 ἰρας ἡμερησίως, δηλαδὴ μέχρι σήμερον 18686 ὥρας... ἓνας ἐργάτης μὲ ὥραριον 8 ὥρῶν ἡμερησίως πρέπει νὰ ἐργασθῇ 9.500 ὥρας παρὰπάνω ἐπὶ 3½ ἔτη διὰ νὰ καλύψῃ τὴν διαφορὰν... ἐλάβετε μέρος εἰς 657 συσκέψεις... ἔχετε γράψῃ 11522 ἐπιστολάς... ἔχετε ὑπογράψῃ 5383 ἔγγραφα... ὡς Ἀρχιεπίσκοπος καὶ ἕτερα 5128 ὡς Πρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου..., ἐκτὸς τῶν μετακινήσεών Σας ἐντὸς τῆς Ἐπικρατείας ἐταξιδεύσατε εἰς Κων/λιν, Σόφιαν, Βουκουρέστι, Λευκωσίαν καὶ Ἀντίς-Ἀμπέμπαν..., ἐδημιουργήσατε προστασίαν διὰ 2316 γέροντας...».

Και κατέληξεν ὁ ὁμιλητής: «Διὰ τοῦτο, Μακαριώτατε, ὡς τέκνα τῆς ἀγάπης Σας, ὅλα τὰ μέλη τοῦ Ἱεροῦ Συνδέσμου, Ἱερεῖς καὶ Διάκονοι τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, Σᾶς παρακαλοῦμεν τὴν ὥραν αὐτὴν νὰ δεχθῆτε ἓνα μικρὸν ἀλλὰ συμβολικὸν δῶρον σεβασμοῦ, τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης ἕνεκεν, ἀνθ' ὧν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ἐκοπιᾶσατε. Τὸ δῶρον παρουσιάζει τὸ πλοῖον τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας, διασχίζον τὸ πέλαγος τῆς ἱστορίας, ἐν μέσῳ δυσκολιῶν καὶ κυμάτων. Συνεχίσατε ἀφόβως νὰ κυβερνᾶτε τὸ πλοῖον αὐτὸ Μακαριώτατε. Οἱ κωπηλάται εἶναι εἰς τὰς θέσεις των. Βοηθοὶ Ἐπίσκοποι, Ἱερεῖς καὶ διάκονοι, πειθαρχοῦντες ταξιδεύουν μαζὶ Σας, κοπιᾶζουν μαζὶ Σας, δὲν Σᾶς ἀφίνουν μόνον εἰς τὸ ἔργον. Ἴδου οἱ κωπηλάται Σας, Μακαριώτατε».

Ὁ Μακαριώτατος, καταφανέστατα συγκεκλιμένος, παρέλαβε τὴν προσφερθεῖσαν ναῦν, σύμβολον τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας καί, ἀνελθὼν πάλιν εἰς τὸ βῆμα, ἠὺχαρίστησε διὰ τὸ προσφερθὲν δῶρον, τονίσας ὅτι οὐδέποτε ἐσκέφθη τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα τοῦ παρέθεσεν ὁ ὁμιλητής καὶ ἐπανάλαβε τὴν ὑπόσχεσιν περὶ τοῦ ἀμερίστου ἐνδιαφέροντός Του πρὸς προώθησιν τῶν ἀπασχολούντων τὸν Ἐφημεριακὸν Κλῆρον προβλημάτων.

Ἡ γενικὴ καὶ ἀνυπόκριτος γνώμη πάντων τῶν μετασχόντων τοῦ γεύματος ὑπῆρξεν ἄκρως ἱκανοποιητικὴ καὶ διὰ τὴν ἐν οἰκογενειακῇ ἀτμοσφαιρᾷ συνεστίασιν καὶ διὰ τὰ ἀκουσθέντα, μάλιστα δὲ διὰ τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου ὡς ὑποσχέσεις ἐπὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος τόσον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ὅσον καὶ Αὐτοῦ προσωπικῶς, διὰ τὴν ἐπίλυσιν βασικῶν θεμάτων τοῦ Ἐφημεριακοῦ Κλήρου.

Ἐπὶ πλεόν, εἰς τοὺς ὀργανωτὰς τῆς συνεστίασεως, παρέμεινεν ἡ πλήρης ἱκανοποίησις ἐκ τῆς ὁμοφώνου διαθέσεως, τῆς ποικιλοτρόπως ἐκδηλωθείσης παρόντων καὶ ἀπόντων, πρὸς ἐπανάληψιν τοιούτων ἐκδηλώσεων.

Ἐκ τοῦ ΙΕΡΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»,
Ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140).

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑΙ ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΙΣ

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ἡ λατρεία ἀποτελεῖ βασικὴν ἐκδήλωσιν τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας μας, κάτι τὸ οὐσιῶδες καὶ θεμελιακὸν εἰς τὴν ὅλην πορείαν τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐπομένως, ἔχει σημασίαν τὸ νὰ παρακολουθῇ κανεὶς τὰς διαφόρους ἐκφάνσεις αὐτοῦ τοῦ θέματος, τὰ διάφορα στάδια καὶ τὰς φάσεις του, τὸ πῶς δηλαδὴ βαδίζει μέσα εἰς τὸ ἐναλλασσόμενον «σήμερον» αὐτῆ ἢ μεγάλη καὶ αἰωνία πραγματικότης. Εἰς τὰς κατωτέρω γραμμὰς θὰ ἠθέλαμεν νὰ ρίψωμεν ἓνα βλέμμα εἰς αὐτὸ τὸ λειτουργικὸν παρόν, μέσα εἰς τὰ πλαίσια κυρίως τῆς χώρας μας, ἐντοπίζοντες τὴν θεώρησιν αὐτὴν εἰς τὰ τελευταῖα ἔτη. Ἰσως δὲν ἔχει νὰ προσφέρῃ κάτι πολὺ μεγάλο ἢ θεώρησις αὐτῆ. Πάντως, ὄρισμένοι ὑπογραμμίσαις καὶ ἐπισημάνσαις θὰ ἠμποροῦσαν νὰ δώσουν ἀρκετὰς ἀφορμάς, διὰ γονίμους ἐπεξεργασίας.

Α' ΕΚΔΟΣΕΙΣ. Εἰς τὸν τομέα αὐτὸν ἔκαμεν ἀρκετὰς προσπάθειαις ἡ «Ἀποστολικὴ Διακονία», ἐκδώσασα τὰ περισσότερα λειτουργικὰ κείμενα τῆς Ἐκκλησίας μας εἰς ὠραίους τόμους. Παρὰ τὰς τυχὸν ἑλλείψεις, ἡ προσπάθεια αὐτῆ εἶναι μία ἀξιόλογος ἐκδοτικὴ προσφορά διὰ τὸν τόπον μας.

Μία κάπως ἀντίστοιχος, μὲ ἐπιστημονικὰς ἀξιώσεις, προσπάθεια εἶναι τοῦ καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης Ἰ. Φουντούλη, ὁ ὁποῖος ἤρχισε νὰ ἐκδίδῃ εἰς μικρὰ τευχίδια τὴν σειρὰν «Κείμενα Λειτουργικῆς» (Τριθέκτη, Παννυχίς, Χειροτονία Πρεσβυτέρου, Λειτουργίαι Ἀποστόλου Μάρκου καὶ Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, Μοναχικὸς Ἐσπερινός). Ἡ χρησιμωτάτη αὐτῆ ἐργασία πρέπει ὅπωςδῆποτε νὰ συνεχισθῇ.

Β' ΔΙΑΦΩΤΙΣΙΣ. Μετὰ ἀπὸ τὰ παλαιότερα ἔργα λειτουργικῆς διαφωτίσεως τοῦ Κ. Καλλινίκου: «Ὁ Χριστιανικὸς Ναὸς καὶ τὰ τελούμενα ἐν αὐτῷ» καὶ τοῦ Γερβ. Παρασκευοπούλου: «Ἐρμηνευτικὴ Ἐπιστασία ἐπὶ τῆς Θείας Λειτουργίας», εἶναι εὐχάριστον, ὅτι ἔχομεν καὶ νεώτερα τοιαῦτα ἔργα σοβαρᾶς διαφωτίσεως, ὅπως εἶναι τοῦ Π. Τρεμπέλα: «Ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξον λατρείαν μας» καὶ τοῦ Ἰ. Φουντούλη: «Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας», αἱ ὁποῖαι δημοσιεύονται εἰς τὸν «Ἐφημέριον» καὶ ἓνα μέρος αὐτῶν ἐξεδόθη εἰς αὐτοτελὲς τεύχος. Μίαν εἰσαγωγὴν καὶ

μύησιν εἰς τὴν ὀρθόδοξον λατρείαν καὶ λειτουργίαν ἐπεχείρησε τὸ Συμπόσιον «Ἡ Λειτουργία μας» τῶν: Ἄρχιμ. Ἡ. Μαστρογιαννοπούλου, πρωτοπρεσβ. Ἄ. Σμέμαν καὶ Ὁ. Κλεμάν. Ἐκ παραλλήλου, ἀναφέρομεν ἐδῶ τὰ ἐρμηνευτικὰ Ἐγκόλπια τῆς Θείας Λειτουργίας τῶν Ἀδελφοτήτων (Ζωῆς) καὶ «Σωτήρος», τὰ ὅποια ἔχουν εὐρεῖαν κυκλοφορίαν καὶ δίδουν κάποιαν λειτουργικὴν ἀγωγὴν εἰς τὸν λαόν. Σχετικῆ εἶναι καὶ ἡ προσπάθεια τοῦ Ἀρχιμ. Ἐπιφανίου Θεοδωροπούλου, ὁ ὅποιος παρουσίασεν εἰς δύο κομψὰ τεύχη τὸν «Ἀκάθιστον Ὑμνον» καὶ τὴν «Μεγάλην Ἑβδομάδα» ἐρμηνευμένα. Μίαν ἄλλην ἐνδιαφέρουσαν πλευρὰν ἐξετάζει ὁ Ἄρχιμ. Χριστοφ. Σταυρόπουλος εἰς τὸ βιβλιαράκι του: «Εἰδικὰ καὶ ἐπίκαιρα αἰτήματα στὴν Θεία Λατρεία».

Γ' ΜΕΛΕΤΑΙ. Εἰς τὸν θεολογικὸν τομέα τῆς ἐρεύνης τῆς λατρείας, θὰ εἶχε κανεὶς νὰ σημειώσῃ τὰς εἰδικὰς ἐργασίας τοῦ Π. Τρεμπέλα: «Λειτουργικοὶ τύποι Αἰγύπτου καὶ Ἀνατολῆς», τοῦ Ἰ. Φουντούλη: «Τὸ λειτουργικὸν ἔργον Συμεῶν τοῦ Θεσσαλονίκης» καὶ τοῦ Ἄρχιμ. Π. Ροδοπούλου: «Ὁ καθαγιασμὸς τῶν δώρων τῆς Θείας Εὐχαριστίας κατὰ τὰ λειτουργικὰ κείμενα...». Τρία ἄλλα ἀξιόλογα ἔργα, τὰ ὅποια προσεγγίζουν πολὺ τὰ λειτουργικὰ θέματα, εἶναι: «Μορφωτικὴ ἀξία τοῦ ἰσχύοντος Τριωδίου» τοῦ Ε. Θεοδώρου, «Ἡ ἠθικὴ διδασκαλία τοῦ Πεντηκοσταρίου» τοῦ Στυλ. Χάρακα, καθηγητοῦ ἐν Βοστώνῃ, καὶ «Ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ Θ. Εὐχαριστίᾳ καὶ τῷ Ἐπισκόπῳ» τοῦ Ἰω. Ζηζιούλα. Καὶ αἱ δύο αὐταὶ ἀξιόλογοι τριάδες τῶν μελετῶν θίγουν οὐσιωδέστατα θέματα καὶ εἶναι εὐκταῖον νὰ συνεχισθοῦν.

Ἐδῶ θὰ ἤμπορούσαμεν νὰ ἀναφέρωμεν καὶ μερικὰς δημοσιογραφικὰς συζητήσεις ἐπὶ λειτουργικῶν θεμάτων, ὅπως π.χ. περὶ ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ὑπὸ διαφόρων, περὶ ἁρμονίου (Γ. Μεταλληνός), περὶ Τέμπλου (Γ. Καψάνης) καὶ περὶ ἀρχιτεκτονικῆς τῶν ναῶν (Ἄρχιμ. Ἡ. Μαστρογιαννόπουλος). Ἄς εὐχηθῶμεν, αἱ ἐλεύθεραι θεολογικαὶ συζητήσεις ἐπὶ λειτουργικῶν θεμάτων νὰ ἀποκοτῶν σὺν τῷ χρόνῳ ὅλον ἐν καὶ περισσοτέραν βαθύτητα, ὑπευθυνότητα καὶ ἀντικειμενικότητα. Οὕτω πως, ὁ θεολογικὸς διάλογος ἤμπορεῖ νὰ ἀποβῇ ἓνα σπουδαῖον μέσον ἀνορθώσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων.

Δ' ΝΕΑΙ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΙ. Εἰς τὸν τομέα αὐτόν, εἶναι γνωστὸν τὸ ὄνομα τοῦ μοναχοῦ τῆς Σκήτης τῆς μικρᾶς Ἁγίας Ἀννης Γερασίμου τοῦ ὑμνογράφου. Ὁ ἀκαταπόνητος αὐτὸς ἐργάτης τῆς ὑμνογραφίας ἔχει συνθέσει πλῆθος ἀκολουθιῶν εἰς δια-

φόρους αγίους, ακολουθῶν τὸ παράδειγμα τοῦ μεγάλου ἀγιορείτου Ὁσίου Νικοδήμου. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θὰ ἠύχето κανεῖς ἐν προκειμένῳ, εἶναι νὰ ἐγίνετο κάποιος προγραμματισμός, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τὴν ποιήσιν τῶν σχετικῶν νέων ἀκολουθιῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὴν πρακτικὴν των λειτουργικὴν χρῆσιν.

Ε' ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ. Εἰς τὰς διαφόρους πλευρὰς τῆς λειτουργικῆς πράξεως, ἡμπορεῖ κανεῖς νὰ σημειώσῃ ἀρκετὰ πράγματα, ὅπως εἶναι π.χ. διάφοροι ἐκκλησιαστικαὶ χορωδία, αἱ ὁποῖαι σὺν τῷ χρόνῳ βελτιώνονται, ἢ προσπάθεια τοῦ Συλλόγου Ἱεροψαλτῶν «Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς - Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός», οἱ δίσκοι τῶν ἐκδόσεων «Ζωῆς» μὲ χορωδίας Μπελούση, Περιστέρα, Χαντζῆ καὶ Βαλληδρᾶ, ἢ ἀρξαμένη προσπάθεια συμπαλωδίας εἰς τὸν ναὸν τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν καὶ ἀλλαχοῦ, αἱ μαθητικαὶ Λειτουργαί, αἱ ὑπαίθριαι Λειτουργαί καὶ ἡ ἔναρξις μαθήματος ἀπαγγελίας διὰ ἱερεῖς εἰς τὸ Ὁδεῖον Ἀθηνῶν. Ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν καλὰ σημάδια διὰ μίαν λειτουργικὴν ζύμωσιν.

ΣΤ' ΔΙΟΡΘΟΔΟΕΟΣ ΣΥΜΒΟΛΗ. Ἀπὸ τὰς λειτουργικὰς προσπαθείας τῶν ἄλλων ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν πρέπει νὰ ἀναφερωμεν:

α) τὰς μεταφράσεις λειτουργικῶν κειμένων εἰς τὴν ἀγγλικὴν (π. Κάλλιστος WARE καὶ ἀδελφὴ Μαρία τοῦ BUSSY), εἰς τὴν γερμανικὴν (π. Σέργιος HEIZ), εἰς τὴν γαλλικὴν (J. TOURAILLE) καὶ εἰς τὴν σουαχίλι (Οὐγγάντα) ἀπὸ τὸ «Πορευθέντες».

β) Τὰς λειτουργικὰς ἐβδομάδας (Semaines liturgiques) τοῦ Ρωσικοῦ Ἰνστιτούτου Ὁρθοδόξου Θεολογίας τῶν Παρισίων «Ἁγιος Σέργιος», εἰς τὰς ὁποίας μετέχουν ἐκάστοτε οἱ μεγαλύτεροι λειτουργιολόγοι τῆς ἐποχῆς μας.

γ) Τὸ βιβλίον τοῦ π. Ἀλεξάνδρου SCHMEMANN: «Γιὰ νὰ ζήσῃ ὁ κόσμος» ποὺ μετεφράσθη εἰς τὴν ἐλληνικὴν ὑπὸ Ζ. Λορεντζάτου (ἐκδόσεις «Ἀθηνᾶ» 1970). Μακάρι νὰ μετεφράζετο καὶ τὸ ἐπιστημονικὸν ἔργον του: «Εἰσαγωγή εἰς τὴν λειτουργικὴν Θεολογίαν».

δ) Τὴν προσπάθειαν τῆς ρουμανικῆς Μητροπόλεως τοῦ Banat δι' ἕνα ἔτος εὐρείας λειτουργικῆς διαφωτίσεως (βλέπε «Ἀνάπλασις» 1970) ποὺ φανερῶνει τί ἡμπορεῖ νὰ γίνῃ εἰς τὸν ποιμαντικὸν τομέα, διὰ νὰ μάθῃ ὁ κόσμος τί σημαίνει λειτουργία.

ε) Τὴν κολοσσιαίαν προσφορὰν τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Παραπετάσματος καὶ τοῦ μαρτυρίου, καὶ ἰδιαιτέρως τῆς Ρωσικῆς, αἱ ὁποῖαι μὲ τὴν ἀδιάλειπτον λειτουργικὴν των ζῶν διδόναι κάτι ἀνεκτίμητον εἰς τὸν σύγχρονον κλονισμένον κόσμον.

***

Ὅλα τὰ ἀνωτέρω φανερώνουν ὅτι ἡ λατρεία μας εἶναι κάτι, ποὺ ἀρχίζει νὰ κινῆται, ποὺ ἐλκύει τὸ ἐνδιαφέρον, ποὺ παρουσιάζει προβλήματα, ἀλλὰ καὶ δυνατότητας. Ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ λατρεία μας εἶναι ἓνας θησαυρός, ὁ ὁποῖος δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μένῃ εἰς τὸ σκοτάδι ἢ κάτω ἀπὸ τὸν μῦθον, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἀξιοποιῆται συνεχῶς, ἡμεῖς δὲ νὰ παίρνωμεν περισσότερον ὑπεύθυνον θέσιν ἐναντι αὐτοῦ. Δὲν ἀρκεῖ μία ξηρὰ συντήρησις ἐνὸς τοιοῦτου πλοῦτου. Ἀπαιτεῖται μία ζωντανὴ ἐνεργοποίησις, ὥστε ἡ προσφερομένη λατρεία μας εἰς τὸν ζῶντα Θεὸν νὰ εἶναι «θυσία ζῶσα».

Ἐπὶ τοῦ τελευταίου αὐτοῦ σημείου ἔχουν γίνεαι ἀρκεταὶ νύξεις καὶ προτάσεις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν. Συγκεκριμένως, σημειώνομεν τὰς ἐξῆς:

α) Ὑπόμνημα τοῦ Δ' Θεολογικοῦ Συνεδρίου «Ἐφesos» πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (Ὀκτώβριος 1963) ἐκ μέρους 240 Θεολόγων.

β) Ὑπόμνημα τῶν καθηγητῶν τοῦ Ἀνωτέρου Ἱερατικοῦ Φροντιστηρίου Τήνου πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον (Μάιος 1968).

γ) Εἰσήγησις τοῦ Οἰκονόμου Κωνσταντίνου Παπαγιάννη εἰς σὺναξιν τῶν ἱερέων καὶ ἱεροψαλτῶν τῆς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, δημοσιευθεῖσα εἰς τὸ περιοδικὸν «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», τεῦχος Ἰουλίου-Αὐγούστου 1968.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ὁμαδικὰ αὐτὰ διαβήματα, ἔχομεν καὶ τὰς ἐξῆς νύξεις, ἐκ μέρους προσωπικοτήτων:

α) Ὁ καθηγητὴς Φ., ὁ ὁποῖος συντάσσει τὴν στήλην τοῦ περιοδικοῦ «Ἐφημέριος» «Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς ἀπορίες...», ἔχει θέσει τὸ θέμα. Μεταξὺ ἄλλων ἔγραφε τὴν 1.6.70: «Θὰ μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ χαρακτηρίσω τὴν ἐνέργεια αὐτὴ (:τὸ νὰ κάμνουν οἱ ἱερεῖς διαφόρους διορθώσεις εἰς τὰς ἀκολουθίας) σὰν τὴν τακτικὴν τῆς στρουθοκαμήλου ἢ σὰν τὴν προσπάθεια νὰ κρυβῆ κανεὶς, κατὰ τὴν παροιμίαν, πίσω ἀπὸ τὸ δάκτυλό του. Ἐνῶ δηλαδὴ στὴν πραγματικότητι ὑπάρχει ἓνα σοβαρὸ πρόβλημα, ἡ ἀντιμετώπισις του γίνεταί κατὰ ἓνα ἐντελῶς ἀνεπαρκῆ καί, ἄς τὸ ὁμολογήσωμε, ἀστεῖο

τρόπο)· Ὁ ἴδιος καθηγητὴς τὸ 1961 ἠσχολήθη εἰς εἰδικὴν μονογραφίαν του μὲ τὸ θέμα «Περὶ μίαν μεταρρυθμισιν τῆς Θείας Λειτουργίας», εἰς τὴν ὁποίαν ἀντιμετωπίζει τὸ πρόβλημα μὲ πολλὴν βαθύτητα, ἀλλὰ καὶ ρεαλισμόν.

β) Ὁ καθηγητὴς τῆς Χάλκης Β. Σταυρίδης εἰς βιβλιοκρισίαν τοῦ α' τεύχους τοῦ περιέχοντος «Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας» τοῦ ἀνωτέρω καθηγητοῦ σημειώνει: «Εἰσηγεῖται εἰς τὴν Διοικοῦσαν Ἐκκλησίαν εὐλαβῶς τὴν διόρθωσιν κειμένων καὶ λειτουργικῶν πράξεων καὶ ἀκολουθιῶν» («Ἐκκλησία» 1.2.1969).

γ) Ὁ Μητροπολίτης Θυατείρων Ἀθηναγόρας εἰς πολυγραφημένον κείμενον, ἀποσταλὲν πρὸ διετίας εἰς ἐκκλησιαστικὰς καὶ θεολογικὰς προσωπικότητας, θέτει σειρὰν ἐρωτημάτων, ἀπὸ ἐκεῖνα πού τίθενται καθημερινῶς εἰς τὴν λειτουργικὴν πράξιν, ἰδίως εἰς τὰς κοινότητας τοῦ Ἐξωτερικοῦ.

Τὸ νόημα τῶν διαφορῶν αὐτῶν προτάσεων θὰ ἤμποροῦσε ἴσως νὰ ἐκφρασθῇ, κατὰ κάποιον τρόπον, μὲ δύο φράσεις τοῦ π. Ἀλεξάνδρου SCHEMANN, εἰς μίαν ἀνοιχτὴν συζήτησιν πού εἶχε πρὸ τριετίας μὲ τὸν ρωμαιοκαθολικὸν λειτουργιολόγιον Β. BOTTE ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ θεολογικοῦ περιοδικοῦ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Ἁγίου Βλαδιμήρου: «Ἐκεῖνο πού χρειαζόμεθα ὑπὲρ πᾶν ἄλλο, εἶναι ἡ κατανόησις αὐτῆς τῆς παραδόσεως, τοῦ νοήματος τῆς λατρείας. Ὅταν τοῦτο ἐπιτευχθῇ, θὰ μᾶς ὀδηγήσῃ ὀργανικῶς εἰς τὰς ἀναγκαίας ἀποκαθάρσεις καὶ ἀλλαγὰς, καὶ τοῦτο χωρὶς καμμίαν θραῦσιν τῆς συνεχείας, χωρὶς καμμίαν «κρίσιν». Παρὰ τὴν βαθεῖα ριζωμένην κοινὴν ἀντίληψιν, ἡ λατρεία πάντοτε ἀλλάσσει, «διότι ζῆ». (St. Vladimir's Seminary Quarterly, 1968, σελ. 174, τόμος 12, No 3-4).

Κατόπιν ὄλων αὐτῶν, εἶναι προφανές, ὅτι κάτι πρέπει νὰ γίνῃ. Καὶ τὸ κάτι αὐτὸ ἐγκτεῖται πρωτίστως εἰς τὴν ἐμβάθυνσιν ἐπὶ τοῦ νοήματος, εἰς τὴν καλυτέραν ἐκτέλεσιν, ὀρθοτέραν ἐρμηνείαν καὶ ὁμοιόμορφον ἐφαρμογὴν τῆς λατρείας μας. Χρειαζεται ἀπαραιτήτως ἓνα νοικοκύρευμα. Διὰ καλυτέρας διαφωτίσεως καὶ παρακολουθήσεως νὰ ἀποφεύγωνται αἱ αὐθαιρεσίαι, αἱ ἄτακτοι χειρονομίαι καὶ κραυγαὶ ἱερέων καὶ ψαλτῶν, αἱ καθυστερήσεις εἰς τὴν ὥραν, τὰ πεπαλαιωμένα ἀργὰ μέλη. Νὰ συμμετέχη ὁ λαός, καὶ νὰ εἶναι αἰσθητὴ ἡ κεντρικὴ θέσις τοῦ βασιλικοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας.

Ὅλα αὐτὰ ὅμως ἀπαιτοῦν πολλὴν καὶ συστηματικὴν μελέτην, ἀλλὰ καὶ σοβαρὸν συντονισμόν. Τώρα πού ὑπάρχει εἰδικὸν ὄργανον

πρὸς τοῦτο, ἡ Μόνιμος Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῆς Θείας Λατρείας, ἅς ἐπιληφθῆ τὸ ταχύτερον μὲ τὰ θέματα αὐτά. Διὰ μιᾶς σοβαρᾶς καὶ προγραμματισμένης ἐργασίας ἅς θέσῃ τέρμα εἰς τὴν ἀσυδοσίαν, εἰς τὴν ἀνευθυνότητα καὶ τὴν προχειρότητα. Μὲ δύο τρία βασικὰ κείμενα (ἐγκυκλίους ἢ φυλλάδια) ἅς ἐρμηνεύσῃ μὲ ὑπεύθυνον καὶ ζωντανὸν τρόπον τὴν λειτουργικὴν πράξιν καὶ τὸ νόημά της διὰ τὸν σημερινὸν κόσμον. Τὸ θέμα εἶναι ἐπεῖγον. Ὁ θησαυρὸς τῆς ὀρθοδόξου λατρείας μας πρέπει νὰ ἐπανεύρῃ τὸ ἀρχαῖόν του κάλλος. Εἶναι ἁμαρτία νὰ τὸν ἀφίγωμεν νὰ ἄγεται ἀπὸ τὸ σκοτεινὸν ρεῦμα τῆς ἀγνοίας, τῆς ὀκνηρίας καὶ τῆς τυπολατρείας.

Ἡ προσπάθεια αὐτὴ εἶναι τοσοῦτω μᾶλλον ἐπιβεβλημένον νὰ γίνῃ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, καθόσον τὰ τέσσαρα γεραρὰ Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς, οἱ φυσικοὶ φορεῖς τοῦ μεγάλου λειτουργικοῦ μας πλούτου, εὐρίσκονται σήμερον εἰς ἀδυναμίαν νὰ ζωντανεύσουν καὶ νὰ ἀξιοποιήσουν τὸν πλοῦτον αὐτὸν καὶ νὰ παρουσιάσουν τὴν λαμπρότητα τοῦ προσώπου του. Οἱ ἀνὰ τὸν κόσμον ὀρθόδοξοι ἀδελφοί μας, ἀπὸ τὴν Οὐγγάνταν μέχρι τοῦ Καναδά, περιμένουν ἀπὸ ἡμᾶς ἕνα λόγον τονωτικὸν καὶ ὀδηγητικὸν περὶ τῆς τεραστίας σημασίας τοῦ μοναδικοῦ αὐτοῦ θησαυροῦ, ποῦ συνδέει τὸν ἄνθρωπον μὲ τὸν Πλάστην του. Ἡ εὐθύνη τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας εἶναι τεραστία.

ΗΛΙΑΣ Δ. ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀρχιμανδρίτης

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν Περιοδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» παρακαλοῦνται, ὅπως πᾶσαν ἀλλαγὴν διευθύνσεώς των γνωστοποιῶν ἀμέσως εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ὡς εἴρηται Περιοδικῶν, Ἰωάννου Γεναδίου 14, Ἀθῆναι Τ. 140, δι' ἐπιστολῆς των, σημειουμένης ἀπαραιτήτως τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως, ἵνα καταστῆ δυνατὴ ἡ κανονικὴ ἀποστολὴ τῶν φύλλων.

ΥΜΝΟΣ ΣΤΗ ΘΕΟΤΟΚΟ

Ὅποιος Ἐσὲ ἀκολουθεῖ
Πάντα φῶς ἀντικρύζει
Κι' ἡ Θεία χάρη τοῦ Θεοῦ
Τοὺς φόβους τοὺς σκορπίζει.

Μειδίαμα στὰ χεῖλη Σου
Λόγια γλυκὰ κι' ἀγάπη
Θεία γαλήνη στὴν ψυχὴ
Κι' ἀπὸ χαρὰ ἓνα δάκρυ.

Κι' ἐσὺ βαθεῖα ἐπόνεσες
Μητέρα Οὐράνια!
Κι' ἐσὺ τὸν πόνο γνώρισες
Πόνο πολὺ σκληρὸ
Ἄγρια χέρια ἀμαρτωλῶν
Χέρια ἴματοβαμένα
Τὸν Κύριο στέλλουν στὸν Σταυρό!

Καὶ μὲ θλιμμένη τὴν καρδιά
Μὲ μάτια δακρυσμένα
Τὰ βλέμματα κι' Ἐκείνης
Ψηλὰ εἶν' ἔστραμμένα.

Κι' ὁ Πόνος Σου κι' ὁ πόνος μου
Ἐνώθηκαν στὰ Θεῖα
Κι' ἀπὸ πού θρῆνος κι' ὄδυρμὸς
Γίνεται ἄρμονια.

Καὶ τὰ Οὐράνια διάπλατα
Ἀνοίγουν στοὺς Πιστοὺς
Κι' Ἄγγελοι σιγοτραγουδοῦν
Δόξα τὴν Αἰωνία
Πέτρα ποὺ θεμελίωσε
Πιστῶν καταφυγὴ
Κι' ἀπαλὸ χαμόγελο
Θλιμμένων στὴν ψυχῇ.

Ὅπως στὸ σκότος τὸ βαθύ
Χαράζει ἡ Αὐγούλα
Ὅπως στὴ διψασμένη γῆ
Ποτίζει ἡ βροχούλα
Σὰν μιὰν ἀχτίδα φωτεινὴ
Ποὺ λάμπει στὸ σκοτάδι
Ἔτσι λάμπεις Πεντάμορφη
Μονάκριβο Διαμάντι.

Ἐνα μονάχα σοῦ ζητῶ
Ὡ Θεία Παναγία
Νὰ συγχωρήσης τοὺς κακοὺς
Αὐτοὺς ποὺ κρύβουν στὴν ψυχῇ
Μῖσος καὶ πονηρία.

Οἱ Προσευχῆς ὑψώνονται
Ἐμνοῦμε τ' ὄνομά Της
Πῶς γαληνεύει τὴν ψυχῇ
Σὲ ὅποιον ζῆ κοντά Της!

ERMIONH X. APNOANT

ΟΙ ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΕΣ

ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

ΕΙΣ ΑΓΩΓΗ

Ποίαν σχέσιν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχουν οἱ νεομάρτυρες μὲ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821; Εὐλόγως γεννᾶται ἐν τοιοῦτον ἐρώτημα διὰ δύο λόγους: Πρῶτον διότι χρονικῶς ἀπεμακρύνθημεν ἀπὸ τὴν ἡρωϊκὴν ἐκείνην ἐποχὴν μὲ συνέπειαν νὰ ξεθωριάξῃ εἰς τὴν μνήμην μας ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια, καὶ δευτέρον διότι εὐρισκόμεθα εἰς μίαν ἄγνοιαν εἰδικῶς ὡς πρὸς τοὺς νεομάρτυρας, τὰ τιμημένα καὶ λαμπερὰ αὐτὰ καινούργια ἀστέρια τοῦ νοητοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ὁρθοδόξου Ἑλληνικοῦ μας στερεώματος. Ἡ ἄγνοιά μας αὐτῇ, ὡς πρὸς τοὺς νεομάρτυρας τοῦλάχιστον, χαρακτηρίζεται ὡς ἁμαρτία. Διότι τὸ νὰ λεσμονῆς τὰ θεῖα μεγαλεῖα ποὺ διοχετεύθησαν σὲ σένα, μέσα ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν προγόνων σου—καὶ τί αἷμα, αἷμα ἅγιον, ἄγνόν, ἐθελουσία προσφορά, μοσχολίβανον ἀνόθευτον, αἷμα ἁγιασμένον νέων ἡρώων καὶ ἁγίων ὑπάρξεων—, τὸ νὰ ξεχνᾷς ἢ καὶ νὰ μένης ἀδιάφορος εἰς τὰς ρίζας τῆς πνευματικῆς—διατὶ ὄχι καὶ τῆς ἐθνικῆς σου ζωῆς;—, αὐτὸ δὲν ὁμοιάζει ἀπλῶς, ἀλλὰ ταυτίζεται μὲ τὴν ἁμαρτίαν. Εἰς τὴν παλαιὰν ἀκόμη ἐποχὴν ὁ ἴδιος ὁ Γιαχβέ, ὁ Θεός, ἔδωκε τὴν ἐντολὴν εἰς τὸν Ἰσραὴλ νὰ μὴ λησμονῆ πῶς ἐσώθηκε ἀπὸ τὴν δουλείαν τῆς Αἰγύπτου...

Τίθεται τὸ ἐρώτημα: Εἶναι σωστόν, εἶναι δυνατόν νὰ λησμονήσωμεν ἢ νὰ ἀγνοήσωμεν τὸν ἕνα, τὸν Πρῶτον μάρτυρα, τὸν Πιστὸν καὶ ἀληθινόν, τὸν Κύριόν μας, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, αὐτὸν ποὺ μὲ τὸ ἅγιον αἷμά του, τὴν πάναγνον θυσίαν του μᾶς ἐλευθέρωσε καὶ ἔκαμεν ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἕνα λαόν, ἔθνος ἅγιον, λαὸν εἰς περιποίησιν, βασιλείον ἱεράτευμα; Ἀγνοῶντας τὸν Κύριόν μας, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν θεάνθρωπον Λυτρωτὴν μας, ἀγνοοῦμεν τὴν ρίζαν τῆς ζωῆς μας, ἀρνούμεθα τὰ θεμέλια τῆς ζωῆς μας, καὶ συθέμελα κλονιζόμεθα ὡς ἀνθρωπίνῃ φυλῇ.

Μετὰ ἀπὸ τὸν Πρῶτον Μάρτυρα, τὸν ἕνα καὶ Μοναδικόν, τὸν Θεάνθρωπον, ποὺ εἶναι Μάρτυς τοῦ Ἰδιοῦ τοῦ ἑαυτοῦ του, τῆς ὑπάρξεώς του, ποὺ ταυτίζεται μὲ τὴν ἀλήθειαν, τὴν ζωὴν καὶ τὸ φῶς, ἔχομεν τοὺς δευτέρους μάρτυρας, πρότυπα ἰδικά του, ἀντίγραφά του, γεννήματα καὶ ἀστέρια ἰδικά του, ἀναστήματά του, ποὺ ἐγιγάντωσαν, ποὺ ἐθέριεψαν, ποὺ ξεπέρασαν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν των, χάρις εἰς τὴν ὑπερανθρώπινην καὶ ὑπερφυσικὴν

θεικὴν χάριν ποὺ ἐρίζωνε καὶ ἐκυκλώφερνε μέσα των. Ἄν τὸ αἷμα τοῦ Πρώτου Μάρτυρος, τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ἐθεμελίωσε τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν, τοῦτο τὸ ἄλλο αἷμα τῶν ἁγίων του μαρτύρων, συνετήρησε ἀλλὰ καὶ συντηρεῖ τὴν ἰδίαν τὴν Μίαν, Ἄγιαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν. Καὶ ἂν ἀπὸ τὴν μνήμην τῆς καρδίας μας καὶ τὴν ἐνθύμισιν τοῦ νοῦ μας καὶ τὴν λαλιὰν τῆς γλώσσης μας, δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ἀπολείπη τὸ μοναδικὸν ὄνομα, ποὺ εἶναι τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ, ἄλλο τόσον καὶ εἰς δευτέραν βεβαίως θέσιν, δὲν πρέπει νὰ ἀπολείπη ἀπὸ τὸ συνειδὸς μας καὶ τὸν νοῦ μας καὶ τὰ χεῖλη μας τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς καὶ τῶν ὀνομάτων τῶν ἡρωϊκῶν ἐκείνων ὑπάρξεων, ποὺ ἐστάθησαν ἀντίγραφα καὶ ἀνάτυπα καὶ ζωντανὰ νέα ἐκδόσεις καὶ εἰκόνες τοῦ Πρώτου καὶ Ἁγίου καὶ ἀληθινοῦ Μάρτυρος.

Τοιούτους μάρτυρας δὲν ἀνέδειξε μόνον ἡ πρώτη, ἡ ἀρχέγονος Ἐκκλησία, οὔτε οἱ πρῶτοι μαρτυρικοὶ αἰῶνες. Ὅλαι αἱ ἐποχαὶ καὶ ὄλαι αἱ γενεαὶ ἔχουν ὄχι ἀπλῶς τοὺς μάρτυρας, ἀλλὰ νέφος μαρτύρων τῆς Χριστιανικῆς πίστεως. Ὅποιαδήποτε σελίδα τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας κι' ἂν ξεδιπλώσωμεν, εἰς ὅποιανδήποτε τοπικὴν ἐθνικὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἂν ρίζωμεν ἐρευνητικὴν ματιὰν θὰ ἴδωμεν ἐκεῖ μάρτυρας καρτεροψύχους τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ζωᾶς ποὺ ἐφλογίσθησαν καὶ ἐκάησαν, λαμπάδας ποὺ ἄναψαν κι' ἔλυωσαν διὰ τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον τὸ μυριαγαπημένον, τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος τῆς Ἐλπίδος ἡμῶν.

Ἔτσι καὶ ἡ ἱστορικὴ ἐποχὴ μπροστὰ εἰς τὴν ὁποίαν εὕρισκόμεθα ἰδιαιτέρως αὐτὴν τὴν χρονιὰν, ἡ ἐποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας, ἐξ αἰτίας τῶν 150 χρόνων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἔχει τοὺς μάρτυράς της. Ἡ νεωτέρα ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς μας ἐθνότητος, ἡ νεωτέρα ἱστορία τῆς τοπικῆς μας Ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν περίοδον τῶν 400 χρόνων τῆς τουρκικῆς σκλαβιάς καὶ κατὰ τὴν περίοδον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ἔχει νὰ μᾶς παρουσιάσῃ ἓνα ἀνυπολόγιστον πλῆθος μαρτύρων. Τὸ πλῆθος αὐτὸ ἀναδύεται μέσα ἀπὸ τοὺς κόλπους τῆς νεωτέρας Ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας μας. Αὐτὸς ὁ νέος Ὀρθόδοξος Χριστιανικὸς Ἑλληνισμὸς εἶναι στολισμένος μὲ σύννεφον ὀλόκληρον νεομαρτύρων ποὺ ἐβασανίσθησαν, ἀπηγχονίσθησαν, ἀπέθανον μέσα εἰς πόνους φρικτοὺς καὶ τρομερὰ μαρτύρια, διότι δὲν ἠθέλησαν νὰ ἀρνηθοῦν τὴν πίστιν των εἰς τὸν Χριστόν, διότι ἠρνήθησαν νὰ ἀρνηθοῦν τὴν χριστιανικὴν καὶ Ἑλληνικὴν των ιδιότητα.

Ἄς ἴδωμεν ὅμως, ποίαν σχέσιν ἤμποροῦν νὰ ἔχουν οἱ νεο-
μάρτυρες μὲ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν.

Α' ΣΧΕΣΙΣ ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΩΝ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑ- ΣΤΑΣΕΩΣ

Τὸ γιγάντιον ἔργον τῆς Ἑλληνικῆς ἐπανάστασεως τοῦ 1821, ἐχαρακτηρίσθη ὡς θαῦμα. Τὸ θαῦμα αὐτὸ ἦτο θαῦμα πίστεως. Μὴ λησμονοῦμεν τὸ κύριον σύνθημα τοῦ ἀγῶνος· «Ἵπὲρ πίστεως καὶ Πατρίδος». Τί ἦτο ἐκεῖνο ποὺ ἐψύχωνε τοὺς ἥρωες τοῦ 1821 εἰς τὸν ἄνισον ἀγῶνα τους; Ἡ πίστις εἰς τὸν Τριαδικὸν Θεόν, ἡ θεϊκὴ δύναμις ποὺ ἐπαιρναν ἀπὸ τὸ μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ὁ λόγος τοῦ Ψαλμοδοῦ τῆς Παλ. Διαθήκης εἶχε ἐδῶ πλήρη ἐφαρμογὴν: «Πῶς διώξεται εἰς χιλίους καὶ δύο μετακινήσουσι μυριάδας, εἰμὴ ὁ Θεὸς ἀπέδωτο αὐτοὺς καὶ ὁ Κύριος παρέδωκεν αὐτούς;».

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἄς παραθέσωμεν τὴν ἐπαναστατικὴν προκήρυξιν τῶν τριῶν νήσων Ὑδρας, Σπετσῶν, καὶ Ψαρρῶν (1821), ἡ ὁποία ἐκφράζει αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν πίστιν. «Ἡ φιλογενεστάτη πατρίς μας βλέπουσα τὴν γενικὴν κίνησιν τῶν ὁμοπίστων ὁμογενῶν εἰς τὸ νὰ ἀποσεισῇ τὸν ἀσεβῆ καὶ τυραννικὸν ζυγόν, ἐκινήθη καὶ αὕτη μὲ ὄλας τῆς τὰς δυνάμεις, ὕψωσε μὲ ἱεράν καὶ δημοσίαν τελετὴν τὴν πανευφρόσυνον σημαίαν τῆς ἐλευθερίας τοῦ γένους τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν, καὶ προσκαλεῖ μετὰ τῆς κοινῆς πατρίδος ὅλους εἰς τὸν ὑπὲρ αὐτῆς ἱερόν πόλεμον. Ἄνδρες θεῖοι, μεσίται Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, γένητε τώρα συνελευθερωταί. Ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ οὐρανοῦ Βασιλέως καὶ τὰ ἐπίγεια ὄπλα ὁμοῦ κατὰ τῶν βλασφημούντων τὸ πανάγιον ὄνομα τοῦ Ὑψίστου, κατὰ τῶν βεβηλούντων τοὺς θεῖους του ναοῦς, κατὰ τῶν ἀσεβεστάτων καὶ τυραννικωτάτων Ὀθωμανῶν. Αἱ ἱεραὶ χεῖρές σας, αἱ εὐλογοῦσαι τοὺς ὀρθοδόξους χριστιανούς, ἄς λάβωσι τώρα μάχαιραν καὶ πῦρ κατὰ τῶν τυραννούντων τοὺς Ὀρθοδόξους... Ἐγέρθητε, χριστιανοὶ ἥρωες. Ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων εἶναι μεθ' ὑμῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας τοῦ γένους ὁ ἀγὼν ὑπὲρ ἐλευθερίας τῆς πίστεως μάχεσθε. Εὐλογεῖτε, ἐνθαρρύνεσθε· κανεῖς ἄς μὴ μείνῃ ἀργὸς εἰς τὸν ἱερόν τοῦτον πόλεμον...».

Ἡ δὲ Γ' ἐν Τροιζήνῃ Ἐθνικὴ Συνέλευσις (1827) διεκήρυξεν:

«Ὡς χριστιανοὶ οὔτε ἦτο οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ πειθαρχήσωμεν δεσποζόμενοι ἀπὸ τοὺς θρησκομανεῖς Μωαμεθανούς, οἱ ὁποῖοι κατεξέσχίζον καὶ κατεπάτουν τὰς ἀγίας εἰκόνας, κατεδά-

φιζον τοὺς ἱερούς ναοὺς, κατεφρόνουν τὸ ἱερατεῖον, ὑβρίζοντες τὸ θεῖον ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ, τοῦ Τιμίου Σταυροῦ· καὶ μᾶς ἐβίαζον ἢ νὰ γίνωμεν θύματα τῆς μαχαίρας των, ἀποθνήσκοντες χριστιανοί, ἢ νὰ ζήσωμεν Τοῦρκοι, ἀρνηταὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ ὄπαδοὶ τοῦ Μωάμεθ. Πολεμοῦμεν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Κυρίου μας... ὁ πόλεμός μας δὲν εἶναι ἐπιθετικὸς, εἶναι ἀμυντικὸς, εἶναι πόλεμος τῆς δικαιοσύνης κατὰ τῆς ἀδικίας, τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας κατὰ τοῦ Κορανίου, τοῦ λογικοῦ ὄντος κατὰ τοῦ ἀλόγου καὶ θηριώδους τυράννου».

Αὐτὴ ἡ θεϊκὴ πίστις ποῦ ἐψύχωσε τὸ γένος εἰς τὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς καὶ ἀνδρείωνε τὰ παλληκάρια εἰς τὸν δεκάχρονον πόλεμον μὲ τὴν Τουρκιά, αὐτὴ ἡ ἀγία Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ποῦ ἦτο τὸ σπῖτι τῶν ραγιάδων, τὸ καταφύγιον τῶν σκλαβωμένων καὶ ἡ δύναμις καὶ ἐλπίς τῶν ἀποσταμένων καὶ ἀηλιπισμένων, αὐτὴ ἡ πίστις, αὐτὴ ἡ Ἐκκλησία δὲν διετηρήθη καὶ δὲν συντηρήθη, κατὰ τὴν περίοδον τῆς σκλαβιάς, μόνον ἀπὸ τὴν πατροπαράδοτον εὐσέβειαν τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖνο ποῦ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλην ἀνθρωπίνην δύναμιν τὴν διετήρησε καὶ τὴν ἀναθέρμανε, ἦσαν οἱ ἴδιοι οἱ ἥρωες τῆς πίστεως, τὸ σκληρὸν των μαρτύριον καὶ τὸ ἅγιον αἷμά των. Ἄν παραδεχόμεθα, ὅτι τὸ ἔργον τὸ θαυμαστὸν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἡ ἀπελευθέρωσις μας ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν τεσσάρων καὶ πλέον αἰώνων, εἶναι βασικῶς καὶ κυρίως ἔργον ὑπερφυσικὸν ποῦ ξεπερνᾷ τὰς ἀνθρωπίνας δυνάμεις καὶ τὰ δεδομένα τῆς λογικῆς, ὅτι εἶναι ἔργον ἐμπνευσμένον ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν πίστιν καὶ κατόρθωμα αὐτῆς τῆς πίστεως, τότε κατὰ συνέπειαν παραδεχόμεθα ὅτι αὐτὸς ὁ Τιτάνειος ἀγώνας, αὐτὴ ἡ παράλογος ἐπιχείρησις τῆς Ἐθνεγερσίας, μετὰ ἀπὸ τὴν θεϊκὴν δύναμιν καὶ χάριν, εἶναι πρωτίστως ἔργον τῶν νεομαρτύρων καὶ μετὰ κατόρθωμα τῶν Ἀρματολῶν, τῶν Κλεφτῶν καὶ τῶν ἡρώων καὶ ἡρωίδων τοῦ 1821. Ἀφαιρέσατε τοὺς νεομάρτυρας, ἀφαιρέσατε τὸ μαρτύριόν των καὶ τὸ πάναγρον αἷμά των. Τί ἀπομένει; Μία ἀναιμικὴ πίστις εἰς τὸν Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν του ποῦ εὐκολα θὰ τὴν ἐσάρωνε ἀπὸ τὰς καρδίας τῶν πιστῶν ἢ δουλεία τῶν τεσσάρων αἰώνων, ὁ φανατισμὸς τοῦ Ἰσλάμ, ἡ βία καὶ ἡ ἀπανθρωπιὰ τοῦ κατακτητοῦ, αἱ δόλια ὑποσχέσεις καὶ τὰ ταξίματα τῶν Ὀθωμανῶν. Ἄν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἀρχηγοὶ τοῦ ἀγῶνος τοῦ 21 ἐκράτουν ἓνα σταυρὸν εἰς τὰ χέρια των καὶ ἂν οἱ ἀγωνισταὶ καὶ πολεμάρχοι καὶ ναυμάχοι ἐλάμβανον δύναμιν ἀπὸ τὴν εὐλογίαν αὐτὴν τοῦ σταυροῦ, μὴ λησμονοῦμεν πὼς ἐπάνω εἰς τοιοῦτους σταυροὺς ἐβασανίσθησαν καὶ ἐξεψύχησαν προηγουμένως οἱ νέοι μάρτυρες. Αὐτὸ

τὸ καμίνι τῆς δοκιμασίας, αὐτὸ τὸ μαρτύριον τοῦ αἵματος τῶν νεομαρτύρων ἐκράτησε ἄσβυστον τὴν φλόγα τῆς πίστεως καὶ τὸ ὄραμα τοῦ Σταυροῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας καὶ εἰς τὰ μισοσβυσμένα ἀπὸ τὴν δουλείαν καὶ τὴν καταφρόνια μάτια τῶν ὀρθοδόξων νεοελλήνων. Ὁ δαυλὸς τῆς Ἐπαναστάσεως ἄναψε ἀπὸ τὴν ἀκοίμητον κανδήλα τῆς πίστεως. Καὶ αὐτὴ ἡ κανδήλα τῆς πίστεως ἔμενε ἄσβυστος, διότι τὴν συνετήρει τὸ τίμιον αἷμα τῶν νεομαρτύρων.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ εἶναι πολὺ ταιριαστὸς ὁ στίχος τοῦ Ἐθνικοῦ μας ποιητοῦ:

«Σοῦ ἦλθε ἐμπρὸς λαμποκοπῶντας
ἡ Θρησκεία μ' ἓνα σταυρὸ
καὶ τὸ δάκτυλο κινῶντας
ὅπου ἀνεῖ τὸν οὐρανό...
Σ' αὐτό, ἐφάναξε, τὸ χῶμα
στάσου ὀλόρθη, Ἐλευθεριά
καὶ φιλῶντας σου τὸ στόμα
μπαίνει μέσ' στήν Ἐκκλησιά».

Ἴδου λοιπόν, εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον εὐρίσκεται ἡ πρώτη καὶ κυρία σχέσις τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 μετὰ τοὺς νεομάρτυρας. Καὶ ἐξηγούμεθα πρὸς πολὺ:

Οἱ μάρτυρες τῆς Χριστιανικῆς πίστεως, εἶναι πρωτίστως ἥρωες τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Συνάμα ὅμως, εἶναι καὶ ἥρωες τοῦ ἔθνους εἰς τὸ ὅποιον ἀνήκουν. Δὲν πρέπει νὰ μᾶς διαφεύγη τὸ γεγονός τῆς ὑπάρξεως τῶν τοπικῶν—ἐθνικῶν Ἐκκλησιῶν. Ἡ ἀλήθεια βεβαίως εἶναι ὅτι ἡ Ὀρθοδοξία εἶναι μία, ὄχι ἐθνικὴ ἢ ἑλληνικὴ, ἀλλὰ παγκόσμιος θρησκεία μετὰ σκοπὸν νὰ περιλάβῃ πάντα τὰ ἔθνη καὶ νὰ τὰ συνενώσῃ εἰς τοὺς κόλπους τῆς Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ διαμόρφωσις ὅμως τῶν ἐθνοτήτων, διαμορφώνει καὶ τὰς τοπικὰς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ποὺ ἀποτελοῦν ἀναπόσπαστα ὀργανικὰ τμήματα τῆς Μιᾶς Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας κεφαλὴ εἶναι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ μέλη ὅλοι οἱ βαπτισμένοι εἰς τὸ ὄνομα του καὶ ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ οὐρανοῦ. Ἡ ζωὴ τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν δὲν συνυφαίνεται ἀπλῶς μετὰ τὴν ζωὴν τῶν κατὰ τόπους ἔθνων, ἀλλὰ εἰς ὀρισμένα σημεῖα ταυτίζεται μετὰ αὐτὴν, ὅπως εἶναι

ἡ ὕμνολογία, πολλὰ ἦθη καὶ ἔθιμα καὶ πολλὰ σύμβολα. Ἡ ἔθνικὴ ζωὴ ἐμποτιζέται ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας. Τὰ παιδιὰ τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας εἶναι καὶ παιδιὰ τοῦ ἔθνους. Ὅπως ἐπίσης πολλὰ ἀπὸ τὰ παιδιὰ τοῦ ἔθνους εἶναι καὶ παιδιὰ τῆς Ἐκκλησίας. Κάτω ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἔννοιαν μόνον εἶναι δυνατόν νὰ ἴδωμεν καθαρῶς τὴν σχέσιν τοπικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐθνότητος, καὶ αὐτὸ ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς παγκοσμιότητος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Μέσα εἰς τὴν ἀπέραντον ἀγκάλην τῆς Μητέρας Ἐκκλησίας περιλαμβάνονται, χωρὶς διάκρισιν, ὅλαι αἱ ἐθνότητες, ὅλοι οἱ λαοί, ὅλαι αἱ ἀνθρώπιναι φυλαί. Μέσα εἰς τὴν ἰδίαν αὐτὴν ἀγκάλην τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας περιλαμβάνεται καὶ ἡ τοπικὴ ἐθνότης. Ἔτσι τὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος περιελήφθη, περιλαμβάνεται, καί, χάριτι θεῖα, θὰ περιλαμβάνεται μέσα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ. Ἔτσι καὶ οἱ ἥρωες τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου τοπικῆς Ἐκκλησίας μας εἶναι καὶ ἥρωες τῆς Ἑλληνικῆς μας ἐθνότητος. Ὅταν οἱ νεομάρτυρες, ἀνάμεσα ἀπὸ φωτιὰ καὶ νερό, ἀπὸ ἀπειλὰς καὶ βασανιστήρια, ἀπὸ ἐξορίας καὶ φυλακίσεις, ἀπὸ ἀγῶνας καὶ ἀπὸ θανάτου, διατηροῦν τὴν χριστιανικὴν τῶν ιδιότητα, τότε δὲν συντηροῦν καὶ δὲν τρέφουν μόνον τὸ δένδρον τῆς πίστεως, ἀλλὰ συνάμα συντηροῦν, τρέφουν καὶ αὐξάνουν καὶ τὸ δένδρον τῆς Ἑλληνικῆς μας ἐθνότητος. Οἱ νεομάρτυρες τῆς περιόδου τῶν τεσσάρων αἰῶνων τῆς Τουρκικῆς δουλείας, μὲ τὴν μέχρι αἵματος καὶ θανάτου ἐμμονὴν τῶν εἰς τὴν Χριστιανικὴν καὶ Ἑλληνικὴν τῶν ιδιότητα, ἐκράτησαν ἀναμμένον τὸν δαυλὸν τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας διὰ νὰ τὸν παραλάβουν ἀπὸ αὐτοὺς οἱ ἥρωες τοῦ 1821.

Ἐκτὸς αὐτῶν, οἱ νεομάρτυρες, ἐπὶ 400 καὶ πλέον χρόνια, ἀποτελοῦν τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν τῶν πτοουμένων ραγιαδῶν. Ἴστανται αὐτοὶ ἐμπρὸς. Γίνονται τὰ ἐξιλαστήρια θύματα, διὰ νὰ λυτρωθοῦν μυριάδες ὀρθόδοξοι Ἕλληνες ἀπὸ τὸν ἐξανδραποδισμόν, τὴν ἐξορίαν, τὸν θάνατον. Ὅταν ἓνας νεομάρτυς, μὲ τὸ ἄσπιλον αἷμα του, μὲ τὴν θυσίαν του αὐτὴν, γίνεται ὁ κυματοθράσσης ὅπου σπάζει ἢ μανία τοῦ κατακτητοῦ καὶ ἔτσι λυτρώνονται ὀλόκληρα χωριά καὶ πόλεις καὶ περιοχαὶ ἑλληνικαὶ ἀπὸ τὴν μανίαν τοῦ φανατισμοῦ καὶ τοῦ σπαθιοῦ τοῦ Ἰσλάμ, τότε ποῖος ἔμπορεῖ νὰ ἀρνηθῆ τὴν ἀτίμητον προσφορὰν τῶν νεομαρτύρων εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ ὀρθοδόξου ἑλληνικοῦ γένους; Αὐτὸ τὸ γένος ποῦ διετηρήθη μὲ τὸ αἷμα τῶν νεομαρτύρων, αὐτὸ κατὰ τὸ 1821 ἐφώνησε τὸ ἐλευθερία ἢ θάνατος.

Ἄς προσθέσωμεν εἰς ὅλα αὐτὰ καὶ τὴν ἐξῆς ἀκόμη θέσιν διὰ νὰ εὐρώμεν εἰς τὴν πληρότητά της τὴν σχέσιν νεομαρτύρων

καὶ Ἐθνικῆς Παλιγγενεσίας. Οἱ Τοῦρκοι κατακτηταὶ εἰς τὴν ἀρχὴν ἐφάνησαν ὅτι θὰ σεβασθοῦν τὴν θρησκείαν τῶν Ἑλλήνων. Καὶ κατὰ καιροῦς, ἔκαμνον ἀνανέωσιν αὐτῶν τῶν ὑποσχέσεων. Πλὴν ὅμως ἡ βασικὴ τοποθέτησις τοῦ Κορανίου, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποίαν πᾶς μὴ Μουσουλμάνος εἶναι ἄπιστος, ὠθοῦσε τοὺς σουλτάνους καὶ τὰ ὄργανά των εἰς μεμονωμένας ἢ κάπου-κάπου καὶ εἰς ὁμαδικὰς προσπαθείας ἐξισλαμισμοῦ τῶν γκιαοῦρηδων (ἀπίστων), δηλ. τῶν Χριστιανῶν. Ὁ ἐξισλαμισμὸς ὅμως ἐσημαινε καὶ ἐκτούρκευσιν, δηλ. ἀπώλειαν ὄχι μόνον τῆς χριστιανικῆς ἀλλὰ καὶ τῆς ἐθνικῆς ιδιότητος. Ἐνας Ἕλληνα ποῦ θὰ ἀλλοξοπιστοῦσε καὶ θὰ ἐγένετο Μουσουλμάνος, συγχρόνως θὰ ἔχανε καὶ τὴν ἐθνικὴν του ιδιότητα. Ὁ κίνδυνος αὐτὸς παρουσιάσθη ἀπειλητικὸς, ὅταν ἔγιναν προσπάθειαι ἐκ μέρους τῶν Σουλτάνων, μὲ φανατισμὸν, μὲ σπαθὶ καὶ φωτιά, μὲ ὑποσχέσεις καὶ δῶρα, νὰ γίνῃ ὁμαδικὸς ἐξισλαμισμὸς εἰς ὀρισμένας περιοχάς. Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτάς ἔχομεν ἔξαρσιν τοῦ φαινομένου τῶν νεομαρτύρων, οἱ ὅποιοι μὲ τὸ κήρυγμά των, τὴν βιωτὴ των καὶ τὸ αἷμά των, σώζουσι τὴν κατάστασιν, διασώζουσι δηλ. εἰς τὰς καρδίας τῶν πιστῶν τὴν χριστιανικὴν πίστιν καὶ τὴν ἑλληνικὴν συνείδησιν. Ὁ κίνδυνος ἐπίσης ἐφάνη πολὺ μέγας ὅταν ὁ κατακτητὴς ἔθετε εἰς ἐνέργειαν τὸ σύστημα τοῦ παιδομαζώματος καὶ τῆς δημιουργίας τῶν ταγματῶν τῶν φανατισμένων Γενιτσάρων. Ὁ κίνδυνος ἦτο ἀνυπολόγιστος, διότι οἱ τυχόν ἐξισλαμισμένοι καὶ ἐκτουρκευμένοι πρῶην ὀρθόδοξοι Ἕλληνες, ἀποκτοῦσαν τὴν ψυχολογίαν τοῦ ἐξωμότου, μετεβάλλοντο εἰς ἄσπονδους ἐχθροὺς τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος των καὶ εἰς φανατικοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Ἰσλάμ καὶ τῆς Πύλης. Καὶ πάλιν οἱ μάρτυρες ἴστανται ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι μὲ τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν θυσίαν των περιέσωζον τὴν κατάστασιν.

Μὲ ὅσα ἀναφέραμεν ὡς ἐδῶ, δὲν θέλομεν νὰ ὑποστηρίξωμεν ὅτι ἡ διάσωσις τῆς ὀρθοδόξου μας πίστεως καὶ τῆς ἑλληνικῆς ιδιότητος ὡς τὰ χρόνια τῆς Ἐπαναστάσεως, ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τοὺς νεομάρτυρας. Ὑποστηρίζομεν ὅμως ὅτι ὁ ἀγῶνας διὰ τὴν ἐλευθερίαν μας ἀπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν σκλαβιὰν στηρίζεται καὶ ξεκινάει, κατὰ ἓνα μέγαν βαθμὸν, ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν νέων μαρτύρων καὶ ἡρωϊκῶν παιδιῶν τῆς Ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς μας Ἐκκλησίας. Αὐτὴ ἡ θέσις στηρίζεται ἀκόμη πῶς πολὺ, ἀφοῦ ἔχομεν καὶ ὀρισμένους συγκεκριμένους νεομάρτυρας, ποῦ μαζὶ μὲ τὸ ἀποστολικὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν των ἔργον, κάμνουσι καὶ ἔργον καθαρῶς ἐθνικόν, ὅπως ὁ ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλός, ἡ ἁγία Φιλοθέη ἢ Ἀθηναία κ.ἄ.

(Συνεχίζεται) Ἀρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΗΝΥΜΑ ΑΠΟ ΤΟ 1821

Ἡ ἐπέτειος τῆς ἐθνικῆς μας ἀναγεννήσεως, τὴν ὁποίαν θὰ ἑορτάσωμεν προσεχῶς, δὲν πρέπει νὰ σταθῇ στὴ ζωὴ μας ἀπλῶς σὰν μιὰ πολύτιμη εὐκαιρία γιὰ ἀνάπαυσι σωματικῆ, οὔτε πάλιν σὰν μιὰ ἡμέρα ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων μόνον. Μιὰ τέτοια ἡμέρα πρέπει πρὸ πάντων νὰ συναγεῖρη μέσα μας αἰσθήματα καὶ βιώματα τέτοια, ποὺ θὰ ἀποτελοῦν ἐγγύησιν, ὅτι τὸ ἔθνος μας θὰ συνεχίζη ἀδιάσπαστα τὴν λαμπρὰν καὶ ἔνδοξον πορείαν του καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν μας καὶ πάντοτε. Τὰ αἰσθήματα ὅμως καὶ τὰ βιώματα πηγάζουν ἀπὸ τὴν περισυλλογὴν, ἀπὸ τὴν σκέψιν καὶ τὸν στοχασμόν. Τὸ ἔπος ἄλλωστε τοῦ 1821 ἐκπέμπει τόσα μηνύματα, ποὺ θὰ ἔπρεπε μὲ πολλὴν μεθοδικότητα νὰ μελετήσωμεν. Ἄλλ' ἐμεῖς συνήθως δὲν ἀγαπάμε τὴν περισυλλογὴν, μᾶς ἀρέσει ἡ ἐξωστρέφεια. Δὲν ἀσχολούμεθα στὰ σοβαρὰ μὲ τὴν ζωὴ, τὰ παίρνομε ὅλα ἐπιπόλαια.

Τοῦλάχιστον ὅμως σήμερα ἄς ἀποτινάξωμε τὴν ραστώνην καὶ ἄς προσπαθῆσωμε νὰ συλλάβωμε ἓνα μῆνυμα ἀπὸ τὸ ἔπος τοῦ 1821. Ἐνα μῆνυμα ποὺ χρειάζεται ἰδιαίτερα στὸν σημερινὸ Ἕλληνα.

Ἡ γενεὰ τῶν Ἑλλήνων ποὺ ἐδημιούργησε τὸ θαῦμα αὐτὸ τῆς ἐθνικῆς μας παλιγγενεσίας ἢ γενεὰ τῶν Ἑλλήνων ποὺ ἔκαμε στὴν ἰδική μας χώρα νὰ εὕρῃ τὴν δικαίωσιν του ὁ μῦθος τοῦ Φοῖνικος— τοῦ μυθικοῦ πτηνοῦ ποὺ ἀναγεννᾶται ἀπὸ τὴν τέφραν του— ἢ γενεὰ τοῦ 1821, δὲν εἶχε πυρηνικὰ ὄπλα, οὔτε αὐτόματα. Διέθετε κυρίως ὄπλα πνευματικά. Δὲν εἶχε, ἀναμφιβόλως, ἀκαταμάχητον δύναμιν πυρός. Εἶχε ὅμως ἀδαπάνητον δύναμιν πίστεως. Καὶ ἐὰν ἐμεγαλουργήσε τὸ κατῶρθωσε πρωτίστως χάρις εἰς αὐτὸ τὸ ὄπλον καὶ αὐτὴν τὴν δύναμιν, τὴν δύναμιν τῆς πίστεως τῆς.

Εἶναι ἄραγε ἄσχετο τὸ γεγονός, ὅτι ἡ λαμπροτέρα σελὶς τῆς νεωτέρας ἱστορίας μας λαμβάνει σάρκα καὶ ὅστ᾽ καὶ ὑλοποιεῖται κάτω ἀπὸ τὸν θόλον ἐνὸς Μοναστηριοῦ; Δὲν εἶναι ἐνδεικτικὸν πάλι αὐτῆς τῆς πίστεως, ὅτι ἓνας Ἐπίσκοπος ὑψώνει τὴν σημαίαν τῆς Ἐπαναστάσεως; Καὶ εἶναι τάχα ἄνευ σημασίας τὸ γεγονός, ὅτι τὸ λάβαρον τῆς Ἐπαναστάσεως ἦταν μιὰ χρυσοκέντητη εἰκόνα ποὺ παριστάνει τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου;

Ὁ λαὸς προσέβλεπε πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἢ Ἐκκλησίαν ἐνεψύχωνε τὸν λαὸν καὶ εὐλογοῦσε τὰ ὄπλα του. Καὶ ὅλοι μαζὶ ἦσαν βέβαιοι ὅτι ἡ ἐλευθερία θὰ κατεκτάτο, ὄχι διὰ τῶν ὄπλων, ὄχι διὰ τῆς τόλμης, ἀλλὰ κατὰ πρῶτον λόγον διὰ τῆς πίστεως. Οἱ ἀγωνισταὶ τοῦ 1821 ἦσαν βέβαιοι διὰ τὴν νίκην των, ἀλλὰ ἦσαν ἐξ Ἰσου βέβαιοι ὅτι ἡ νίκη θὰ παρεχωρεῖτο ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ κατὰ τρόπον μάλιστα ἀμετά-

κλητον. Ἐνδεικτικὸν στὴν προκειμένη περίπτωσιν εἶναι αὐτὸ ποῦ ἔλεγε ὁ Γέρος τοῦ Μωριά: «Ὁ Θεὸς ἔβαλε τὴν ὑπογραφὴν του γιὰ τὴν ἐλευθερίαν μας καὶ δὲν τὴν παίρνει πίσω». Ὁ Κολοκοτρώνης σὰν ἄδρὸς καὶ χαρακτηριστικὸς τύπος τῆς πηγαίας εὐσεβείας, ποῦ κυριαρχοῦσε τότε στὴν Ἑλληνικὴ ψυχὴ, προβάλλει μπροστὰ μας σὰν ὁ προσσευόμενος ὄπλαρχηγός. Μπροστὰ ἀπὸ τὴν μάχην γονατίζει καὶ προσεύχεται εἰς τὴν Ἵπέρμαχον Στρατηγόν. Ἀλλὰ καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὴν αἰσίαν ἔκβασιν τῆς μάχης τὰ νικητήρια ἀποδίδει καὶ πάλιν εἰς τὸν Θεόν.

Χαρακτηριστικὸς τύπος προβάλλει ἐπίσης ἐνώπιόν μας ὁ Κανάρης. Αὐτὸς ὁ θαυμάσιος πυρπολητής, ποῦ δὲν μπορούσε οὔτε ὁ ἴδιος νὰ ἐρμηνεύσῃ τὸ θαῦμα τῆς νίκης του μὲ ἀνθρώπινα μέτρα, ἔλεγε καὶ διαλαλοῦσε ὅτι τὴν ὥρα τοῦ ἐγχειρήματος «κάποια δύναμις ὑπερφυσικὴ τὸν ἄρπαξε καὶ τὸν γιγάντωσε». Τέτοιος ἦταν ὁ Κανάρης. Γι' αὐτὸ καὶ ὅταν ἔβαζε φωτιά στὸ πυρπολικό, ὅταν αὐτὸ εἶχε προσδεθῆ πλέον στὴν Τουρκικὴ Ναυαρχίδα, δὲν εὐρύηκε καταλλήλοτερα λόγια καὶ ἀνεφώνησε: «Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου». Μετὰ δὲ ἀπὸ τὸ καταπληκτικὸ κατόρθωμά του ἔλεγε: «Οἱ Τοῦρκοι ἦσαν τόσοι, ὥστε ἂν ἔπτυνον ἐπάνω μας θὰ μᾶς ἐπνιγον ἀναμφιβόλως. Ἀλλ' ὁ Θεὸς δὲν τὸ ἐπέτρεψε καὶ μᾶς ἔσωσε». Καὶ διὰ νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του ἐπῆγε ἀνυπόδητος νὰ ἐκτελέσῃ τὸ τάμα του.

Τέτοιος ἦταν ὁ κάθε ἀγωνιστὴς τοῦ 1821. Καὶ δύναμις του, ἡ δύναμις τῆς πίστεως. Μία δύναμις ἄγνωστος εἰς τοὺς ξένους, πλὴν ὅμως λίαν αἰσθητὴ, καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ μισέλληγος Αὐστριακοῦ ἱστορικοῦ Πρόκης Ὅστον, ὅταν ὀμιλῆ γιὰ τὴν Ἑλλάδα: «Ἀλλὰ μία ἀόρατος καὶ μυστηριώδης δύναμις ἀνέτρεψε πάντας τοὺς ὑπολογισμοὺς καὶ ἡ Ἑλλάς ἐσώθη, ἡ Ἑλλάς ἀνέστη».

Αὐτὴ ἡ δύναμις τῆς πίστεως ἄφηγε ἐκστατικούς τοὺς ξένους. Ὅταν ὁ στρατηγὸς Μακρυγιάννης ἔκανε στοὺς Μύλους τοῦ Ἄργουος πρόχειρα προχώματα μὲ πέτρες, γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν Ἰμπραήμ, τότε ὁ Γάλλος Ναύαρχος Δεριγνύ, βλέποντάς τον, τοῦ εἶπε γεμάτος κατάπληξι: «Τί κάνεις ἐδῶ; Μ' αὐτὰ τὰ ψέματα θὰ ἀντιμετωπίσετε τὸν Ἰμπραήμ; Εἴσθε πολὺ λίγοι, κι' εἶναι πάρα πολλοί. Νὰ φύγετε». Ἀλλὰ ὁ λεοντόκαρδος καὶ γεμάτος ἀπὸ πίστιν στρατηγὸς τοῦ ἀπήντησε: «Ὁχι. Δὲν θὰ φύγωμε. Θὰ μείνωμε ἐδῶ. Τὸ ἔχει ἡ μοῖρα τῆς Ἑλλάδος νὰ εἶναι ἀδύνατη στὶς δύσκολες στιγμὲς τῆς ζωῆς της. Ἀλλὰ ὁ Θεὸς π ἄ ν τ α τ ῆ ν ἐ β ο ῦ ῆ θ η σ ε. Ἔτσι ἐλπίζομε πὼς καὶ τούτῃ τῇ φορᾷ θὰ μᾶς βοηθήσῃ καὶ θὰ νικήσωμε».

Οἱ στρατηγοὶ τοῦ ἀγῶνος τότε δὲν ἐγνώριζαν γλῶσσες. Μιὰ γλῶσσα ἤξευραν· τῆς προσευχῆς. Δὲν εἶχαν φοιτήσει σὲ ἀνώτερες Σχολὲς Πολέμου· μοναδική τους σπουδὴ ἦταν ἡ σπουδὴ καὶ ἡ μελέτη τοῦ Εὐαγγελίου. Ἦταν κάτι ποῦ δὲν ξέφυγε ἀπὸ τὴν προσοχὴ τοῦ ποιητοῦ:

«Ναί, τότε φιλελεύθερα δὲν διάβαζαν βιβλία,
γιατὶ τοὺς ἔλεγε ἡ σκλαβιά τί εἶν' ἐλευθερία.
Ἔνα βιβλίον μοναχὰ δὲν θ' ἄφηναν' ἀπ' τὸ χέρι,
ὅποταν ξεκουράζονταν στὸ ἔρημο λημέρι,
τὸ ἅγιο Εὐαγγέλιον.—Καὶ διάβαζαν μὲ πόνο
τὰ πάθη, τὴν ἀνάστασιν· αὐτὰ τὰ δύο μόνο»...

Πάνω στὰ βουνὰ οἱ κλέφτες ἔτοιμοι, ἄγρυπνοι, γενναῖοι, καρτερικοί, πιστοί, (ἔχοντες σκέπασμα τὸν οὐρανὸ κι' ἐλπίδα τὸ ντουφέκι, μάχονται γιὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστη τὴν ἅγια καὶ γιὰ τῆς Πατρίδος τὴν ἐλευθερία).

Ἄλλὰ καὶ κάτω στὶς πεδιάδες ὁ σκλαβωμένος λαὸς πιστεύει, προσεύχεται, γεμίζει τὶς ἐκκλησίες. Οἱ γυναῖκες πρὶν πιάσουν τὸ καρποφίλι πηγαίνουν μπροστὰ στὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας καὶ ἐκεῖ κρεμοῦν τὰ νυφικά τους στέφανα. Νὰ πῶς περιγράφει ἕνας ἱστορικός, ὁ Γάλλος C. Rouqueville, ὁ ὁποῖος ἦταν τότε πρόξενος στὴν Πάτρα, τὴν ὥρα τοῦ ξεσηκωμοῦ: «Ὅταν τὰ Ἑλληνικά ὄπλα ἤρχισαν νὰ κροτοῦν «οἱ κάτοικοι τῶν κοιλάδων τοῦ Ἀλφειοῦ ἄθρῶοι προσέρχονται εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ σήμαντρα συνεχῶς ἤχουῦν. Οἱ ἱερεῖς ποιοῦνται λιτανείας καὶ σύρουν κατόπιν αὐτῶν τοὺς λαούς. Τονίζουσι τὸν Ψαλμὸν, ἐκζητοῦντες παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἵνα διασκορπίσῃ τοὺς βαρβάρους καὶ ἀπονεύμῃ τὰς δάφνας τῆς νίκης εἰς τὰ τέκνα αὐτοῦ. Αἱ γυναῖκες ἀναρτοῦν τοὺς νυμφικούς αὐτῶν στεφάνους ἐπὶ τῆς εἰκόνης τῆς Παναγίας.... Οἱ γέροντες γονυπετεῖς προσεύχονται» (Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἐπιμέλεια Α. Κυριακοῦ, Ἀθῆναι, σελ. 213-214).

Ἄλλὰ γιατί οἱ γυναῖκες ἀναθέτουν τὸ στεφάνι των εἰς τὴν Θεοτόκον; Διότι ἐκεῖνη ἦτο ἡ Ἀρχιστράτηγος τοῦ ἀγῶνος. Τὴν εἶχον διορίσει οἱ Ἕλληνες διὰ τοῦ στόματος τοῦ Π.Π. Γερμανοῦ, ὅταν ὠρχίζοντο εἰς τὴν Ἀγ. Λαύραν. Γονατιστὸς ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς μπροστὰ στὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου λέγει πρὸς Αὐτήν: «Παναγία Παρθένη, Ὑπέρμαχε τοῦ Γένους Στρατηγέ, δὲν ἀντέχει ὁ λαὸς Σου στὴν σκλαβιά. Ὑψώνει λοιπὸν μὲ τὰ ταπεινά μου χέρια ἐμπρὸς Σου τὴν σημαία τῆς Ἐπαναστάσεως. Θέτει Σὲ Ἀρχιστρά-

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΜΟΝΑΧΙΣΜΟ

XIII

Ἡ ἔκτασι τῆς ὑπακοῆς εἶναι ἀπέραντη. Δὲν περιορίζεται μόνο στὸ νὰ ἀποφεύγη ὁ μοναχὸς κάθε τι ποὺ εἶναι κακὸ. Πρέπει ἀκόμα νὰ μὴ ἐπιχειρῇ νὰ κάμη οὔτε τὸ καλὸ χωρὶς τὴν ἄδεια τοῦ Γέροντος, ποὺ στὴ μοναχικὴ γλῶσσα λέγεται «εὐλογία». Ὁ Μ. Βασίλειος χαρακτηρίζει σὰν κλοπὴ καὶ σὰν ἱεροσυλία κάθε τι ποὺ κάνει ὁ μοναχὸς χωρὶς τὴ γνώμη τοῦ Γέροντός του, καλὸ ἢ κακὸ. «Ἐπὶ γὰρ τὸ ἐξῶθεν αὐτοῦ γινόμενον κλοπὴ τις ἐστὶ καὶ ἱεροσυλία πρὸς θάνατον ἄγουσα, οὐ πρὸς ὠφέλειαν, κ ἄ ν δ ο κ ἦ σ ο ι ἄ γ α θ ὸ ν ε ἶ ν α ι» (P.M. 31,633). Γιατί, ὅπως λέει ὁ ἴδιος πάλι πατήρ, «ἡ ἀληθῆς καὶ τελεία ὑπακοὴ τῶν ὑποχειρίων πρὸς τὸν καθηγούμενον ἐν τούτῳ δεικνύται ἐν τῷ μὴ μόνον τῶν ἀτόπων κατὰ τὴν συμβουλήν τοῦ προεστῶτος ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ μηδὲ αὐτὰ τὰ ἐπαινετὰ χωρὶς τῆς ἐκείνου γνώμης ποιεῖν. Ἡ γὰρ ἐγκράτεια καὶ πᾶσα ἡ σωματικὴ κακοπάθεια πρὸς τι χρησίμως

τηγον καὶ ὀρκίζεται ἐμπρὸς Σου ὄρκον ἱερόν: Ἐλευθερία ἢ θάνατος»...

Αὐτὸ εἶναι τὸ μυστικὸ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ Ἔθνους εἰς τὸν ὑπὲρ πάντων ἀγῶνα του. Αὐτὸ ὑπῆρξε τὸ ἀκαταμάχητον ὄπλον του. Αὐτὰ ἦταν τὰ πυρομαχικὰ του. Αὐτὴ ἦταν ἡ ἀκαταγώνιστος δύναμις του. Ἡ πίστις τοῦ Ἑλλήνος, ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὴ μήνυμα ποὺ μᾶς δίδει τὸ ἔπος τοῦ 1821. Θὰ μᾶς τὸ ἐκφράσῃ παραστατικὰ ὁ Κολοκοτρώνης, στὸ λόγο ποὺ ἐξεφώνησε τὸν Νοέμβριον τοῦ 1833 ἀπὸ τὸν λόφον τῆς Πνυκὸς πρὸς μαθητὰς τοῦ Γυμνασίου: «Παιδιά μου, εἶπε, πρέπει νὰ φυλάξετε τὴν πίστιν σας καὶ νὰ τὴν στερεώσετε. Διότι ὅταν ἐπιάσαμε τὰ ἄρματα, εἶπαμε πρῶτα ὑπὲρ πίστεως καὶ ὕστερα ὑπὲρ Πατρίδος. Ἐγὼ παιδιά μου, ... ἐξ αἰτίας τῶν περιστάσεων ἔμεινα ἀγράμματος καὶ διὰ τοῦτο σᾶς ζητῶ συγχώρησιν, διότι δὲν ὀμιλῶ καθὼς ὁ διδάσκαλός σας... Ἐμᾶς μὴ μᾶς τηρᾶτε πλέον. Τὸ ἔργον μας καὶ ὁ καιρὸς μας ἐπέρασε... Εἰς ἐσᾶς μένει νὰ ἰσάσετε καὶ νὰ στολίσετε τὸν τόπο, ὅπου ἡμεῖς ἐλευθερώσαμε. Καὶ γιὰ νὰ γίνῃ τοῦτο, πρέπει νὰ ἔχετε ὡς θεμέλια τῆς Πολιτείας τὴν ὁμόνοιαν, τὴν θρησκείαν καὶ τὴν φρόνιμον ἐλευθερίαν».

Ἄρχιμ. ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ Γ. ΛΕΝΗΣ

ἔχει, ἀλλ' ἐὰν τις, ταῖς ἰδίαις ὁρμαῖς ἀκολουθῶν, τὸ ἀρεστὸν αὐτῷ ποιεῖ καὶ συμβουλευόντι τῷ προεστῶτι μὴ πείθεται, μείζον τοῦ κατορθώματος ἔσται τὸ πλημμελούμενον» (P.M. 31,884). Οὕτε τί τὸ ἅγιο ἔχει τὸ δικαίωμα χωρὶς ὑπακοῆς νὰ πράξῃ ὁ γνήσιος μοναχός. Γιατί, ἐν ἐναντία περιπτώσει, τὸ καλὸ πού θὰ κάμῃ χωρὶς τὴν εὐλογία τοῦ Γέροντος εἶναι ὀπωσθήποτε μικρότερο ἀπὸ τὴν ἁμαρτία τῆς ἀνυπακοῆς. Ἐπομένως, σὲ τελευταία ἀνάλυσι, σύμφωνα μὲ τὰ ὀρθόδοξα μοναχικά μας θέσμια, δὲν πρέπει ὁ μοναχός, χωρὶς εὐχή καὶ εὐλογία, οὔτε νὰ μελετήσῃ, οὔτε νὰ γράψῃ, οὔτε νὰ νηστεύσῃ περισσότερο ἀπ' τὸ κανονισμένο, οὔτε νὰ ἀγρυπνήσῃ. Αὐτὸ σημαίνει τελεία, τυφλὴ καὶ ἀδιάκριτος ὑπακοή.

Αὐτὸ τὸ εἶχαν καλὰ ἐννοήσει οἱ παλαιοὶ μοναχοί. Εἶχαν βαθεῖα πεποιθήσι κι' ἀπετέλει πίστιν τοὺς πῶς χωρὶς τὴν εὐχὴ δὲν μποροῦν τίποτε νὰ κάνουν. Ἦσαν τελείως ξένοι πρὸς τὸν ἑαυτὸν τοὺς, προσκολλημένοι στὴ γνώμη τοῦ ἀββᾶ τῆς Μονῆς, καὶ ποτὲ δὲν ἀρχίζαν κάτι νὰ κάνουν, δύσκολο ἢ εὐκόλο, χωρὶς τὴν εὐλογία του, πού τὴν δέχονταν σὰν εὐλογία τοῦ Θεοῦ. Τὴν εὐχὴ δὲ αὐτὴ δὲν τὴν ἐπαιρναν ἔτσι τυπικὰ καὶ «γιά τὰ μάτια», ἢ ἐξ ἀνάγκης συμμορφώσεώς των πρὸς τὸν Κανονισμό τῆς Μονῆς. Ἄλλὰ συνειδητὰ καὶ μὲ τὴν πεποιθήσι πῶς ἡ ἐξάρτησι αὐτῆ εἶναι εὐλογημένη ἀπ' τὸν Κύριο. Καὶ μὲ ἐφόδιο τὴν ὑπακοή καὶ τὴν εὐχὴ τοῦ Προεστῶτος ἀποτολμοῦσαν καὶ δύσκολα κατορθώματα χωρὶς νὰ ὑποχωροῦν. Τοὺς ἐνδυνάμωνε ἡ πίστις στὴν δύναμι τῆς εὐλογίας. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἅγιος Νεῖλος ὁ ἀσκητής, τονίζοντας αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν τακτικὴν, ὑπογραμμίζει πῶς «τινὲς τῷ θέρει ἐκλιμένων ἀναχθέντες ἐνανάγησαν, τινὲς δὲ ἐν χειμῶνι πλεύσαντες ἀκινδύνως ἐσώθησαν. Πόσοι δ' ἀθληταὶ ἀνευδοῖαστον νίκην προσδοκῆσαντες ἠττήθησαν; οἱ δὲ καὶ δευτερείων ἐπεγνωκότες τὰ πρωτεῖα ἐστεφανηφόρησαν; Μῆτε οὖν καταφρονῶμεν, μῆτε ἀπελπίζωμεν, ἀλλ' ἐφ' ἅπαξ πράγμασι τῇ εὐχῇ κολληθῶμεν» (P.M. 79,85).

Ἰσως μαθαίνοντας κανεὶς γι' αὐτὴν τὴν σὲ ἀπόλυτο βαθμὸ ὑπακοῆς νὰ σκεφθῇ πῶς εἶναι ἀπαράδεκτη ὑπερβολὴ τόση εὐπειθεια σὲ ἄνθρωπο, πού εἶναι ἐνδεχόμενο καὶ νὰ σφάλῃ κάποτε. Ὅμως δὲν εἶναι ἀκριβῶς ἔτσι τὰ πράγματα. Ὁ Ἠγούμενος εἶναι βέβαια καὶ αὐτὸς ἄνθρωπος. Ἐχει ὅμως ἀναδεχθῆ τὸ βάρος γιὰ τὴν διαπαιδαγώγησι τῶν ψυχῶν ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Θεό. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν παράδοσι τοῦ Ὁρθοδόξου Μοναχισμοῦ ὁ Ἠγούμενος ἀσκεῖ τὰ καθήκοντά του «ἐλέει Θεοῦ», καὶ μέσα στὴ Μονὴ ἐπέχει τὸν τύπον καὶ τὸν τόπον τοῦ Χριστοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ

ὁ Μ. Βασίλειος διδάσκει πὺς ἐκεῖνος ποὺ παρακοῦει ἢ ὑπακοῦει στὸν Ἡγούμενο, παρακοῦει ἢ ὑπακοῦει στὸ Θεό. Ὁ κάθε μοναχὸς «πληροφορεῖσθω ὅτι οὐκ ἀνθρώπων ἀντιλέγει ἢ ὑπακοῦει ἤδη δὲ καὶ αὐτῷ τῷ Κυρίῳ τῷ εἰπόντι, ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ» (λη' ὄρος κατ' ἐπιτομήν). Ἐπομένως δὲν εἶναι ποτὲ δυνατὸ ἐκ τῆς ὑπακοῆς νὰ προκύψῃ κακὸ γιὰ τὸν ὑποτακτικό. Κατὰ τοὺς πατέρας, ἐντολὴ λανθασμένη ἐκτελουμένη ἐξ ὑπακοῆς δὲν ὀδηγεῖ σὲ κακὸ, ἀλλ' εὐλογεῖται καὶ ἀποβαίνει σὲ καλὸ.

Ἡ μεγάλη ἀξία τῆς ὑπακοῆς καταφαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι καθιστᾷ τὸν μοναχὸ εὐπαρρησίαστο ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ. Κατὰ τὸν ἀββᾶν Μίωνα «ὁ κεκτημένος αὐτὴν (δηλ. τὴν ὑπακοή) εἰσακουσθήσεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ μετὰ παρρησίας τῷ σταυρωθέντι παραστήσεται» (Κ. Μουρατίδου: Ἡ μοναχικὴ ὑπακοή... σ. 47). Ἐνῶ κατὰ τὸν ἀββᾶν Ὑπερέχιον «ὠπήκοος μοναχὸς εὐπαρρησιάστως τῷ σταυρωθέντι παραστήσεται» (Ρ.Μ. 79, 1488). Ὁ Κύριος ἀφειδῶς δίδει τὴν χάρι του στὸν ὑπάκουο. Γιατὶ ἡ ψυχὴ του ἔχει ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὸν τύφο καὶ τὴν οἴησι. «Ἡ ψυχὴ ἐὰν νήψη-λέγει ὁ Ἰωάννης τῆς Κλίμακος-καὶ καταλείψει τὰ θελήματα ἑαυτῆς, τότε τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ παραβάλλει αὐτῇ». Ἐνῶ μὲ τὴν παρακοὴ ἐκδιώκεται τὸ πνεῦμα τῆς Χάριτος καὶ βασιλεύει ὁ διάβολος. Πολὴν παραστατικὰ τὴν ἀλήθεια αὐτὴ τονίζει ὁ Κλήμης Ἀλεξανδρείας ὅταν γράφῃ: «ὑπακοῆς ἢ χάρις, παρακοῆς ἢ κρίσις». Μὲ τὴν ὑπακοὴ ἐξευγενίζεται τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀπαλλάσσεται ἀπὸ κάθε ψυχικὸ ὄγκο. Τὸ μέγα ἀναπλαστικὸ τῆς ἔργου εἶναι γνωστὸ στοὺς πατέρας. Ἡ ὑπακοὴ μπορεῖ νὰ ὀδηγήσῃ στὴν τελείωσι καὶ στὴν θέωσι. Ὅσο κι' ἂν αὐτὸ φαίνεται παράξενο, ἐν τούτοις εἶναι ἀληθινόν. Ὁ Μ. Ἀντώνιος τὸ λέει καθαρά: Ἡ ὑπακοὴ «ὑποτάσσει θηρία» ὅχι τόσο τῆς φύσεως, ἀλλὰ θηρία τῶν παθῶν. Καὶ τὸ ἐπιτυγχάνει αὐτὸ γιὰτὶ, ὅπως τονίζει ὁ ἅγιος Διάδοχος Φωτικῆς, «ἡ ὑπακοὴ ἀθετεῖ τὴν οἴησιν, τίκτει δὲ ἡμῖν τὴν ταπεινοφροσύνην».

049
-137
37
109
017
103
8
Γιὰ τὰ μεγάλα τῆς αὐτῆς πλεονεκτήματα ἡ ὑπακοὴ κατέχει κεντρικὴ θέσι στὸν ὅλο ὄργανισμό τοῦ μοναχισμοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ζωὴ τῶν κοινοβίων εἶναι ἡ ἀρίστη, ποὺ ὑπερέχει ἀπὸ κάθε ἄλλο εἶδος μοναχικῆς ζωῆς, ἀφοῦ μόνον στὴν μορφὴ αὐτῆ μπορεῖ νὰ ἐξασκηθῇ τέλεια ἡ ἀρετὴ τῆς ὑπακοῆς. Σὰν κοινοβιακὴ δὲ μορφὴ νοεῖται καὶ κάθε ἄλλη ποὺ μορφοποιεῖται σὲ κοινὴ συμβίωσι πολλῶν ἢ λίγων κάτω ἀπὸ ἓνα ἀββᾶ. Ἡ κοινὴ αὐτῆ ζωὴ ὀπωσδήποτε ὑπερέχει ὄλων. «Ἀδελφὸς ἠρώτησε Γέροντα: ποιῶ πάντα τὰ πρέποντα ἐν τῷ κελλίῳ μου (δηλ. ζῶντας μόνος) καὶ οὐχ εὗρισκω

παράκλησιν παρὰ Θεοῦ. Καὶ ἀπεκρίθη ὁ Γέρων....: ἄπελθε κολλήθητι ἀνθρώπῳ φοβουμένῳ τὸν Θεὸν καὶ ταπεινώσον σεαυτὸν, αὐτῷ ἐκδοὺς τὸ θέλημά σου, καὶ τότε εὐρήσεις παράκλησιν παρὰ τῷ Θεῷ» (Εὐεργετινὸς Δ' σ. 63).

Νὰ λοιπὸν μὲ λίγα λόγια τὰ γνήσια γνωρίσματα τῆς ὑπακοῆς: τυφλή, ἀδιάκριτος, πρόθυμος, ἀπλή. Ἀκόμα ὑπακοὴ μέχρι θανάτου, κατὰ τὸ πρότυπο τοῦ Κυρίου, καὶ ὑπακοὴ «ἐν πᾶσι» κατὰ τὸν ἅγιο Βαρσανούφιο. Κι' ὅλα αὐτὰ μὲ σκοπὸ τὴ θέωσι καὶ τελειότητα, πού ἐπιτυγχάνεται μὲ τὸ νὰ ἀτιμάζη κανεὶς τὸν ἑαυτό του, ἀφοῦ κατὰ τὸν ἅγιο Ἰσίδωρο τῆς Σκήτεως «πάντων πνευμάτων δεινότερόν ἐστι τὸ ἀκολουθεῖν τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ, τοῦτέστι τῷ ἰδίῳ λογισμῷ καὶ μὴ τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ». Ὁ Πέτρος ὁ Δαμασκηνὸς διδάσκει πὼς «μεσότοιχόν ἐστι τὸ ἡμέτερον θέλημα, χωρίζον ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· καὶ εἰ μὴ καταλυθῇ τὸ μεσότοιχον, οὐ δυνάμεθα τὰ τοῦ Θεοῦ μαθεῖν καὶ ποιεῖν» (Φιλοκαλία Α' σ. 99).

Γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγο ὁ Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος ὀνομάζει τὴν ὑπακοὴ μαρτύριο. «Ὅπερ μαρτύριον ἐμοὶ λογίζεται καὶ ἔστιν» καὶ πάλιν γιὰ τοὺς ὑπακούοντες μοναχοὺς «Οὗτοι καὶ μάρτυρες εἰσι τῇ προαιρέσει μόνῃ, χωρὶς ξεσμῶν, ἀναρτισμῶν, ἐσχάρων καὶ λεβήτων καὶ κατακαίοντος πυρὸς καὶ ξιφῶν τῶν τεμνόντων».

Αὐτὴ λοιπὴν τὴν ὑπακοὴ, τὴν ὑποποιοὶ καὶ λυτρωτικὴ, ἐφήρμοσαν σ' ὀλόκληρῃ τῇ ζωῇ των μυριάδες μοναχῶν μέσα στὰ ἅγια Κοινόβια των. Καὶ μ' αὐτὴ μπόρεσαν νὰ νικήσουν τοὺς πειρασμοὺς καὶ νὰ μποῦν στὰ φωτόλουστα παλάτια τ' οὐρανοῦ. Βέβαια σήμερα τὰ πράγματα δὲν εἶναι καὶ τόσο δύσκολα, ὅσο τὰ παλαιὰ ἐκεῖνα χρόνια. Σήμερα οἱ Γέροντες τῶν μοναστηριῶν δὲν ζητοῦν ὑπερβολικὰ πράγματα. Καὶ οἱ ὑποτακτικοὶ μποροῦν εὐκολότερα νὰ ζήσουν κάτω ἀπ' τὸν ζυγὸ τῆς ὑπακοῆς. Σήμερα οἱ πολλὰς αὐστηρότητες ἔλειψαν καὶ πολλὰς φορὲς ἡ ἐλαστικότητα πῆρε τὴ θέσι τῆς παλαιᾶς ἀκάμπτου ἀπέναντι στοὺς μοναχοὺς στάσεως τῶν Γερόντων. Αὐτό, ἐνῶ ἀποτελεῖ μιὰ συγκατάβασι στὴν ἀνθρώπινη φύσι πού ἔπαυσε νὰ ἔχη σήμερα τὴν ψυχικὴ καὶ σωματικὴ ἀντοχὴ τῶν παλαιῶν γενεῶν, εἶναι αὐτόχρονα κι' ἕνας μεγάλος κίνδυνος γιὰ τὴν ἐπιβίωσι τῆς γνησίας μορφῆς τῆς μοναχικῆς πολιτείας, ἀφοῦ ὑποσκάπτει κατὰ κάποιον τρόπο τὴ βᾶσι καὶ τὸ θεμέλιό της. Σήμερα δὲν βρίσκομε στὶς μονές μας οὔτε αὐστηροὺς καὶ ὑπερβολικοὺς Γέροντες, ἀλλὰ οὔτε καὶ πολὺ ὑπάκουους μοναχοὺς. Τὸ παράδειγμα ἑνὸς Παύλου Ἀπλοῦ, πού

υπέμεινε σὲ μεγάλη ἡλικία ταπεινώσεις πολλές, ἢ τὸ παράδειγμα ἄλλου μοναχοῦ ποὺ πότιζε τὰ λουλούδια τῆ στιγμῆ ποὺ ἔβρεχε, ἢ ἄλλου ποὺ ὑπακούοντας ἐξωμολογήθη μπροστὰ σὲ ὅλη τὴν Ἀδελφότητα βαρεῖα ἁμαρτήματά του, δὲν βρίσκουν εὐκολα σήμερα μιμητές. Κι' αὐτὸς εἶναι ὁ μεγάλος κίνδυνος. Γι' αὐτὸ μιλάμε πολλές φορές σήμερα γιὰ τὴν ἀνάγκη «ἀναπαλαιώσεως» τῶν μοναχικῶν θεσμῶν δηλ. γιὰ τὴν ἀνάγκη ἐπιστροφῆς στὶς πηγές τοῦ ὀρθοδόξου μοναχισμοῦ, γιὰ νὰ δοῦμε ἐκεῖ τὴ γνήσια μορφή τῶν θεσμῶν, τὴν ἀδιάφθορη ἀπ' τὴ ροὴ τοῦ χρόνου κι' ἀπ' τὴν πίεσι τῆς ἀνθρώπινης ἀδυναμίας.

Ἡ ὑπακοή εἶναι ἀρετὴ πρώτη γιὰ τὸν κάθε μοναχό. Εἶναι θυσία εὐπρόσδεκτος στὸ Θεό. Εἶναι «ξενιτεία τοῦ θελήματος» κατὰ τὸν ἅγιο Ἰωάννη τῆς Κλίμακος, ποὺ σημαίνει ὑποταγὴ στὴ θέλησι τοῦ Θεοῦ. Δηλ. μιὰ κατ' εὐθείαν γραμμὴ πορεία πρὸς τὴν πληρότητα τῆς θεανδρικῆς ὑποστάσεως τοῦ Κυρίου, τοῦ θεανθρώπου Χριστοῦ. Ἀπέναντι στὴν μοναχικὴ ὑπακοή μὲ τὸ βαθθὺ πνευματικὸ νόημα, ὁ σημερινὸς νοήμων ἄνθρωπος σκανδαλίζεται. Τὸ κριτικὸ του πνεῦμα τὸν ἐμποδίζει στὴ κατανόησι τῆ βαθεῖα τοῦ μυστηρίου τούτου. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἕνας παραπάνω λόγος γιὰ τὴν παρανόησι τῆς βασικῆς αὐτῆς ἀρετῆς. Γιὰ τοῦτο καὶ ὅποιος εἰλικρινὰ θέλει ν' ἀσπασθῆ τῆ μοναχικῆ ζωῆ καὶ νὰ ζήσῃ κάτω ἀπ' τοὺς κανόνες τοῦ πολιτευμάτος της, πρέπει νὰ διώξῃ πρῶτα ἀπὸ πάνω του τὸ κριτικὸ πνεῦμα, τὸ ἐταστικὸ πνεῦμα, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ μπῆ στὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Κοντὰ στὴν ἐκούσια πίστι, χρειάζεται καὶ ἡ ἐκούσια ὑπακοή, σὰν ἀπαλλοτριώσει τοῦ προσωπικοῦ στοιχείου μέσα ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ σὰν θεληματικὴ ἀπελευθέρωσις ἀπὸ τὴν ἀτομικὴ κρίσι, πρὸς τὸν ἀποκλειστικὸ σκοπὸ τῆς ὑποταγῆς στὴ θεῖα θέλησι καὶ κρίσι. Αὐτὸ σημαίνει πὼς ὁ ἄνθρωπος φθάνοντας σὲ τοῦτο τὸ σημεῖο, ἔχει πιά βγῆ ἔξω ἀπὸ τὴν ἀδυναμία τῆς ἐγκεντρικῆς του θελήσεως, ἔχοντας πλέον ἀναδειχθῆ ἀληθινὰ σοφὸς καὶ ἀνώτερος. Γι' αὐτὸ βασικὸ στοιχεῖο τῆς ὑπακοῆς εἶναι ἡ ἀβίαστη καὶ ἐλευθέρα συγκατάθεσις ἐκείνου ποὺ προσφέρει στὸ Θεὸ τὸν ἑαυτὸ του.

Ὁ ἀληθινὰ ὑπάκουος εἶναι πραγματικὰ Χριστοφóρος. Αἰσθάνεται ἔντονη τὴν παρουσία τοῦ ἁγίου Πνεύματος στὴ ζωὴ του. Καὶ αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ χαρίζει γαλήνη καὶ εἰρήνη. Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο. Τοῦ χαρίζει τὸ βέβαιο αἶσθημα τῆς μεταβάσεως «ἀπὸ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν» καὶ τῆς κατακτήσεως τοῦ πολυτίμου μαργαρίτου.

(Συνεχίζεται) Ἄρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΠΡΟΣ ΠΡΟΛΗΨΙΝ ΤΩΝ ΔΙΑΖΥΓΙΩΝ

Ὁ Ἱερός θεσμός τοῦ γάμου βάλλεται σήμερον πολλαχόθεν. Ἡ οἰκογένεια, τὴν ὁποίαν ὕψωσεν εἰς περιωπὴν καὶ ἠγίασεν ἡ Χριστιανικὴ Θρησκεία, κλυδωνίζεται.

Ἐντεῦθεν καὶ τὸ συνεχῶς αὐξανόμενον παγκοσμίως κύμα διαστάσεων μεταξύ τῶν συζύγων, ποὺ ὀδηγοῦν πολλάκις εἰς τὸ διαζύγιον.

Τὸ διαζύγιον ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ φλέγοντα κοινωνικὰ προβλήματα, τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖ ἄμεσον ἀντιμετώπισιν καὶ θεραπείαν καὶ προβάλλει ἐπεῖγον τὸ καθήκον προλήψεως τῆς ἠθικῆς αὐτῆς νόσου, ἡ ὁποία μεταδιδόμενη μολύνει τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας ποὺ εἶναι καὶ μέλη τοῦ Χριστοῦ. Τὸ διαζύγιον εἰς τὰς ἡμέρας μας κατήνησε νόσος ἐπιδημική. Συνεχῶς ἐπεκτείνεται εἰς περισσότερας μάζας ἀνθρώπων καὶ προσλαμβάνει ἐπικινδύνους διαστάσεις. Πολυάριθμα εἶναι τὰ ἀνδρόγυνα τὰ ὁποῖα, πολλάκις καὶ ἐκ μικροαφορμῶν ἀκόμη καὶ μικροσπεισοδίων, ὀδηγοῦνται εἰς τὴν διάστασιν καὶ εἰς τὴν διάλυσιν τοῦ γάμου των.

Συνεπῶς ἡ ποιμαντικὴ φροντίς τῆς Ἐκκλησίας πρὸς περιχαρακωσιν τῆς ἠθικῆς υἰείας τῆς οἰκογενείας προβάλλει ὑπὲρ ποτε καὶ ἄλλοτε ὑψιστον χρέος.

Ἀλλὰ τί κυρίως θὰ ἀποτελέσῃ μέριμναν τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε εἰ δυνατόν νὰ προλαμβάνῃ τὰς διαστάσεις μεταξύ τῶν συζύγων καὶ μάλιστα τὸ ἔγκλημα αὐτὸ ποὺ ὀνομάζεται διαζύγιον;

Μὲ τὸ θέμα αὐτὸ θὰ ἀσχοληθῶμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν παροῦσαν πτωχὴν μελέτην. Προκειμένου νὰ θεραπευθῇ μία νόσος, τὸ πρᾶγμα οὔτε εὐκολον εἶναι οὔτε πάντοτε δυνατόν. Τὸ νὰ προληφθῇ ὅμως ἡ ἀσθένεια εἶναι καὶ εὐκολον καὶ δυνατόν, ἀλλὰ καὶ ἄριστος τρόπος ἀντιμετωπίσεως τοῦ κακοῦ.

Ἐν προκειμένῳ ἡ πρόληψις τῆς ἠθικῆς νόσου, ποὺ μαστίζει πολλὰς οἰκογενείας ἢ ἡ ἔγκαιρος θεραπεία τῆς μόλις ἀναφανείσης εἰς αὐτὴν κακοδαιμονίας, πρέπει νὰ ἀρχίζῃ ὄχι μετὰ τὸν γάμον ἀλλὰ πολὺ ἐνωρίτερον πρὸ αὐτοῦ.

1) Ἐξαρσις τοῦ οἰκογενειακοῦ θεσμοῦ ἀπὸ αὐτὰ τὰ παιδικὰ χρόνια.

Θὰ φανῇ ἴσως παράδοξον ἂν λεχθῇ, ὅτι ἡ πρόληψις τῶν διαζυγίων θὰ ἀπαιτήσῃ προσπάθειαν καὶ καλλιέργειαν τοῦ αἰσθήματος τῆς ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν οἰκογένειαν ἀπὸ αὐτὴν τὴν παιδικὴν ἡλικίαν.

Μόνον όταν τὸ παιδί ζῆ καὶ μεγαλώνῃ μέσα εἰς μίαν σφυκτο-
δεμένην καὶ ἀρμονικῶς ζῶσαν οἰκογένειαν θὰ ὑψώσῃ εἰς τὴν συν-
εἶδησίν του, ἔστω καὶ ἀνεπαισθήτως εἰς τὴν ἀρχήν, τὸν οἰκογενεια-
κὸν θεσμόν. Διότι, ὅπως συμβαίνει καὶ εἰς ἄλλα θέματα, πού ἀφο-
ροῦν γενικῶς εἰς τὴν ἀγωγήν τοῦ παιδιοῦ, ἔτσι καὶ ἐδῶ ἐξαίρεται
ὁ σεβασμὸς τῶν παιδιῶν πρὸς τὴν οἰκογένειαν, ὅταν αὐτὰ ἀνα-
πνέουν ἀπὸ τὰ βρεφικά τους χρόνια μέσα εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν
ἀγάπης, εἰρήνης καὶ ὑγείας πνευματικῆς.

Τότε ἡ οἰκογένεια προσλαμβάνει μορφήν ἱερότητος εἰς τὴν ψυ-
χὴν τοῦ παιδιοῦ, ἕνας θεσμὸς ὁ ὁποῖος τὸ εὐλογεῖ καὶ τὸ συγκρατεῖ
καὶ τὸ περιχαρᾶκώνει.

Ἡ εἰκὼν δὲ τῆς θείας Οἰκογενείας γνωρίζομεν ὅλοι πόσον
ἰσχυρὰν ἐντύπωσιν ἀσκεῖ εἰς τὸ παιδί καὶ πόσον ἐπομένως σεβα-
στὸς γίνεται εἰς τὴν συνείδησίν του ὁ οἰκογενειακὸς θεσμὸς. Αἱ
οἰκογένειαι τῶρα πού στεροῦνται αὐτῆς τῆς θρησκευτικῆς χροιάς
καὶ δὲν παρουσιάζουν τὰ χαρακτηριστικὰ πού ἐτονίσσαμεν προη-
γουμένως, ἐπόμενον εἶναι νὰ μὴ καταλαμβάνουν Ἱερὰν θέσιν εἰς τὴν
ψυχὴν τοῦ παιδικοῦ κόσμου. Πράγμα ὅπερ ἀποτελεῖ ἐγκληματικὴν
ἔλλειψιν καὶ ἀσφαλῶς θὰ ἔχῃ συνεπείας εἰς τὸ μέλλον, ὅταν τὰ σημε-
ρινὰ παιδιὰ ἀνδρωθοῦν καὶ ὅταν ζητήσουν νὰ ἀποκατασταθοῦν οἰκο-
γενειακῶς διὰ τοῦ γάμου. Ἐδῶ λοιπὸν καλεῖται ἡ ποιμένουσα Ἐκ-
κλησία, δι' ὅλων τῆς τῶν μέσων καὶ ἰδία διὰ τῶν Κατηχητικῶν καὶ
τῶν Κέντρων Νεότητος, νὰ διαπαιδαγωγήσῃ τὰ παιδιὰ εἰς τρόπον
ὥστε νὰ βλέπουν τὴν οἰκογένειαν ὡς ὑψιστον ἀγαθόν, ὡς κάτι τὸ
Ἱερὸν ἀπέναντι τοῦ ὁποῖου ὀφείλομεν οἱ πάντες ἀγάπην καὶ ἀπεριό-
ριστον σεβασμόν.

Διότι ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν ὁ νέος καὶ ἡ νέα λαμβάνει τὰ πρῶτα
ἐφόδια δι' ἕνα ἐπιτυχημένον ἢ, ἀλλοίμονον, δι' ἕνα ἀποτυχημένον
γάμον. Τὸ οἰκογενειακὸν περιβάλλον ἀσκεῖ μεγάλην ἐπίδρασιν
ἐπὶ τῶν νεαρῶν βλαστῶν, οἱ ὁποῖοι θὰ δημιουργήσουν ἀργότερον
ἰδικὴν τῶν οἰκογένειαν. Ἐντὸς τῆς οἰκογενείας ἡ γέννησις, αἱ
ἀσθένειαι, ἡ μέριμνα διὰ τὴν σωματικὴν καὶ ψυχικὴν ὑγείαν, καὶ
αὐτὸς ἀκόμη ὁ θάνατος, δημιουργοῦν εἰς ὅλα τὰ μέλη σεβασμόν καὶ
ἐκτίμησιν πρὸς τὴν ζωὴν καὶ ἀγάπην πρὸς τὴν οἰκογένειαν.

Τὸ κῦρος τῆς πατρικῆς καὶ μητρικῆς ἐξουσίας. Ἡ ἔννοια τῆς τά-
ξεως καὶ πειθαρχίας. Τὸ πνεῦμα τῆς θυσίας τῶν γονέων. Τὰ ἔντονα
θρησκευτικὰ βιώματα, τὰ ὁποῖα ζῆ μέσα εἰς τὴν οἰκογένειαν, ὅταν
βλέπῃ τοὺς συζύγους—γονεῖς του νὰ ἐκκλησιάζονται, νὰ ἐξομολο-
γοῦνται, νὰ κοινωνοῦν, νὰ προσεύχονται, αὐτὰ ὅλα ἀποτελοῦν τὸ
πρῶτον βῆμα προπαρασκευῆς καὶ προπαιδείας τοῦ ἀνθρώπου διὰ
τὸν ἀπώτερον γάμον, διὰ τοῦ ὁποῖου ἐγκαθιδρύεται ἡ οἰκογένεια.

(Συνεχίζεται)

Πρεσβ. ΚΩΝ. ΣΤ. ΓΕΡΑΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΝΟΡΙΑΚΑ

**ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΕΝΟΡΙΑΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ ΝΕΟΤΗΤΟΣ
ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΑΘΗΝΩΝ***

«Μακαριώτατε,

»Ειδικώτερον διὰ τὴν ἐνορίαν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ἐπιτρέψατέ μοι καὶ ἐξ ὀνόματος ὄλων τῶν συνεργατῶν μας νὰ Σᾶς ἐκφράσωμεν τὴν ἄπειρον εὐγνωμοσύνην μας διὰ τὴν μεγάλην τιμὴν, νὰ ἐπιτρέψητε εἰς ἡμᾶς νὰ βαδίσωμεν πρῶτοι τὴν μεγάλην αὐτὴν λεωφόρον, τῆς ὁποίας Ὑμεῖς, Μακαριώτατε, εἴσθε ὁ οἰκοδόμος.⁴

»Διὰ τοῦ σεβαστοῦ ἐγγράφου Φ. 501/2.2.70 τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς ἐθέσατε τὰ θεμέλια τῆς ἰδρύσεως τῆς («Ἐπιτροπῆς Διακονίας Νεότητος ἐνορίας Ἁγίας Παρασκευῆς Ἀττικῆς»), ἣτις καὶ ἀπετέλεσε τὴν πρῶτην ἐν Ἑλλάδι («Εἰδικὴν Ἐνοριακὴν Ἐπιτροπὴν»), τὴν σχηματισθεῖσαν βάσει τοῦ μνημονευθέντος Νομοθετικοῦ Διατάγματος.

»Ἡ 7η Μαρτίου 1970, ἡμέρα τῆς ἐγκρίσεως τοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς ἐπιτροπῆς μας, ἀπετέλεσε νέον σταθμὸν εἰς τὴν ὄλην ἐνοριακὴν μας προσπάθειαν...

»Ὁ Ὁργανισμὸς αὐτὸς ἀναφέρει ὡς ἓνα τῶν βασικῶν σκοπῶν τῆς ἐπιτροπῆς τὴν δημιουργίαν Ἐνοριακοῦ Κέντρου Νεότητος καὶ ἐτέρων ἰδρυμάτων, ἐξυπηρετούντων τὰς ὕλικάς, μορφωτικὰς, πολιτιστικὰς, ἐπαγγελματικὰς καὶ πνευματικὰς ἀνάγκας τῆς νεότητος.

»Ἰδοῦ, Μακαριώτατε, ἡ προϊστορία τοῦ Κέντρου αὐτοῦ. Μᾶς ἐδώσατε τὸν κατάλληλον πνευματικὸν χώρον· μᾶς προτρέψατε νὰ κινήθωμεν ἐλευθέρως ἐντὸς τοῦ χώρου αὐτοῦ. Ἀνοίξατε δι' ἡμᾶς μίαν μεγάλην λεωφόρον καὶ ἐνεθαρρύνετε τὴν προσπάθειάν μας νὰ βαδίσωμεν ἡμεῖς τὰ πρῶτα βήματα ἐπ' αὐτῆς.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 111 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4 τεύχους.

4. Διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1/3.1.70 ὑπομνήματος τοῦ Ὑπευθίνου Νεότητος ἐνορίας Ἁγίας Παρασκευῆς Ἀττικῆς πρὸς τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. κ. Ἱερώνυμον ἐζητήθη ἡ δημιουργία ἐνοριακοῦ φορέως διὰ τὴν ἀσκήσιν τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου. Εἰς ἀπάντησιν ἐπετράπη εἰς ἡμᾶς ἡ δημιουργία μιᾶς Εἰδικῆς Ἐνοριακῆς Ἐπιτροπῆς.

»⁵ Ἦτο φυσικὸν νὰ ἦσαν τὰ βήματα αὐτὰ μικρὰ καὶ ἀσήμαντα. Ἐπορευε προηγουμένως νὰ δοκιμάζωμεν τὸ ἔδαφος καὶ κατόπιν νὰ προχωρῶμεν.

»Παρὰ ταῦτα, αἰσθανόμεθα μίαν βεβαιότητα. Ὅχι ἐκείνην, τὴν ὁποίαν θὰ ἠδύνατο νὰ δώσῃ εἰς ἡμᾶς ἡ μικρὰ πείρα μας, ἀλλὰ κυρίως ἐκείνην, τὴν ὁποίαν δίδει εἰς ἡμᾶς τὸ γεγονός τῆς πατρικῆς ἀγάπης καὶ ἐνισχύσεως τῆς Ὑμετέρας Μακαριότητος· τὸ γεγονός ὅτι ἡ Ὑμετέρα Μακαριότης ἐντάσσει τὸ ἔργον αὐτὸ εἰς τὸ γενικώτερον ποιμαντικὸν ἔργον τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς, ὅτι δίδει εἰς ἡμᾶς τὰς ἀπαραιτήτους κατευθύνσεις, προσέτι δὲ τὸ γεγονός ὅτι ἐνισχύει καὶ οἰκονομικῶς τὴν προσπάθειαν αὐτήν.

»Ἰδοῦ, Μακαριώτατε, ἐφθάσαμεν εἰς τὴν εὐλογημένην καὶ ἐπίσημον αὐτὴν στιγμήν. Ἰστάμενοι πρὸ τῆς Ὑμετέρας Μακαριότητος, Σᾶς παρακαλοῦμεν νὰ εὐλογήσητε ὅλους ἡμᾶς. Νὰ εὐλογήσητε τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἓνα ἐκ τῶν πολλῶν καρπῶν τοῦ ἰδικοῦ Σας μόχθου διὰ νὰ καταστῇ ἡ Ἐκκλησία μας ἐλευθέρα, ζῶσα.

»Καὶ τώρα ἄς μοι ἐπιτραπῇ νὰ ἀναφέρω ὀλίγα τινα περὶ τῆς ἐργασίας, ἡ ὁποία ἐπιτελεῖται εἰς τὸν χώρον αὐτόν.⁵ Ἐνταῦθα γίνονται συναντήσεις διαφόρων ὁμάδων παιδιῶν. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρω τὰς ἐβδομαδιαίας συγκεντρώσεις δύο ὁμάδων τῶν μικρότερων παιδιῶν μας, τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τῆς τρίτης τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, αἱ ὁποῖαι σημειώνουν πάντοτε μεγάλην ἐπιτυχίαν. Εἰς τὸ Κέντρον αὐτὸ γίνονται ἀκόμη συσκέψεις καὶ συνάξεις τῆς Ἐπιτροπῆς μας καὶ τῶν διαφόρων ὑποεπιτροπῶν αὐτῆς, τῶν διαφόρων δηλαδὴ κύκλων τῶν συνεργατῶν τῆς νεότητος καὶ τοῦ Κέντρου, διαλέξεις διὰ φοιτητὰς καὶ φοιτητριάς τοῦ προαστίου, ἑορταστικαὶ ἐκδηλώσεις, ἐκδηλώσεις ἀγάπης⁶, δεξιώσεις⁷ κ. ἄ.

»Τὸ Κέντρον λειτουργεῖ ἐπίσης ὡς Βιβλιοθήκη² Ἀναγνωστήριον καὶ ὡς Λέσχη Νεότητος μὲ ἐπιτραπέζια παιχνίδια δύο ὥρας καθημερινῶς, ἧτοι κατὰ τὰς ὥρας 4-6 μ.μ.

5. Περὶ τῆς Ἐνοριακῆς ἐργασίας ἐν γένει καὶ εἰδικώτερον εἰς τὸν τόμῳ τῆς Νεότητος ἰδὲ καὶ Ἀ. Ἀλεβιζοπούλου, Αἱ προϋποθέσεις τοῦ Ποιμαντικοῦ ἔργου I., ἐνθ' ἄνωτ., τεῦχος Γ', Ἀθῆναι 1971, σελ. 14.

6. π.χ. κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Χριστουγέννων ὁμάς κοριτσιῶν τῶν ἀνωτέρων τάξεων τοῦ Γυμνασίου, τὰ ὁποῖα παρακολουθοῦν τὰς εἰδικὰς διαλέξεις τοῦ Κέντρου, παρέθεσαν εἰς 12 γέροντας τῆς περιοχῆς γεῦμα καὶ συνέφαγον μετ' αὐτῶν.

7. π.χ. τὸ παρελθὸν θέρος ὁμάς κοριτσιῶν τῆς ἐνορίας μας ἐδεξιώθη ὁμάδα ἑλληνοπαίδων ἐκ Δ. Γερμανίας.

Μακαριώτατε,

»Διὰ τῶν ἀνωτέρω δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ὑποστηρίξω, ὅτι τὸ Κέντρον μας ἔχει ὀργανωθῆ πλήρως. Αἱ ἐλλείψεις εἶναι ἀναμφιβόλως πολλαί. Μὲ χαρὰν ἀναφέρω, ὅτι ἐντὸς ὀλίγου πρόκειται νὰ ἐνοικιάσωμεν καὶ τὴν συνεχομένην αἴθουσαν διὰ νὰ τὴν χρησιμοποιήσωμεν ὡς Λέσχην Νεότητος καὶ ὡς αἴθουσαν συγκεντρώσεων καὶ διαλέξεων.

»Θὰ χρειασθῆ βεβαίως νὰ τὴν ἐπιπλώσωμεν καταλλήλως. Ἐχομεν ἀκόμη ἀνάγκην τοῦ ἀπαραιτήτου ἐξοπλισμοῦ τῶν μηχανημάτων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα θὰ ἐπιτρέφουν τὴν χρησιμοποίησιν ὀπτικοακουστικῶν μέσων, τοῦ κινηματογράφου, τῶν φωτεινῶν εἰκόνων, τοῦ μαγνητοφώνου κ.ἄ. Πρέπει ἀκόμη νὰ ἐμπλουτισώμεν περισσότερον τὴν βιβλιοθήκην.

» Ἀλλὰ ἡ πατρικὴ στοργὴ τῆς Ὑμετέρας Μακαριότητος καὶ ἡ ἀγάπη τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας μας διὰ τὰ ἔργα τῆς Ἐκκλησίας μας, δίδει εἰς ἡμᾶς τὸ θάρρος νὰ προχωρήσωμεν.

» Ἄς μοι ἐπιτραπῆ ὅμως νὰ ὑπογραμμίσω, ὅτι καὶ ἐὰν ἀκόμη ἐπιτύχωμεν συντόμως τὰ ἀνωτέρω, δὲν θὰ ἔχωμεν ὀλοκληρώσει τὸ ἔργον αὐτό. Σκοπὸς μας εἶναι ἡ ἀπόκτησις καταλλήλου οἰκοπεδικοῦ χώρου πρὸς οἰκοδόμησιν μονίμων κτιριακῶν ἐγκαταστάσεων διὰ τὴν στέγασιν ἐνὸς συγχρόνου Ἐνοριακοῦ Κέντρου Νεότητος.

» Τὸ ἔργον αὐτὸ πιστεύομεν ὅτι εἶναι ἔργον Θεοῦ. Πιστεύομεν λοιπόν, ὅτι ὁ Θεὸς θὰ φωτίσῃ τὸν δρόμον μας, θὰ ἀνοίξῃ θύρας ἀγνώστους εἰς ἡμᾶς, θὰ ὑποδείξῃ δρόμους νέους, θὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ὀλοκλήρωσιν τοῦ ἔργου.

» Πρὶν τελειώσω τὸν λόγον, ἐπιτρέψατέ μοι, Μακαριώτατε, νὰ ἐκφράσω θερμὰς εὐχαριστίας εἰς τοὺς ἐνορίτας ἐκείνους, εἰς τοὺς ὁποίους ὀφείλεται ἡ δημιουργία τῆς «Ἐπιτροπῆς Διακονίας Νεότητος» καὶ ἡ διοργάνωσις τοῦ Κέντρου αὐτοῦ⁸. Θερωδῶς εὐχαριστοῦμεν καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν 52 συνολικῶς συνεργατῶν μας, οἱ ὁποῖοι συμμετέχουν ἐνεργῶς εἰς τὴν προσπάθειαν διὰ μίαν συστηματικὴν διακονίαν τῆς νεότητος τῆς ἐνορίας μας. Εἴτε διδάσκουν εἰς τὰ Κατηχητικά μας Σχολεῖα καὶ τὰς ομάδας τοῦ Κέντρου Νεότητος, εἴτε προσφέρουν τὰς ὑπηρεσίας των εἰς τὰ πλαίσια τῶν διαφόρων

8. Ἀνεφέρθησαν τὰ ὄνόματα τῶν ἰδρυτικῶν μελῶν.

ὑποεπιτροπῶν τοῦ ἔργου μας⁹. Εἰς ὅλους ἀνήκουν θερμαὶ εὐχαριστίαι καὶ δίκαιος ἔπαινος.

»Εἶναι ἀκόμη ἐπιβεβλημένον νὰ εὐχαριστήσωμεν θερμῶς τοὺς συνδρομητὰς τοῦ Κέντρου, οἱ ὅποιοι διὰ τῆς καταβολῆς ἐνὸς σταθεροῦ ποσοῦ μηνιαίως ἢ ἐτησίως, καθιστοῦν δυνατὴν τὴν συνέχισιν τῆς ἐργασίας αὐτῆς¹⁰.

»Ἐπίσης εὐχαριστοῦμεν τοὺς δωρητὰς τοῦ Κέντρου οἱ ὅποιοι, διὰ τῶν μικρῶν ἢ μεγάλων ἐφ' ἅπαξ ποσῶν τὰ ὅποια προσέφερον, συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐπίπλωσιν καὶ τὸν πρῶτον ἐξοπλισμὸν τοῦ Κέντρου¹¹.

»Ἰδοὺ, Μακαριώτατε, ἐν ὀλίγοις ἡ ἐργασία, ἡ ὅποια ἐπιτελεῖται εἰς τὸν χῶρον αὐτόν. Ἰδοὺ οἱ συνεργάται μας, ἰδοὺ οἱ ἐνίσχυνται τοῦ ἔργου μας.

»Ἡ σημερινὴ ἡμέρα εἶναι δι' ἡμᾶς, δι' ὀλόκληρον τὸ προἶστίον μας, μεγάλη καὶ ἱστορικὴ. Μία νέα περίοδος ἀρχίζει διὰ τὴν ἐργασίαν μας σήμερον. Ἀπὸ σήμερον, ἡ μικρὰ αὐτὴ προσπάθεια περιβάλλεται ἀπὸ τὴν ἰδικὴν Σας πατρικὴν ἀγάπην καὶ στοργὴν καὶ ἐντάσσεται ἐπισήμως εἰς τὸ ὅλον ποιμαντικὸν Σας πρόγραμμα. Ἀπὸ σήμερον γίνεται τὸ Κέντρον αὐτὸ τὸ πρῶτον Ἐνοριακὸν Κέντρον Νεότητος τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν.

»Ἡ ἐμπιστοσύνη Σας, ἡ πατρικὴ Σας ἀγάπη, αἱ εὐχαὶ Σας, αἱ κατευθύνσεις Σας, θὰ δώσουν εἰς ὅλους ἡμᾶς φτερὰ διὰ νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὴν ὀλοκλήρωσιν τοῦ ἔργου αὐτοῦ.

»Δεχθῆτε Σᾶς παρακαλοῦμεν τὴν νυῖκὴν μας ἀγάπην, τὸν ἀπόλυτον σεβασμὸν μας, τὴν ἀφοσίωσίν μας, τὰς ἐγκαρδίους νυϊκάς εὐχαριστίας μας».

(Συνεχίζεται)

Πρωτοπρ. Δρ. Α. ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

9. Ἐχουν σχηματισθῆ αἱ ἐξῆς ἐπιτροπαί: 1) Ἐπιτροπὴ Ἐκδηλώσεων πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Κέντρου Νεότητος. 2) Ἐπιτροπὴ Λειτουργίας τοῦ Κέντρου Νεότητος. 3) Ἐπιτροπὴ Κατηχητικῶν Σχολείων. 4) Ἐπιτροπὴ Συνδέσμου Σχολείων. 5) Ἐπιτροπὴ Σπουδαζούσης Νεότητος καὶ Μορφωτικῶν Ἐκδηλώσεων.

10. Ἀνεφέρθησαν τὰ ὀνόματα τῶν συνδρομητῶν.

11. Ἀνεφέρθησαν τὰ ὀνόματα τῶν δωρητῶν τοῦ Κέντρου.

Η ΚΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΙΔΙΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΚΛΗΡΙΚΟΥ*

6. Νὰ ἔχη καλὴν φήμην καὶ νὰ διακρίνηται ἐπὶ σεμνότητι βίου καὶ ἀνεπιλήπτῳ διαγωγῇ⁵⁰, ἤτοι νὰ ἔχη τὴν ἔξωθεν καλὴν μαρτυρίαν. Γράφει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος: «δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, νηφάλιον, σώφρονα, κόσμιον, φιλόξενον, διδακτικόν, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, ἀλλ' ἐπιεικῆ, ἄμαχον, ἀφιλάργυρον, τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊστάμενον, τέκνα ἔχοντά ἐν ὑποταγῇ μετὰ πάσης σεμνότητος... δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, ἵνα μὴ εἰς ὄνειδισμὸν ἐμπέσῃ καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου. Διακόνους ὡσαύτως σεμνοὺς, μὴ διλόγους, μὴ οἶνω πολλῶ προσέχοντας, μὴ αἰσχροκερδεῖς, ἔχοντας τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει... κ.λ.π.»⁵¹. Ὡραιότατα ἐπίσης μᾶς περιγράφουν αἱ Διαταγαὶ τῶν 12 Ἀποστόλων τὰ ἠθικὰ ἐλαττώματα καὶ τὰς κακὰς ἔξεις, αἵτινες καθιστοῦν ἐπιλήψιμον τὴν διαγωγὴν τοῦ πρὸς χειροτονίαν ἢ χειροθεσίαν ἀνωτέρου ἢ κατωτέρου κληρικοῦ⁵². Κωλύονται, ἐξ ἄλλου, τῆς ἱερωσύνης, ὅσοι ἀσκοῦν ἐπάγγελμα ἠθικῶς μειωτικόν. Ὁ Ἀριστινὸς καὶ ὁ Βαλσαμῶν ἀναφέρουν ὡς παράδειγμα τὸ τοῦ ἠθοποιοῦ⁵³. Ὁ χαρακτηρισμὸς, ὅμως, ἐπαγγέλματος τινος ὡς ἠθικῶς μειωτικοῦ πρέπει νὰ γίνηται ὑπὸ τὰς κρατούσας ἐν ἐκάστη ἐποχῇ κοινωνικὰς περὶ τούτου ἀντιλήψεις⁵⁴. Σήμερον λ.χ. εἶναι ἀσυμβίβαστος ἡ ἀποστολὴ τοῦ ἱερέως μὲ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἐμπόρου ἢ καὶ ἄλλα κερδοσκοπικὰ τοιαῦτα, ἅτινα ἔρχονται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν εἰλικρινῆ ἀφιέρωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ λειτουργοῦ εἰς τὴν ὑψίστην ἀποστολὴν του.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 129 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4 τεύχους.

50. Καν. 12 Λαοδ., 9 Α' Οἰκ., 80 Ἀποστ. κ.λ.π.

51. Α' Τιμ. γ', 2-13, Πρβλ. καὶ Τιτ. α', 7 ἐπ., Καν. 14 Μεγ. Βασ., «ὁ τόκος λαμβάνων, ἐὰν καταδέξηται τὸ ἄδικον κέρδος εἰς πτωχοὺς ἀναλῶσαι καὶ τοῦ λοιποῦ τοῦ νοσήματος τῆς φιλοχρηματίας ἀπαλλαγῆναι, δεκτὸς ἐστὶν εἰς ἱερωσύνην».

52. Βιβλιοθ. Ἑλλ. Πατέρ., Ἐκδ. Ἀπ. Διακονίας, τ. 2, σελ. 200-201.

53. Βλ. ἐν Συντάγματι, τ. Β', σελ. 103, «εἰς τὴν ἐπισκοπὴν οὐ σκηνικός».

54. Βλ. Ἀ. Χριστοφιλόπουλον... σελ. 148 (Σημ. 51).

Δέν γίνεται ὡσαύτως δεκτὸς πρὸς χειροτονίαν καὶ ἐκεῖνος, ὅστις ἐπὶ τι μόνον χρονικὸν διάστημα ἀπέβαλε τὰ ἐλαττώματα ἢ τὰς κακὰς ἕξεις του. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀρχή, πρὸς εὐχερεστέραν ἐξακρίβωσιν τῆς ἀνεπιλήπτου διαγωγῆς τοῦ ὑποψηφίου κληρικοῦ, ἀπαιτεῖ, ἵνα οὗτος ὑποβάλλῃ εἰς τὸν οἰκεῖον Ἀρχιερεῖα καὶ κανονικὴν συμμαρτυρίαν, κατὰ τὰ παραδεδεγμένα ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας⁵⁵. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ δοκιμασία εἰς τὴν ὁποίαν ὑποβάλλεται ὁ ὑποψήφιος ὑπὸ τοῦ πνευματικοῦ, εἶναι λίαν χρήσιμος καὶ ἀπαραίτητος.

Ποῖα παραπτώματα καθιστοῦν ἐπιλήψιμον τὴν διαγωγὴν τοῦ ὑποψηφίου καὶ ἀποκλείουν τὴν χειροτονίαν δὲν καθορίζονται ἐξαντλητικῶς ὑπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων, ἀλλὰ μόνον ἐνδεικτικῶς. Ἐναπόκειται δὲ εἰς τὸν χειροτονοῦντα νὰ ἀποφασίσῃ, ἐπὶ τῇ βάσει πάντοτε τῶν ἐκάστοτε κρατουσῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀντιλήψεων, ἐὰν εἶναι ἢ δὲν εἶναι ἐπιλήψιμος ἡ διαγωγή του. Ἄλλ' ἡ ἔλλογος αὕτη κρίσις τοῦ χειροτονοῦντος ἐπισκόπου δεσμεύεται, ὅταν ὁ ἀποψήφιος ἔχῃ ὑποπέσει εἰς ἀδίκημα, τὸ ὁποῖον ἀποκλείει, κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας, τὴν χειροτονίαν⁵⁶ ἢ τιμωρεῖται ὑπὸ τῶν νόμων τῆς πολιτείας διὰ τῆς ἀποστερήσεως τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων⁵⁷. Δεδομένου δέ, ὅτι οἱ ὑποπεσόντες εἰς τὰ ἀδικήματα ταῦτα δὲν δύνανται νὰ καταλάβουν δημοσίας, δημοτικάς, ἢ κοινοτικάς θέσεις, πάντα βαθμὸν ἐν τῷ στρατῷ κ.λ.π., κατὰ μείζονα λόγον δὲν ἐπιτρέπεται νὰ περιβληθοῦν τὸ σχῆμα τοῦ κληρικοῦ. Διότι ἡ Ἐκκλησία ἔχει πλείονας ἀπαιτήσεις ἢ ἡ Πολιτεία, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ἦθος τῶν λειτουργῶν τῆς. Ὡστε ὁ χειροτονοῦν δύνανται μὲν νὰ ἀποκλείσῃ τῆς χειροτονίας πρόσωπον, μὴ ἔστερημένον, ἢ μὴ ἔστερημένον πλέον, τῶν πολιτικῶν του

55. Α. Ν. 2200/1940, ἄρθρ. 48, ἐδ. ζ', καὶ Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 2, Περιοδικὸν «Ἐκκλησία» 20 Ἰουλίου 1969, ἄρθρ. 36 § 1, ἐδ. ζ'.

56. Καν. 5 Γρηγ. Νύσσης. Περὶ ἐκουσίων καὶ ἀκουσίων φωνῶν, οἵτινες εἶναι ἀπόβλητοι τῆς ἱερατικῆς χάριτος. Πρβλ. καὶ καν. 13 Μ. Βασ.

Σημείωσις: Εἰδικῶς δὲ διὰ τοὺς πρὸς ἀρχιερατείαν ἐκλογίμους δέον οὗτοι νὰ μὴ ἔχουν καταδικασθῇ ὑπὸ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἢ Ποινικῶν δικαστηρίων εἰς οἰανδήποτε ποινὴν (Β. Δ. 16/17 Δεκεμβρίου 1959, ἄρθρ. 10 § 1, ἐδ. στ').

Οἱ ὑποψήφιοι ἐφημεριακῶν θέσεων δέον νὰ μὴ ἔχουν καταδικασθῇ εἰς βαθμὸν κακουργήματος ἢ πλημμελήματος ἐκ τῶν ἐν ἄρθροισι 59 ἕως 61 τοῦ Ποινικοῦ Κώδικος ὀριζομένων, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐπιβληθείσης ποινῆς (Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 2, Περιοδικὸν «Ἐκκλησία» 20 Ἰουλίου 1969, ἄρθρ. 36 § 1, ἐδ. α').

57. Ποιν. Κώδιξ, ἄρθρ. 59-66.

δικαιωμάτων κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ Ποινικοῦ Κώδικος, ἀλλ' ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δύναται νὰ δεχθῆ ὑποψήφιον, διατελοῦντα, ἐν ᾧ χρόνῳ πρόκειται νὰ χειροτονηθῆ, ὑπὸ τοιαύτην κατάστασιν. Τὴν στέρησιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων ἐπιβάλλει τὸ δικαστήριον, ὡςάκις, κατὰ τὴν κρίσιν του, «ἢ τελεσθεῖσα πρᾶξις ὡς ἐκ τῶν αἰτίων, τοῦ εἴδους, τοῦ τρόπου τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς καὶ τῶν λοιπῶν ἐν γένει περιστάσεων, μαρτυρεῖ παρὰ τῷ πράττοντι ἠθικὴν διαστροφὴν χαρακτῆρος»⁵⁸.

Δὲν ἀποκλείονται τῆς ἱερωσύνης οἱ λαϊκοί, οἵτινες διέπραξαν παραπτώματα, τὰ ὁποῖα, ἐὰν διέπραττον κληρικοί, θὰ ἐτιμωροῦντο μὲ καθαίρεσιν⁵⁹, διότι τὰ καθήκοντα τοῦ κληρικοῦ εἶναι αὐστηρότερα τῶν τοῦ λαϊκοῦ. Ἐπίσης δὲν ἀποκλείονται ὑποχρεωτικῶς, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ χειροτονοῦντος, οἱ διαπράξαντες ἁμαρτήματα, διὰ τὰ ὁποῖα οἱ ἱεροὶ κανόνες ἐπιβάλλουν ἐκκλησιαστικὰ ἐπιτίμια⁶⁰.

Ἡ μετάνοια τῶν ἁμαρτανόντων ὑποψηφίων κληρικῶν δὲν θεραπεύει εἰς αὐτοὺς τὴν γεννηθεῖσαν ἀνικανότητα πρὸς χειροτονίαν ἐκ τῶν παραπτωμάτων των. «Οὐ δεῖ τὸν ἅπαξ πορνεύσαντα χειροτονεῖσθαι, εἰ καὶ τοῦ πάθους ἀπέστη· φησὶ γάρ ὁ μέγας Βασίλειος· εἰ καὶ νεκροῦς ἀνιστᾷ ὁ τοιοῦτος, ἱερεὺς οὐ γενήσεται»⁶¹.

Τὰ παραπτώματα, τὰ ὁποῖα ἀποκλείουν τὸν ὑποψήφιον τῆς ἱερωσύνης, δεόν νὰ ἔχουν διαπραχθῆ μετὰ τὸ βάπτισμα. Ἐὰν ταῦτα ἐσημειώθησαν πρὸ τοῦ βαπτίσματος, δὲν κωλύουν τὸν βαπτισθέντα νὰ τύχῃ τῆς ἱερωσύνης⁶². Τοιαύτας περιπτώσεις ἀντιμετωπίζουν σήμερον οἱ ὀρθόδοξοι ἱεραπόστολοι εἰς τὴν Ἀφρικὴν.

7. Νὰ ἔχῃ τὴν νόμιμον ἡλικίαν. Ἀπαιτεῖται ὄριμος ἡλικία, ἵνα ὁ ὑποψήφιος ἀποφασίσῃ μετὰ τῆς δεοῦσης σοβαρότητος καὶ συναισθήσεως τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς, τὴν ὁποῖαν ἀναλαμβάνει, ὡς καὶ τῶν βαρυτάτων εὐθυνῶν, τὰς ὁποίας αὐτὴ συνεπάγεται.

58. Βλ. Ποιν. Κῶδ., ἀρθρ. 61 καὶ Ἁ. Χριστοφιλόπουλον... σελ. 149. Πρβλ. τοῦ ἰδίου: Ὁ νέος Ποινικὸς Κῶδιξ καὶ τὸ Ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον, ἐν «Θέμιδι», τ. 63 (1952), σελ. 306 ἐπ.

59. Καν. 20 Ἀποστ.

60. Βλ. Ἁ. Χριστοφιλόπουλον... σελ. 150.

61. Ἐν Συντάγματι, τ. Δ', σελ. 430, ἐδ. στ'.

62. Καν. 12 Ἀγκύρας, 17 Ἀποστ., 5 Θεοφ. Ἀλεξανδρείας.

Διὰ τὸν ἐπίσκοπον καὶ τὸν πρεσβύτερον ὁ 11ος κανὼν τῆς ἐν Νεοκαισαρεία τοπικῆς Συνόδου καὶ ὁ 14ος τῆς Πενθέκτης Οἰκ. Συνόδου καθορίζουν ὡς ὄριον τὸ τριακοστὸν ἔτος συμπληρωμένον, διότι ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, λέγουν, «ἐν τῷ τριακοστῷ ἔτει ἐβαπτίσθη καὶ ἤρξατο διδάσκειν». Διὰ τὸν διάκονον τὸ εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος⁶³. Διὰ τὸν ὑποδιάκονον τὸ εἰκοστὸν ἔτος⁶⁴. Διὰ τὸν ἀναγνώστην καὶ κατ' ἐπέκτασιν τοὺς κατωτέρους κληρικούς τὸ δέκατον ὄγδοον ἔτος⁶⁵.

Σήμερον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἰσχύει διὰ μὲν τοὺς διακόνους τὸ 23ον ἔτος, ὅταν πρόκειται διὰ φοιτητὰς ἢ πτυχιούχους Θεολογίας, οἵτινες ἐπιθυμοῦν νὰ ἀκολουθήσουν τὸν ἄγαμον βίον. Τὸ 24ον δέ, ὅταν πρόκειται δι' ἐγγάμους διακόνους⁶⁶. Διὰ τοὺς πρεσβυτέρους ἰσχύει τὸ 26ον ἔτος δι' ἐγγάμους καὶ ἀγάμους⁶⁷. Ἐπίσης ἰσχύει καὶ τὸ 65ον ἔτος διὰ τοὺς συνταξιούχους πρῶην δημοσίους ἢ ἰδιωτικούς ὑπαλλήλους, ἔχοντας πτυχίον Σχολῆς τινος Μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐπιθυμοῦντας νὰ χειροτονηθοῦν καὶ νὰ τοποθετηθοῦν εἰς κενὰς ἐφημεριακὰς θέσεις⁶⁸.

Διὰ τοὺς ἐπισκόπους ἰσχύει τὸ ὑπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων ἀπαιτούμενον ὄριον ἡλικίας⁶⁹, ἀσφαλῶς δὲ εἰς τὸ προβλεπόμενον ὑπὸ τοῦ Ν.Δ. 126/17 Φεβρουαρίου 1969, ἄρθρ. 51 § 3 νὰ ἐκδοθῆ Β. Δ., «περὶ προσόντων τῶν πρὸς ἀρχιερατείαν ἐκλογίμων», θὰ τεθῆ καὶ ὄριον ἡλικίας.

Οἱ κανόνες περὶ ἡλικίας δὲν ἐτηροῦντο, ὡς φαίνεται, αὐστηρῶς ἐν τῇ πράξει, οὔτε ἐν Βυζαντίῳ, οὔτε καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, κυρίως δὲ εἰς τὰς χειροθεσίας κατωτέρων κληρικῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Βαλσαμώνος «σφραγίζονται ἀναγνώσται κληρικοὶ ἐξαετείς, ἔστι δ' ὅτε καὶ τριετείς»⁷⁰. Ἡ παράβασις αὕτη,

63. Καν. 14 Πενθ., 16/21 Καρχ.

64. Καν. 15 Πενθ.

65. Νεαρά 123 (ἔτ. 546), κεφ. 13.

66. Ἀπόφασις Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ὀκτώβριος 1937, συνεδ. ζ'.

67. Ἀπόφασις Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Νοέμβριος 1955, συνεδ. ιη'.

68. Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 2, Περιοδικὸν «Ἐκκλησία» 20 Ἰουλίου 1969, ἄρθρ. 35 § 5.

69. Α. Ν. 3/10 Μαΐου 1967, ἄρθρ. 2 § 1. «Ἐκλόγιμοι, λέγει, κατὰ τὴν συνοδικὴν περίοδον τῆς ἀριστίνδην Συνόδου εἶναι πάντες οἱ Ἕλληνες τὸ γένος κληρικοὶ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, οἱ ἔχοντες τὰ ὑπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων ἀπαιτούμενα προσόντα».

70. Ἐν Συντάγματι, τ. Α', σελ. 68.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

210. Γιατί κατά τὸ «Ἐπακούσαι σου Κύριος ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως...» κλπ. θυμιῶμεν τὸν ναόν; Ποία σχέσις ὑπάρχει μεταξύ τῶν ψαλμῶν αὐτῶν καὶ τοῦ θυμιάματος; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Τ.Π.).

211. Ἀπὸ παλαιοτέρους ἱερεῖς ἔχομε διδασχθῆ, ὅτι κατὰ τὸν ὄρθρον μετὰ τὸ «Ἐυλογητὸς ὁ Θεός...» ὁ ἱερεὺς πρέπει νὰ θυμιάσῃ τὴν ἁγίαν τράπεζαν, τὴν πρόθεσιν, τὰς ἁγίας εἰκόνας καὶ τὸν ναόν. Εἶναι τοῦτο ὄρθρον ἢ ὄχι; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Κ. Μουντάκη).

Στὰς ἀπαντήσεις στὰς ὑπ' ἀριθμ. 17 καὶ 95 ἐρωτήσεις εἶδαμε, ὅτι πρὸ τῆς θείας λειτουργίας προσφέρεται θυμίαμα ὡς ἓνα εἶδος προπαρασκευῆς γιὰ τὴν τέλεσι τοῦ μυστηρίου. Καὶ στὴν μὲν λειτουργία ποὺ τελεῖται ἀπὸ ἱερέα ἢ θυμιάσις γίνεται μετὰ τὴν προσκομιδὴ καὶ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς θείας λειτουργίας, δηλαδὴ κατὰ τὴν δοξολογία, ἂν ἡ λειτουργία εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὸν

φρονεῖ ὁ Γ. Κονιδάρης, τῶν περὶ ἡλικίας διατάξεων δὲν καθιστᾷ ἐλαττωματικὴν τὴν χειροτονίαν⁷¹. Ἄλλ' ὅμως, διὰ νὰ καταστή νόμιμος καὶ ἀπρόσβλητος ἡ χειροτονία αὕτη, μόνον ἡ Ἐκκλησία ἐν τῷ συνόλῳ τῆς δύναται νὰ κάμῃ ταύτην ἀποδεκτὴν. Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ θεσμοῦ ἀρχαιοτάτου, ἐφαρμοζομένου ἀδιακόπως ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, διὰ τὴν μείωσιν τοῦ ὀρίου ἡλικίας τοῦ διακόνου καὶ τοῦ πρεσβυτέρου, κατόπιν τῆς σχετικῆς ἀποφάσεως τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας.

71. Πρβλ. Γ. Κονιδάρη: Τὰ κατὰ τὴν «ἀκύρωσιν» τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἀρχιμ. Φωτίου Περόγλου ὡς Πατριάρχου Ἱεροσολύμων, ἐν Ἀθήναις 1942.

ὄρθρο, ἢ κατὰ τὴν Σ' ὥρα στὰ μοναστήρια, ὅπου ἡ λειτουργία τελεῖται χωριστὰ ἀπὸ τὸν ὄρθρο, κατὰ τὴν ἀρχαιότερα τάξι, ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνάγνωσι τῆς Γ' καὶ Σ' ὥρας. Πάλι συναντήσαμε τὴν προσφορά θυμιάματος στὴν ἀρχιερατικὴ λειτουργία πρὸ τῆς ἐνάρξεώς της, δηλαδὴ εὐθὺς μετὰ τὴν εἴσοδο τοῦ ἀρχιερέως στὸ βῆμα κατὰ τὴν μικρὰ εἴσοδο, κατὰ τὴν ψαλμωδία τῶν ἀπολυτικίων. Σημειώσαμε τότε, ὅτι κατὰ παρόμοιο τρόπο γιὰ τὸν ἴδιο λόγο θυμίαμα προσφέρεται καὶ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν μυστηρίων, ὅπως π.χ. τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, τοῦ γάμου, τοῦ εὐχελαίου κλπ.

Ἀκριβῶς τὴν προπαρασκευαστικὴ γιὰ τὴν τέλεσι τῶν ἀκολουθιῶν προσφορά τοῦ θυμιάματος συναντοῦμε καὶ στὴν ἀκολουθία τοῦ ὄρθρου, στὴν ὁποία ἀναφέρονται καὶ οἱ ἀνωτέρω ἐρωτήσεις. Οἱ παλαιότεροι ἱερεῖς διατηροῦσαν τὴν πράξι αὐτῆ, ὅπως ἀκριβῶς τὴν εἶχαν διδαχθῆ ἀπὸ τοὺς παλαιότερους, οἱ ὁποῖοι πάλι «κληρονομικῶς», νὰ εἰποῦμε ἔτσι, μᾶς διέσωσαν τὴν ἐν προκειμένῳ ὄρθρῃ ἀρχαία πράξι. Αὐτὸ δὲ γίνεται καὶ σήμερα στὸ "Ἅγιον" Ὄρος. Γιὰ νὰ κατατοπισθοῦμε καλλίτερα εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀνατρέξωμε στὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξι τοῦ σημείου αὐτοῦ τῆς ἀκολουθίας τοῦ ὄρθρου. Ὁ ὄρθρος παλαιότερα ἤρχιζε ἀπὸ τὴν ἐναρκτήριο εὐλογία «Δόξα τῇ ἁγία καὶ ὁμοουσίῳ...» ἢ καὶ ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸν ἐξάψαλμο, ὅπως γίνεται καὶ σήμερα στίς ὀλονυκτίες. Ἐναρκτήριο τρισάγιο δὲν ἐλέγετο, γιὰτὶ ὁ ὄρθρος ἐτελεῖτο συναπτῶς πρὸς τὴν ἀκολουθία τοῦ μεσονυκτικοῦ. Τὴν ἐποχὴ αὐτῆ ἡ θυμίασις ἐγίνετο πρὸ τῆς εὐλογίας τῆς ἐνάρξεως, μόνις οἱ πατέρες (γιὰτὶ ἡ ἀκολουθία τοῦ ὄρθρου εἶναι μοναχικὴ) εἰσῆρχοντο ἀπὸ τὸν νάρθηκα, ὅπου ἐτελεῖτο καὶ τελεῖται μέχρι σήμερα στὸ "Ἅγιον" Ὄρος τὸ μεσονυκτικό, στὸν κυρίως ναό, ὅπου θὰ ἐτελεῖτο ἡ ἀκολουθία τοῦ ὄρθρου. Αὐτὸς ἀκριβῶς ὁ τρόπος θυμιάσεως διεσώθη κατὰ τὴν τάξι τῶν ὀλονυκτιῶν στὴν ἀκολουθία τοῦ μεγάλου ἑσπερινοῦ, κατὰ τὴν ὁποία θυμιᾷ ὁ ἱερεὺς πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἀκολουθίας. Λίγο ἀργότερα ἢ θυμίασις ἐγίνετο κατὰ τὴν Ψαλμωδία τοῦ ἐξαψάλμου.

Τὴν παλαιὰ αὐτῆ πράξι μᾶς διασώζουν τὰ χειρόγραφα, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι ἓνα Τυπικὸ τοῦ IS' αἰῶνος, ποὺ εὕρισκεται στὴν βιβλιοθήκη τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων ὑπ' ἀριθμ. 341. Αὐτὸ ὑπὸ τὸν τίτλο «Ἐκφρασις ἐν ἐπιτομῇ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διατάξεως τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις μοναστηρίων τοῦ ἁγίου Σάββα» δίδει τὴν ἀκόλουθο περιγραφὴ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἀκολουθίας τοῦ ὄρθρου: «...Ἐξερχομένου δὲ τοῦ κανδηλάπτου σημαίνει τὸ μέγα (σήμαντρον), βαλὼν ὁ ἱερεὺς τὴν συνήθη μετάνοιαν τῷ προσεστώτι, εἰσέρχεται καί, λαβὼν τὸν θυμιατόν, ἴσταται κατ' ἐνώπιον τοῦ

πλαστηρίου καί, τελειώσαντος τοῦ κανδηλάπτου τὸ σήμαντρον, ἀπάρχεται ὁ ἱερεὺς, λέγων· «Δόξα τῇ ἀγία...»... Καὶ χαράττων σταυρὸν μετὰ τοῦ θυμιατοῦ ἐμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν... καὶ θυμιῶντος τοῦ ἱερέως ψάλλουσι τὸν ἐξάψαλμον ἡσύχῳ φωνῇ... ὁ δὲ ἱερεὺς μετὰ τὸ θυμιάσαι πάντας...». Κατὰ τὴν ἀκολουθία τῆς ἀναστάσεως τὴν νύκτα τοῦ Πάσχα, καὶ κατ' ἐπέκτασιν κατὰ τὴν καθ' ὅμοιο τρόπο ἑναρξί τῆς ἀκολουθίας τοῦ ὄρθρου κατὰ τὴν διακαινήσιμο ἑβδομάδα, ἔχομε ἐπιβίωσι αὐτῆς ἀκριβῶς τῆς πράξεως. Ἡ προσφορά τοῦ θυμιάματος γίνεται κατὰ τὸ «Δόξα τῇ ἀγία...» καὶ κατὰ τὴν ψαλμωδία τοῦ «Χριστὸς ἀνέστη...», πού ἀντικαθιστᾷ τὸν ἐξάψαλμο.

Κατὰ τίς «λιτές» ἡμέρες τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, δηλαδή κατὰ τίς ἡμέρες τῆς ἑβδομάδος ἐκτός Σαββάτου καὶ Κυριακῆς, ὁ ὄρθρος ἤρχιζε μὲ τρισάγιο. Ἡ θυμίασις τοῦ ναοῦ ἐγένετο τότε κατὰ τὴν ψαλμωδία τοῦ τρισαγίου, ὅπως μᾶς τὴν περιγράφουν καὶ πάλι ὠρισμένα χειρόγραφα, ὅπως π.χ. τὸ Σινᾶ 1094 τοῦ IB—IP' αἰῶνος: «Εἰσέρχεται (ὁ ἱερεὺς) εἰς τὸ ἅγιον βῆμα καὶ λαβὼν τὸ θυμιατόν, ἴσταται κατενώπιον τῆς ἁγίας τραπέζης καὶ θυμιῶν σταυροειδῶς λέγει· «Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν πάντοτε». Καὶ ἀποκρινομένων ἡμῶν τὸ <Ἀμήν>, ψάλλεται τὸ τρισάγιο... μετὰ δὲ τὸ <Πάτερ ἡμῶν> ἐκφωνεῖ ὁ ἱερεὺς: <Ὅτι σοῦ ἐστι. Καὶ μετὰ τὸ <Ἀμήν> τὸ <Κύριε, ἐλέησον> ἰβ' καὶ εὐθὺς τὸ <Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῶ> ἄνευ μετανοιῶν, εἶτα τὸν ἐξάψαλμον». Τὴν προσφορὰν θυμιάματος κατὰ τὸ τρισάγιο, πού προηγεῖτο τοῦ ὄρθρου, μαρτυρεῖ ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης καὶ μᾶς δίδει καὶ τὸ νόημα τῆς πράξεως αὐτῆς: «Αἱ δὲ πύλαι τοῦ ναοῦ ἀνοίγονται ὡς ὁ οὐρανὸς καὶ ὡς ἀπὸ τῆς γῆς εἰς αὐτὸν εἰσερχόμεθα, καθὰ δὴ καὶ τότε ἀρπαγῆσονται οἱ τοῦ Χριστοῦ ἐν νεφέλαις... καὶ ὡς νεφέλη δὲ τὸ θυμίαμα, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκτυποῦν, ἀλλὰ καὶ τὸ μεταδοτικὸν τῆς θείας αὐτοῦ χάριτος τε καὶ εὐωδίας... ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου εὐλογεῖ... καὶ οἱ μὲν πάντες ἄδουσι τὸν τρισάγιον... ὁ ἱερεὺς δὲ τό τε θυσιαστήριον θυμιᾷ, τὸν ναὸν καὶ ἅπαντας, ἐπεὶ καὶ πάντα ἡγιασμένα, τὰ μὲν τιμῶν ὡς θεῖα, τοὺς δὲ παρεστῶτας ἀγιάζων. Διὸ καὶ ἀπὸ τοῦ ἁγίου τῶν ἁγίων, τοῦ θυσιαστηρίου, ἀρχόμενος, ἅπαντα κατὰ τάξιν θυμιᾷ, οὐχ ἀπλῶς ποιῶν τὸ θυμίαμα, ἀλλὰ σφραγίζων καὶ ἀγιάζων καὶ τῷ Χριστῷ δι' εὐχῆς ἀνατιθεὶς καὶ προσφέρων καὶ προσδεχθῆναι ἄνω ζητῶν καὶ καταπεμφθῆναι ἡμῖν τὴν χάριν τοῦ παναγίου Πνεύματος· ὥστε διὰ τοῦ θυμιάματος τὴν χάριν λαμβάνομεν καὶ μηδεὶς ἀμελείτω τοῦ θυμιάν. Ὅλον οὖν διεληθὼν ταχύτερον τὸν ναὸν καὶ τὰ ἔξω, περὶ τὸ τέλος τῆς προσευχῆς τοῦ <Πάτερ ἡμῶν> εἰσέρχεται τὰς πύλας καὶ σταυρὸν τυπῶν διὰ τοῦ

θυμιατηρίου φησίν· <“Οτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία > ἐπισφραγίζων τὴν εὐχὴν, ὡς ἔφη Χριστός, καὶ τὴν Τριάδα δοξολογῶν. Εἶτα τὸν καθηγουμένον θυμιᾶ ἔκ δευτέρου, τιμὴν διδοὺς ὡς τῷ Χριστῷ, καὶ τὰς ἐν μέσῳ ἱεράς ὁμοίως εἰκόνας καὶ τὸ θυσιαστήριον εἰσελθόν, ἐμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης στάς... ἐκφωνεῖ μετ’ ἐλαβείας καὶ πόθου <Δόξα τῇ ἁγία...>» (Διάλογος..., κεφ. 309). Ἀπὸ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Συμεῶν ἀξίζει νὰ προσέξωμεν ἐκτὸς τῶν ἄλλων δύο σημεῖα· τὸν σαφῆ ὑπαινιγμὸν στὴν εὐχὴ τοῦ θυμιάματος, «Θυμιάμα σοι προσφέρωμεν...», ποῦ φαίνεται ὅτι ἐλέγετο καὶ κατὰ τὴν εὐλογία τοῦ θυμιάματος στὴν ἀρχὴ τοῦ ὄρθρου (αὐτὰ συμπληρωματικῶς πρὸς ὅσα γράψαμε στὴν ἀπάντησι στὴν ὑπ’ ἀριθμ. 205 ἐρώτησι) καὶ τὸ «μηδεὶς ἀμελείτω τοῦ θυμιᾶν», ποῦ σημαίνει ὅτι στὴν ἐποχὴ του ὑπῆρχαν καὶ οἱ «ἀμελοῦντες τοῦ θυμιᾶν», ὅπως καὶ σήμερα.

Στὰ βασιλικὰ Βυζαντινὰ μοναστήρια εἰσήχθη στὴν ἀρχὴ τοῦ ὄρθρου δέησις ὑπὲρ τοῦ βασιλέως, ποῦ περιελάμβανε δύο βασιλικούς ψαλμούς, τὸν 19ο «Ἐπακούσαι σου Κύριος...» καὶ τὸν 20ὸ «Κύριε, ἐν τῇ δυνάμει σου...», τρισάγιο, τρία βασιλικὰ τροπάρια («Σῶσον Κύριε...», «Ὁ ὑψωθείς...» καὶ «Προστασία φοβερά...») καὶ ἐκτενῆ ὑπὲρ τοῦ βασιλέως, ποῦ κατεκλείετο μὲ τὴν ἐκφώνησι «Ὅτι ἐλεήμων...». Ἡ ὑπὲρ τοῦ βασιλέως ἀκολουθία εἰσήχθη ἀργότερα καὶ στὰ μὴ βασιλικὰ μοναστήρια, στὰ ἔντυπα Ὁρολόγια καὶ στοὺς ἐνοριακοὺς ναοὺς, ὅπου, ὡς γνωστόν, ψάλλεται κατὰ τὴν περίοδο τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἢ τοῦλάχιστον μόνο κατὰ τὶς πρῶτες ἡμέρας τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος. Κατὰ τὴν ἀκολουθία τώρα αὕτη ἐγένετο ἡ προπαρασκευαστικὴ προσφορά θυμιάματος, ποῦ ἀρχικῶς ἐγένετο πρὸ τῆς ἀκολουθίας καὶ ἀργότερα, ὅπως εἶδαμε, κατὰ τὴν ἀρχὴ τοῦ ἐξαψάλμου, ἢ κατὰ τὸ ἐναρκτηριον τρισάγιο. Σ’ αὐτὴν ἀναφέρονται οἱ διατάξεις ὄλων τῶν νεωτέρων Τυπικῶν, χειρογράφων καὶ ἐντύπων, καθὼς καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ, ποῦ πολὺ ὠραῖα καὶ τὴν ὑπομνηματίζει· «προσάδομέν τινας τῶν ψαλμῶν (<Ἐπακούσαι σου Κύριος > καὶ <Κύριε ἐν τῇ δυνάμει σου >) ὑπὲρ βασιλέως καὶ τῆς κοινῆς καταστάσεως ὄντας, ἐν οἷς καὶ ὁ ἱερεὺς θυμιᾶ, τὴν τοῦ ἁγίου μετὰ δοσιν Πνεύματος ἐν τῷ τῆς προσευχῆς καιρῷ τοῖς εἰσιούσι τὸν νεὼν αἰνισσόμενος. Δότε γάρ φησι θυμιάματα εἰς τὰς προσευχὰς τῶν ἁγίων» (Ἐξήγησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας, περὶ τοῦ ὄρθρου).

Στὴν «Δήλωσιν περὶ τοῦ πότε δεῖ θυμιᾶν τὸν ἱερέα», ποῦ ὑπάρχει σὲ μερικὰ χειρόγραφα Τυπικὰ, βρίσκομε τὴν διάταξι· «Ὁ ἱερεὺς θυμιᾶ... εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ὄρθρου» (κῶδιξ Βατοπεδίου

320) ἡ «ψαλλομένων τῶν ψαλμῶν καὶ τοῦ τρισαγίου ὑπὲρ τῶν βασιλέων» (Παντοκράτορος 599).

Ἡ θυμίασις αὕτῃ διατηρεῖται καὶ σήμερα στοὺς ἐνοριακοὺς ναοὺς, ὅταν κατὰ τὴν Τεσσαρακοστὴ ψάλλεται ἡ βασιλικὴ ἀκολουθία. Ὅταν ὅμως δὲν ψάλλεται αὕτῃ κατὰ τίς λοιπὲς ἡμέρες τοῦ ἔτους (ὡς λείψανό τῆς ἔμειναν τὰ τρία τροπάρια καὶ ἡ ἐκτενής, ποὺ δὲν ἀναφέρεται πιά στὸν βασιλέα, ἀλλὰ στὸν ἀρχιεπίσκοπο) παραλείπεται καὶ ἡ θυμίασις, προφανῶς ἀπὸ παρεξήγησι. Ἡ προσφορὰ θυμιάματος δὲν συνδέεται μὲ τὴν βασιλικὴ ἀκολουθία, ἀλλὰ μὲ τὴν ἑναρξί τοῦ ὄρθρου. Κακῶς, ἐπομένως, συμπαιρ-
σύρθη μαζί μὲ αὕτην.

Θυμίαμα προσεφέρετο ὡς προπαρασκευὴ γιὰ τίς ἀκολουθίας τοῦ βυζαντινοῦ ἐνοριακοῦ ἢ ἀσματικοῦ ὄρθρου καὶ τοῦ ἑσπερινοῦ, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης. Στὴν ἐποχὴ του ὅμως ἡ προπαρασκευαστικὴ προσφορὰ θυμιάματος εἶχε περιπέσει σὲ ἀχρηστία καὶ διετηρεῖτο μόνο στὴν θεία λειτουργία καὶ στὸν μοναχικὸ μέγα ἑσπερινό. Τὸ κείμενο τοῦ Συμεὼν εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρον γιὰ τοὺς συσχετισμοὺς μὲ βιβλικὰ γεγονότα ποὺ κάμνει καὶ γιὰ τὸ θεολογικὸ νόημα ποὺ δίδει στὴν πράξι αὕτη: «Ἐν μὲν τῷ ἑσπερινῷ, πρότερον μὲν ἦν ἔθος θυμιάματος πρὸ τῆς ἀκολουθίας πληροῦν τὸν ναὸν τοὺς ὑπηρέτας εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ τύπον τῆς τοῦ Θεοῦ θείας δόξης, ἣτις ἐπλήρωσέ ποτε τὴν σκηνὴν καὶ οὐκ ἠδύνατο Μωϋσῆς τε καὶ Ἄαρὼν εἰσελθεῖν εἰς τὴν σκηνὴν, ἕως οὗ ἐπῆρθη. Ὁμοίως καὶ ἐν τῷ τοῦ Σολομῶντος ναῷ, ὅτε πληρωθέντος τῆς δόξης αὐτοῦ τοῦ ναοῦ, οὐκ ἠδύνατο οἱ ἱερεῖς στῆναι καὶ λειτουργεῖν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, ἕως οὗ ἐγένετο ἀφανῆς ἡ νεφέλη ἐκείνη. Καὶ ἐν τῷ ὄρθρῳ δὲ ὁμοίως ἐπλήρουν πρότερον τὸν ναὸν καπνοῦ ἐκ τοῦ θυμιάματος. Νῦν δὲ τοῦτο οὐ γίνεται, εἰ μὴ κατὰ τὴν λειτουργίαν καὶ μόνον ὁ διάκονος ἢ ὁ ἱερεὺς μετὰ τὴν προσκομιδὴν, εἰς τύπον ἐκείνης τῆς δόξης, θυμιᾷ τὸ θυσιαστήριον ἐν σιγῇ, ἢ καὶ τὸν ναὸν ἅπαντα. Τοῦτο δὲ γίνεται καὶ ἐν τοῖς μοναστηρίοις πρὸ τοῦ μεγάλου ἑσπερινοῦ, τὴν θείαν δόξαν καὶ χάριν δι' ἀγγέλου χορηγοῦμένων, τοῦ ἱερέως, σημαίνοντος, καὶ ὅτι πλήρης δόξης ὁ οἶκος Κυρίου» (Διάλογος..., κεφ. 346-347).

Ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν «ΕΦΗΜΕΡΙΟΝ»

“Ολοι οἱ ἐγκύβαντες εἰς τὴν μελέτην τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἀναγνωρίζουν, ὅτι παράγων καὶ συντελεστής ἀποφασιστικὸς διὰ τὴν ἐξέγερσιν τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ ἐμφανίζεται καὶ ὁ Ἑλληνικὸς κληῖρος, ἐμφυσῶν τὴν δύναμιν διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ ἰσχυροῦ δεσπότη, ὅστις ἐπὶ 400 περίπου ἔτη ἐπίεζε τὸ στήθος τῶν ὑποδούλων. Ὁ Ἑλληνικὸς κληῖρος κρατῶν τὴν δᾶδα τῆς Θρησκείας καὶ τῆς Παιδείας, ἐπέτυχεν, ἐν μέσῳ μεγίστων κινδύνων, θυσιῶν καὶ αἵματος, νὰ ἀφυπνίσῃ τὰς ἐσωτερικὰς ἐκείνας δυνάμεις, διὰ τῶν ὁποίων καθίσταται νοητὴ ἡ ἔννοια τῆς Ἐλευθερίας καὶ ἡ προσπάθεια διὰ τὴν ἀπόκτησίν της. Ὁ μὲ ταπεινὴν ἐμφάνισιν ἱερεὺς ἐπέτυχε, παρὰ τοὺς μυρίους κινδύνους καὶ τοὺς διωγμούς, νὰ διαδώσῃ τὰς Ἐθνικὰς παραδόσεις ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν καὶ ἐν τέλει αὐτὸς διὰ χειρῶν τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ νὰ ὑψώσῃ τὴν σημαίαν τῆς ἔλευθερίας, νὰ ἀγωνισθῇ δὲ πρῶτος πάλιν εἰς τὸν ὠραῖον ὑπὲρ τῆς ἔλευθερίας ἀγῶνα καὶ νὰ εἶναι τὸ πρῶτον τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε΄. Ἡ σύγχρονος Ἑλλάς, ὡς προσφοράν εἰς τὸ ἀδιάσπαστον τῶν δεσμῶν της μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ πανηγυρικοῦ ἑορτασμοῦ τῆς 150τηρίδος ἀπὸ τῆς Ἐθνεγερσίας, θὰ πρέπει νὰ καθιερώσῃ τὸ «Ἔτος τῆς Ὁρθοδοξίας», διὰ τῆς ὁργανώσεως εἰς Τῆνον θρησκευτικῶν ἐκδηλώσεων, αἱ ὁποῖαι θὰ συμβάλουν εἰς τὴν ἐξύψωσιν ἀνά τὸν κόσμον τοῦ πνεύματος τῆς Ὁρθοδοξίας. Δεδομένου δὲ ὅτι αἱ θρησκευτικαὶ αὐταὶ ἐκδηλώσεις θὰ ἔχουν παγκόσμιον χαρακτῆρα, θὰ προκαλέσουν συγκεντρώσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, τόπον γεννήσεως τῆς Ὁρθοδοξίας, Χριστιανῶν Ὁρθοδόξων ἐξ ὅλων τῶν περιοχῶν τῆς Γῆς καὶ πάσης φυλῆς.

Πιστεύομεν, ὅτι ἡ καθιέρωσις μιᾶς ὁργανώσεως ὡς ἡ προτεινομένη παρ’ ἡμῶν θὰ συμβάλῃ εὐεργετικῶς εἰς τὴν ἐμπέδωσιν τῆς πίστεως πρὸς τὸν Χριστιανισμόν, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι ἡ στατικὴ ἠθικὴ ὠρισμένης ἐποχῆς τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλὰ εἶναι ἡ δυναμικὴ ἠθικὴ τῆς ὁλονὲν ἐξελισσομένης καὶ ἀνερχομένης ἀνθρωπότητος μέχρι πλήρους τελειώσεως ταύτης.

ΞΕΝΟΦΩΝ Ι. ΧΑΤΖΗΣΑΡΑΝΤΟΣ

Ἐπίτιμος Δικηγόρος

Στὸ περιθώριο τῆς Ἀγίας Γραφῆς

Ο ΜΕΤΑΝΟΗΣΑΣ ΛΗΣΤΗΣ

Τὰ πρωτεῖα, στὴν καινούργια ζωὴ ποὺ χάρισε ὁ Χριστὸς, ἀνήκουν σὲ πρόσωπα τῶν Εὐαγγελίων βγαλμένα μέσα ἀπὸ τὶς σκοτεινότερες περιοχὲς τῆς ἁμαρτίας. «Οἱ τελῶναι καὶ αἱ πόρνοι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ» (Ματθ. κα' 31), εἶπε ὁ Κύριος στοὺς Ἰουδαίους. Τὸν δρόμο πρὸς τὸν Παράδεισο τὸν πρωτοπατοῦν καὶ τὸν διανύουν ἐπὶ κεφαλῆς ὄλων τῶν ἀναγεννημένων ἄνθρωποι μὲ κατασπιλωμένο παρελθόν, ὁ τελῶνης Ζακχαῖος, ἡ πόρνη, ὁ ληστής.

Ὁ τελευταῖος ἔχει τὸ ἀπόλυτο χρονικὸ πρωτεῖο. Αὐτὸς ἐγκαινίασε τὴν ἐπιστροφή τοῦ ἀνθρώπινου γένους στὴν οὐράνια βασιλεία. «Βαλὼν κλεῖδα τὸ μνήσθητί μου», ἔκαμε νὰ ἀνοίξουν οἱ πόρτες τοῦ Παραδείσου καὶ νὰ βρεθῆ, εὐλογημένη ἀπαρχὴ τῆς ἄνω Ἐκκλησίας, στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

Σταυρώθηκε, μαζί μὲ ἓνα ἄλλο ληστή, στὸ πλάϊ τοῦ Κυρίου. Ὡς τότε, ἦταν ἓνας ἄνθρωπος ποὺ δὲν λογάριαζε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Εἶχε περάσει τὴ ζωὴ του μέσα στὴν ἀσέβειο καὶ τὸ μῖσος, δουλεύοντας στὸν Διάβολο. Ἡ ἀνθρώπινη δικαιοσύνη τὸν ἀνέβασε στὸν σταυρό, γιὰ νὰ πληρώσῃ τὰ ἀνομιματὰ του. Ἀλλὰ ὁ δικὸς του σταυρὸς φυτεύθηκε πλάϊ στὸν σταυρὸ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ὁ ληστής αὐτὸς ἄκουσε καὶ εἶδε τὸ ἀποκορύφωμα τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ: τὰ τελευταῖα λόγια καὶ τὴν τελευταία συμπεριφορὰ τοῦ Σωτῆρος. Ἡ συνείδησή του φωτίσθηκε. Ἡ μετάνοια ἀνάβρυσε ἀπὸ τὴν καρδιά του. Καὶ μὲ μιὰ φράσι — ὁμολογία μαζί καὶ ἱκεσία — («μνήσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου»), πέρασε στὴν αἰώνια ζωὴ αὐθημερόν.

Ἐνα ὥραϊο τροπάριο τῆς Ἐκκλησίας παρομοιάζει τὸν σταυρὸ τοῦ Κυρίου μὲ ζυγὸ καὶ τοὺς ἄλλους δύο — ἐκείνους τῶν δύο ληστῶν — μὲ τὰ δισκάρια τοῦ ζυγοῦ. Ἀλαφρωμένος μὲ τὴ μετάνοια καὶ τὴν ἐξαγόρευση, ὁ ἓνας ληστής βρέθηκε ψηλά, ἐνῶ ὁ ἄλλος, ὀλόβαρος ἀπὸ τὴν πώρωση καὶ τὴ βλασφημία, «κατήχηθῃ» στὴν ἄβυσσο τῆς ἀπώλειας. Ἔτσι, μὲ μιὰ συγκλονιστικὴ ἀπτότητα, ἐπαληθεύθηκε ἡ προφητεία τοῦ γέροντος Συμεών, πού, κατὰ τὴν Ὑπαπαντῆ, εἶχε πῆ στὴν Θεοτόκο γιὰ τὸν Χριστό: «Οὗτος κείται εἰς πῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν» (Λουκ. β' 34). Ὅσοι τὸν ἀρνοῦνται καὶ τὸν βλασφημοῦν, πέφτουν. Ὅσοι τὸν ὁμολογοῦν καὶ τὸν ἐπικαλοῦνται, ὑψώνονται.

Ἡ δίψα τοῦ Χριστοῦ.

Πάνω στὸν σταυρό, ὁ Χριστὸς ἐδίψασε. Καὶ οἱ σταυρωτῆς τοῦ πρόσφεραν ὄξος καὶ χολή. Ἡ δίψα τοῦ Ἰησοῦ ἀφωροῦσε τὸ νερὸ μονάχα; Ἡ ἦταν καὶ μιὰ βαθύτερη δίψα; Δίψα ἀγάπης καὶ στοργῆς; Ὁ Ἐσταυρωμένος Κύριος διψᾷ τῇ μετάνοιά μας, τὰ δάκρια τῆς ψυχῆς μας. Διψᾷ ἀνθρώπους πού νά τὸν πιστεύουν ἀληθινά, νά εἶναι δικοὶ του ἀκίβδηλα, μὲ ὄλο τους τὸ εἶναι ἀφωσιωμένοι σ' Αὐτόν. Ἀνθρώπους πού νά τὸν ὁμολογοῦν ὄχι μονάχα μὲ λόγια, ἀλλὰ καὶ ἔμπρακτα.

Οἱ «ὑπομένοντες εἰς τέλος».

Ἡ ὑπομονὴ εἶναι τὸ μέτρο τῆς ἀφοσιώσεώς μας στὸν Κύριο. Ὅποιος, παρὰ τὶς ἀλλεπάλληλες ἀντιξοότητες, ἐξακολουθεῖ νά μένη κάτω ἀπὸ τὸν ζυγὸ τοῦ θείου θελήματος, ἀποδείχνει ὅτι εἶναι χριστιανὸς μὲ ὅλη τὴ βαρύτιμη σημασία τοῦ ὄρου.

Τὴν ὑπομονὴ δοκιμάζουν θλίψεις ἀντικειμενικῆς καὶ ὑποκειμενικῆς, πού προέρχονται εἴτε ἀπ' ἔξω εἴτε ἀπὸ μέσα μας. Ἀντικειμενικῆς θλίψεις εἶναι τὰ φυσικὰ δεινὰ (ἀρρώστειες, πείνα, κακουχίες) καὶ ἐκεῖνα πού κινοῦν κατεπάνω μας ὁ Διὰβολος καὶ ὁ Κόσμος (διωγμοί, πειρασμοί). Ὑποκειμενικῆς θλίψεις εἶναι ὅσες προκαλοῦνται ἀπὸ τὸν ἐσωτερικὸν μας ἄνθρωπο, ἀπὸ τὰ πάθη του καὶ τὶς ἀδυναμίες του (ἐπανακύλημα στὴν ἁμαρτία). Ὅλα αὐτὰ τὰ γεγονότα, μὲ τὴ βοήθῃ ἀλλὰ τόσο δυνατῇ πειθῷ τους, πάνε νά μᾶς ἐμπνεύσουν τὴν ἀπόγνωση, τὴ λιποψυχία, νά γονατίσουν τὴν ψυχὴ μας. Ἀλλὰ τὸ πιστὸ τέκνο τοῦ Θεοῦ δὲν ἐξαντλεῖ τὴν ὑπομονὴν του. Κωφεύει σ' αὐτὲς τὶς θανάσιμες ὑποβολὰς τοῦ Διαβόλου, τοῦ Κόσμου καὶ τῆς Σαρκός.

Ἡ ζωὴ τοῦ Χριστιανοῦ εἶναι ἓνα θριαμβευτικόν, σκληρόν, ἀπτόητον «παρ' ὅλα αὐτά». Ὅπως τὸ σκαρὶ πού κυβερνιέται ἀπὸ καλὰ χέρια, χάνεται πρὸς στιγμὴν κάτω ἀπὸ τὰ κύματα καὶ ὕστερα ἢ πλῶρη του ἀναδύεται καὶ πλαταγίζει πάνω στὰ νερά, μὲ τὴ ρότα ἀνάλλαχτη, ἔτσι καὶ ὁ ἀληθινὸς χριστιανός. Ὁ ὄγκος τῶν ἀντιξοοτήτων δὲν τὸν καταποντίζει. Ὁ θυμὸς τῶν ἐπερχομένων δεινῶν δὲν τὸν ἀνατρέπει καὶ δὲν τὸν διαλύει. Ἀποδείχνει μονάχα ὅτι εἶναι ἓνα γερὸ σκάφος, πού στὸ δοιάκι του βρίσκεται, κυβερνήτης ἀλάνθαστος, ὁ «εὐσεβῆς λογισμός».

Ἡ Γραφὴ λέγει ὅτι θὰ σωθοῦν ὅσοι ὑπομένουν ὡς τὸ τέλος (Ματθ. ι' 22). Εἶναι ἓνας πλατυασμός. Γιατὶ ὑπομονὴ σημαίνει διάρκειαν ἀνεξάντλητην, ὡς τὸ τέλος. Ἐνα τέλος, τὶς περισσό-

τερες φορές, άγνωστο. Πώς νά ξέρουμε ώς πότε άκριβώς πρέπει νά υπομένουμε; Μπορεί νά είναι για λίγο. Μπορεί όμως νά είναι για πολύ. Όπως τó άμόνι χτυπιέται έξακολουθητικά, χωρίς νά ρωτᾶ για πόσο, έτσι — λέγει ó "Άγιος Ίγνάτιος ó Θεοφόρος — γνώρισμα τοῦ άθλητοῦ τῆς άρετῆς είναι νά «δέρεται καί νά νικᾷ». Τά πλήγματα νά έρχονται καί νά παρέρχονται καί αὐτὸς νά μένη άκλόνητος ὅπως τó άμόνι.

Ἡ ύπομονή λοιπὸν είναι ισόβια άρετή. Τό στάδιό της είναι όλόκληρος ó βίος μας πάνω στή γῆ, ὅπου πάντα είναι ένδεχόμενες οί θλίψεις, ὅπως στο άνοιχτό πέλαγος πάντα είναι ένδεχόμενες οί φουρτούνες.

Τύχη καί Θεία Πρόνοια.

Ό χριστιανὸς δέν πιστεύει στήν τύχη ὅπως οί ειδωολάτρες καί οί άθεοί. Ξέρει ἀπό τῆ Γραφή καί ἀπό τὴν έμπειρία του ὅτι ὅλα συμβαίνουν ἐπειδὴ τó θέλει ἢ τó ἐπιτρέπει ó Θεός. Ξέρει ὅτι «καί σί τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι αὐτοῦ ἠριθμημέναι εἰσίν» (Ματθ. ι' 30). Ἔτσι, ὅ,τι δυσάρεστο καί ἂν τοῦ συμβῆ, τó δέχεται μέ καρτερία. "Ό,τι καί ἂν χάση, δέν φαρυγομεῖ, λέγοντας τó τοῦ Ἰώβ: «Ό Κύριος ἔδωκεν, ó Κύριος ἀφείλατο· εἶη τó ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰῶνας» (Ἰώβ σ' 21). Αὐτὴ ἡ παραδοχή δέν είναι εὐκολη. Γίνεται ἀπό μιᾶ ψυχῆ αἰμάσσουσα. Καί γι' αὐτὸ άκριβώς ἔχει ἀξία.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

Παρακαλοῦνται οί ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καί «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Κωνστ. Γ. Μπόνη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πατέρων. Κλήμεντος πρὸς Κορινθίους Α΄. — **Ἐπίκαιρα**. — **Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου**, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἡ αἰσθητικὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. — **Μητροπολίτου Δράμας Διονυσίου**, Ὁ ὑψωθείς ἐν τῷ Σταυρῷ ἐκουσίως... — **Ἐπισκόπου Ἀχελῷου Εὐθυμίου**, Ἐνα θερμοκῆπιον ἀγάπης. — Τὸ πρὸς τιμὴν τοῦ Μακαριωτάτου γεῦμα τοῦ Ἱεροῦ Συνδέσμου Κληρικῶν τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς. — **Ἀρχιμ. Ἡλία Δ. Μαστρογιαννοπούλου**, Λειτουργικαὶ ἀναζητήσεις. — **Ἐρμιόνης Χ. Ἀρνολντ**, Ὑμνος εἰς τὴν Θεοτόκον (Ποίημα). — **Ἀρχιμ. Χριστοφόρου Σταυροπούλου**, Οἱ Νεομάρτυρες καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις. — **Ἀρχιμ. Ἀμβροσίου Γ. Λενῆ**, Μῆνυμα ἀπὸ τοῦ 1821. — **Ἀρχιμ. Χριστοδούλου Παρασκευαΐδη**, Γνωριμία μετὰ τὸν Ὀρθόδοξον Μοναχισμόν. — **Πρεσβ. Κωνστ. Γερασιμοπούλου**, Ποιμαντικὴ μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας πρὸς πρόληψιν τῶν διαζυγίων. — **Αἰδεσ. Δρος Ἀ. Ἀλεβιζοπούλου**, Ἐνοριακὰ - Τὸ πρῶτον Ἐνοριακὸν Κέντρον Νεότητος τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν. — **Ἱεροδιακόνου Δημητρίου Νίκου**, Ἡ κτῆσις τῆς ιδιότητος τοῦ Κληρικοῦ. — **Φ.**, Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες. — **Ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν «Ἐφημέριον»**. — **Βασ. Μουστάκη**, Ὁ μετανοήσας ληστής.

